

Treball de Fi de Grau

Títol

L'adeu pendent: El dol de les famílies de víctimes de la covid, cinc anys després

Autoria

Lena Duran Mallol i Núria Granados Fabà

Professorat tutor

Rosa Margarita Cervantes Urbieto

Grau

Comunicació Audiovisual	☐
Periodisme	☒
Publicitat i Relacions Públiques	☐
Comunicació Interactiva	☐
Comunicació de les Organitzacions	☐

Tipus de TFG

Projecte	☒
Recerca	☐

Data

Del 10 al 13 de juny de 2025	☒
De l'1 al 2 de setembre de 2025	☐

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	L'adeu pendent: el dol de les famílies de víctimes de covid, cinc anys després			
Castellà:	El adiós pendiente: el duelo de las familias víctimas de covid, cinco años después			
Anglès:	The pending goodbye: the families of the covid victims' grief, five years later			
Autoria:		Lena Duran Mallol i Núria Granados Fabà		
Professorat tutor:		Rosa Margarita Cervantes Urbieto		
Curs:	2024/25	Grau:	Comunicació Audiovisual	
			Periodisme	X
			Publicitat i Relacions Públiques	
			Comunicació Interactiva	
			Comunicació de les Organitzacions	

Paraules clau (mínim 3)

Català:	covid, covid-19, pandèmia, familiar, dol, mort, solitud, acomiadament, hospital, cementiri, suport, entrevistes, reportatge
Castellà:	covid, covid-19, pandemia, familiar, duelo, muerte, soledad, despedida, hospital, cementerio, soporte, entrevistas, reportaje
Anglès:	COVID-19, pandemic, family, mourning, death, loneliness, solitude, farewell, hospital, cemetery, support, interview, report

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	De la covid se n'ha parlat molt durant els darrers cinc anys. Tot i això, enmig de totes les narratives possibles, ens hem oblidat d'una part protagonista: els familiars de les víctimes. Ells han hagut de viure un dol marcat per la por i per un adéu encara pendent. Amb aquest projecte volem donar veu a l'entorn de la víctima i a les seves vivències, tant en aquell moment com ara, cinc anys després. Tot això, intentant copsar tot el procés requerit per a l'elaboració d'un reportatge de no-ficció.
Castellà:	De la covid se ha hablado mucho durante los últimos cinco años. Aún así, en medio de todas las narrativas posibles, parece que nos hemos olvidado de una parte protagonista: los familiares de las víctimas. Ellos han tenido que vivir un duelo marcado por el miedo y por un adiós aún pendiente. Con este proyecto queremos dar voz a todo el entorno de la víctima y a sus vivencias, tanto en ese momento como ahora, cinco años después. Todo esto, intentando reflejar todo el proceso requerido para la elaboración de un reportaje de no-ficción.
Anglès:	Covid has been widely discussed over the past five years. However, amid all the possible narratives, we have forgotten a key part of the story: the victims' families. They have to endure a grieving process marked by fear and by a farewell, that, for many, stills feels unfinished. With this project, we aim to give a voice to the victims' loved ones and to share their experiences, both from that time and now, five years later. At the same time, we seek to capture the entire process involved in producing a non-fiction report.

PROJECTE DE REPORTATGE

L'ADEU PENDENT

EL DOL DE LES FAMÍLIES DE VÍCTIMES DE LA COVID,
CINC ANYS DESPRÉS

Autoria

Lena Duran Mallol

Núria Granados Fabà

Tutora

Rosa Margarita Cervantes Urbietta

Treball de fi de grau

Grau en periodisme

Curs 2024/2025

Aquest treball és un homenatge a totes aquelles persones que van marxar soles i també al seu entorn, que malgrat voler acompanyar-les, no van poder-ho fer.

Això va per tu, avi, que vas marxar un 28 de novembre de 2020 en aquell passadís fred d'hospital acompanyat d'una infermera que t'agafava la mà.

Núria Granados

Això va per tu iaia, per aquella primavera cruel de març de 2021 que se't va emportar i tot allò que coneixia del món va canviar.

Pau Cladelles

Tant de bo el cel tingués una porta per poder-hi entrar, fer-te una abraçada, un petó, i dir-te t'estimo.

Ignasi Marquès

No érem allà físicament, però hi vam ser en tot moment. A tots nosaltres ens agradaria haver-vos pogut empènyer la mà quan marxàveu.

ÍNDEX

1. Introducció.....	7
2. Marc teòric.....	9
2.1. El reportatge com a gènere	9
2.1.1. Orígens del reportatge.....	11
2.1.2. Classificació i tipologies.....	11
2.1.3. El nostre reportatge	13
2.2. Arribada de la pandèmia a Espanya.....	14
2.2.1. Dades de contagis i morts de la pandèmia a Espanya	15
2.2.2. Tractament de la salut mental arrel de la pandèmia	16
3. Antecedents.....	18
3.1. Referents previs.....	18
3.2. Comparativa: referents previs vs el nostre reportatge	26
4. Anàlisi de mercat.....	29
4.1. Competència	29
4.2. Públic objectiu	33
5. Projecte	35
5.1. Plantejament inicial.....	35
5.2. Aspectes formals	35
5.2.1. Estructura i estil del reportatge	35
5.2.2. Plànols i imatges recurs.....	36
5.2.3. Storyboard	37
5.2.3. Grafismes.....	38
5.2.4. Música.....	40
5.3. Entrevistes	41
5.3.1. Perfil dels entrevistats.....	41
5.3.2. Localitzacions	50
5.4. Pla de gravació	52
5.5. Guió tècnic.....	59
5.6. Pla de producció.....	79
5.6.1. Procés de producció	79
5.6.2. Recursos de producció.....	81
5.6.3. Quantitat i costos.....	82
5.6.4. Estructura jurídico econòmica	87

5.7. Pla de finançament	88
5.7.1. Pressupost.....	89
5.8. Pla estratègic DAFO	90
6. Tràiler	93
7. Conclusió	94
7.1. Sobre el procés d'elaboració i el producte final	94
7.2. Sobre la temàtica tractada	95
8. Bibliografia	97
9. Annexos	104
9.1. Preguntes generals als testimonis.....	104
9.2. Transcripció entrevistes	105
9.2.1. Protagonistes.....	105
9.2.2. Experts.....	134
9.3. Cessió drets d'imatge entrevistats.....	167

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball es basa en l'elaboració d'un reportatge de no-ficció sobre els familiars de les víctimes de COVID-19 cinc anys després de la pandèmia. La finalitat principal del projecte és poder donar veu al dol que va patir l'entorn de les víctimes, un procés que va ser diferent de la resta per la falta de contacte físic i per la manca d'un últim adeu, que en molts casos no es va poder produir pels protocols sanitaris. Tot i que les famílies de les víctimes en siguin les protagonistes, no només se les entrevistarà a elles: volem ampliar les veus a tot el cercle d'afectats o experts que van viure de prop alguna mort causada pel virus, així com psicòlegs especialitzats en dol que ens ajudin a entendre les dimensions d'aquesta complexa situació.

Des de l'any del confinament, s'han publicat peces audiovisuals que tracten la pandèmia des de diferents perspectives, com l'experiència del personal sanitari o l'àmbit científic. En general, són reportatges o documentals produïts en els mesos posteriors al confinament i al pic de víctimes, però no representen quina pot ser la sensació actual de seguir vivint amb aquest dol o quins són els records que se'n tenen. És per això que en aquest reportatge es vol preguntar com es va viure el dol de les víctimes fa cinc anys, però també com es viu a dia d'avui. Acomiadar-se d'un ésser estimat sempre suposa un procés de pèrdua i en alguns dels casos, pot comportar seqüeles. Però perdre algú en un context com el de pandèmia pot intensificar, o almenys alterar, el procés de dol degut a l'aïllament i incertesa constant.

Volem crear aquest producte audiovisual per una raó molt clara: recordar o d'alguna manera homenatjar les víctimes de la COVID-19, així com visibilitzar les realitats a què es van haver d'enfrontar el seu entorn (i les conseqüències amb què es continuen trobant). Farà cinc anys de la crisi sanitària, i aquell enfocament mediàtic intens centrat en el coronavirus va anar-se diluint, com era d'esperar. Ara bé, les famílies afectades o l'entorn de les víctimes segueixen enfrontant-s'hi cada dia. Se'n van poder acomiadar? Van rebre algun tipus d'ajuda psicològica per a fer-hi front? Com recorden aquell traumàtic 2020? La temàtica s'ha escollit, doncs, per diverses raons. Volem ensenyar la problemàtica des d'una altra perspectiva que no s'hagi tractat majoritàriament abans, i aquesta és la que fa referència als familiars de les víctimes. La idea és que siguin els protagonistes de la peça audiovisual, un fet que no sol passar amb els reportatges que s'han creat al voltant del tema. A més, volem crear una peça que tracti la situació cinc anys després, ja que sembla una problemàtica que s'hagi quedat aturada anys

enrere. Tot i que les víctimes i els contagis sí que romanguin lluny, les conseqüències són actuals. El reportatge serà una manera d'ensenyar que no és un tema oblidat i que segueix a l'interior de moltes persones afectades.

L'objectiu d'aquest reportatge és posar el focus en aquestes persones que, tot i passats cinc anys, encara són els afectats de la problemàtica, donant espai a històries personals i professionals (ja que també volem parlar amb metges o altres càrrecs que van estar implicats). Volem crear aquest reportatge no per recordar el dolor, sinó per fer memòria d'una tragèdia que ens va afectar a tots, i que sembla que hàgim oblidat.

Pel que fa als passos que se seguiran per poder dur-lo a terme, el primer serà analitzar-ne els antecedents, és a dir, alguns documentals o reportatges que s'han fet entorn aquesta temàtica anteriorment a la idea que tenim nosaltres. Així, es podran contemplar els diferents enfocaments que s'han donat al tema i agafar idees per la perspectiva que volem donar al projecte. Paral·lelament, s'estudiaran quins són els tipus de reportatge per poder decidir quin és el més adient per a tractar la idea que es vol plasmar en aquest cas, a més d'estudiar també la problemàtica en si; quins temes es poden tractar amb les famílies i quines són les conseqüències a nivell de salut mental que ha deixat la pandèmia. Juntament amb això, també es realitzarà una anàlisi de mercat en què es comprovarà la viabilitat del projecte d'acord amb entrevistes amb experts, persones que es dediquen a elaborar reportatges, les localitzacions, quin és el públic objectiu de la nostra peça... juntament amb tots els detalls que puguin construir el reportatge des de zero. És en aquest moment també en què es posaran sobre la taula les opcions de publicació del nostre reportatge i la competència directa i indirecta amb què es compta.

Amb tot això recollit, es farà un pla de producció amb guió i escaleta basat en el coneixement adquirit durant el nostre grau universitari i en les entrevistes que realitzarem. A banda d'aquest pla, es decidirà fins a l'últim detall de la peça: tots els grafismes, músiques, entrevistes, preguntes, estructura de cada part del reportatge... Encara que no s'acabi produint, la idea és deixar marcada cada mínima característica. L'últim propòsit és poder crear un tràiler del reportatge, per tal d'ensenyar-lo i exposar-lo en la presentació de juny.

2. MARC TEÒRIC

2.1. El reportatge com a gènere

El reportatge és un dels gèneres periodístics tradicionals. Robinson, D Lizano classifica el gènere com “la quinta essència del que ha de ser el periodisme”.

El reportaje engloba y cubija las demás formas periodísticas. Tiene algo de noticia cuando produce revelaciones; de crónica cuando emprende el relato de un fenómeno, de entrevista cuando transcribe con amplitud opiniones de las fuentes o fragmentos de diálogos con ellas. Se hermana con el análisis en sus afanes de interpretar los hechos, y coqueteo con el editorial, el artículo y la crítica cuando el autor sucumbe a la tentación de dar sus juicios sobre aquello que cuenta o explica”. (Ulibarri, 1994, p23)

Tot i ser un dels gèneres tradicionals, també és un dels més difícils de definir a causa de la seva estructura i les seves múltiples formes. No existeix una única definició del gènere i, al llarg del temps, diferents autors han creat múltiples classificacions del reportatge. És per això que és un gènere que posseeix una certa llibertat creativa, combinada amb la fidelitat a la realitat i al discurs periodístic, el qual conté elements informatius i narratius.

Tal com explica Robinson D. Lizano en el seu llibre “*Manual de Géneros Periodísticos, Tomo II*”, fins no fa gaire existia una certa confusió sobre què era i què no era un reportatge. Per a alguns autors espanyols, com Martín Vivaldi, una entrevista ja era considerada un reportatge. En canvi, alguns estatunidencs, com Warren, no s’atrevien a definir el gènere de manera clara, mentre que altres periodistes consideraven les notícies i les ressenyes com a reportatges. Díaz Rangel (1990) relaciona aquesta confusió amb l’origen etimològic de la paraula: “neix del llatí *reportare*, que significa transmetre o descobrir; però amb freqüència es tradueix com a reportar”.

Amb el pas del temps, la seva definició ha evolucionat i s’ha consensuat una mica la conceptualització del gènere. Tot i així, encara existeixen múltiples definicions. El DIEC (Diccionari de l’Institut d’Estudis Catalans) defineix el reportatge com: “el gènere del periodisme d’informació i del periodisme interpretatiu que consisteix a relatar fets d’actualitat o d’interès general, sovint amb l’ajut de fotografies, d’il·lustracions o de filmacions”. Tanmateix, aquesta definició és molt superficial i no aconsegueix il·lustrar-ne la complexitat.

Hi ha altres definicions que aprofundeixen més en la naturalesa del gènere. Entre elles destaca la de Gabriel García Márquez, que defineix el reportatge com “la novel·la de la vida real” o “el conte del que ha passat, gènere literari pel qual cal ser un narrador esclavitzat a la realitat”. Segons Albertos Martínez (2001), el reportatge "és el relat ampliat d'un esdeveniment d'interès humà o social, que combina la informació amb elements d'anàlisi, interpretació i emoció". Vicente Leñero i Carlos Marín (1986), en canvi, inclouen elements estilístics en la seva descripció i afirmen que és "un gènere híbrid que es mou entre el periodisme i la literatura, amb un estil atractiu que apropa el lector a la realitat descrita". Kapuscinski (2002), per la seva banda, se centra més en l'objectiu del gènere i afirma que: “busca no només explicar el que ha passat, sinó també comprendre i fer comprendre per què ha passat”.

En la línia del que explica Kapuscinski, en el reportatge el periodista no se centra només en el què, l'on i el quan, sinó que posa especial èmfasi en el com i el per què. A partir d'aquestes definicions, podem afirmar que l'objectiu principal del reportatge és explorar en profunditat un tema, esdeveniment o situació a partir de l'ús de recursos descriptius, testimonis directes i investigació rigorosa. A diferència d'una notícia, que es limita a informar de manera immediata, el reportatge aprofundeix en els antecedents, el context i les implicacions del fet tractat.

2.1.1. Orígens del reportatge

Els orígens del reportatge com a gènere periodístic, com tots els orígens, són difícils de datar. En un principi, el gènere va aparèixer de la mà de la premsa escrita. Al segle XIX, els periodistes de l'època relataven a les gacetes històries de persones anònimes per atraure l'interès dels lectors. Dragnic (1994) situa l'aparició del reportatge com a gènere periodístic als voltants de 1880 a Anglaterra, quan els periodistes del diari *Pall Mall Gazette* van fer una investigació exhaustiva sobre el tràfic de blanques a Londres. Aquesta investigació es va presentar en forma de petits assaigs consecutius i va provocar la detenció del director del diari. Amb aquesta sanció, el gènere va començar a créixer, i van ser els redactors d'un altre diari, *The Star*, qui van impulsar el seu auge.

Una versió contrària localitza el naixement del gènere als Estats Units. Javier Díaz Noci (2000), per exemple, relaciona el naixement dels gèneres interpretatius, considerant aquests reportatges i entrevistes a finals del segle XIX i principis del XX als Estats Units. En aquell moment, les revistes del país, com per exemple *Life*, *Look*, *Time* o *Paris Match*, van començar a crear peces de denúncia social en massa, popularment conegudes com *muckrakers*, per oposar-se al

periodisme sensacionalista de l'època. En aquest corrent de les *news magazines* destaquen les publicacions de *Time*, fins al punt que, en diverses ocasions, als Estats Units es parla de *Timestyle* per fer referència al reportatge interpretatiu.

El reportatge aterra a Espanya a la dècada de 1930, i és llavors quan es consolida com un dels principals gèneres narratius (Chillón, 2014). Al llarg del segle XX, els reportatges canvien i evolucionen, i el format, fins ara escrit, pateix transformacions. A la dècada de 1930 apareixen al cinema els noticiaris, una projecció abans de les pel·lícules que mostraven les notícies d'interès públic, convertint-se en el primer format periodístic audiovisual. Més tard, quan la televisió es popularitza després de la Segona Guerra Mundial, aquests noticiaris es traslladen a la televisió i es converteixen en els precedents dels reportatges televisius. Arriben els anys 50 i, amb ells, l'expansió de les cadenes de televisió. És en aquest moment quan els reportatges, que combinaven entrevistes, imatges i narracions, es consoliden com un format del periodisme televisiu. *See It Now* (1951), un programa de la CBS dirigit per Edward R. Murrow, és considerat el pioner dels reportatges. Durant les dècades de 1970 i 1980, el format experimenta un fort desenvolupament gràcies a les noves tecnologies tant de gravació com d'edició, i els reportatges creixen exponencialment.

Tal com exposen Susana Domínguez-Quintas i Lorena Arévalo-Iglesias en el text “*La evolución del reportaje en televisión: infoentretenimiento y espectacularización de la realidad. Un nuevo género en el cambio de milenio*”, quan arriba la dècada dels 90, el concepte del reportatge pateix canvis molt significatius. Els espectadors de l'època comencen a donar més importància a la manera d'explicar les coses que al contingut en si, i se senten més atrets per temes de preocupació social que alimentin el seu entreteniment. Com a conseqüència, les empreses de comunicació, guiades per interessos comercials, mercantilitzen la informació (Ortells Badenes, 2009). L'entreteniment suposa audiència, i, per tant, finançament, de manera que les cadenes i empreses de comunicació prioritzen l'entreteniment i deixen el servei públic en segon pla. Es tracta d'un moment en què la frontera entre la informació i l'entreteniment desapareix, i si hi és, és molt difusa (Ferré Pavia, 2013; Gayá, 2013). Amb tot això, neix el que es coneix com la neotelevisió, un concepte que fa referència a la televisió que centra la seva atenció en l'entreteniment, el sensacionalisme, la hipermotivitat i la dramatització (Díaz Arias, 2009). Així doncs, des d'aquell moment, el gènere del reportatge, condicionat per un context que busca entretenir, esdevé de caire sensacionalista, fins a arribar a l'actualitat.

2.1.2. Classificació i tipologies

Els gèneres periodístics són una construcció teòrica que fem servir per classificar els productes periodístics. Ens ajuden a ordenar el caos i a afrontar l'actualitat i la seva cobertura informativa. A causa de la immensitat d'opcions que hi ha, i tal com s'ha mencionat anteriorment, existeixen diverses classificacions del gènere del reportatge.

Marín i Leñero (1986) classifiquen els reportatges en cinc tipus segons el seu contingut: el reportatge demostratiu, el reportatge descriptiu, el reportatge narratiu, el reportatge instructiu i el reportatge d'entreteniment. Miguel Ángel Bastenier (1993), en canvi, és més breu i només parla de dues divisions: la territorial i la temàtica. Álex Grijelmo (1999) diferencia entre el reportatge informatiu i interpretatiu i, dins dels informatius, hi incorpora cinc subgrups: d'interès humà, social, noticiós, didàctic i d'opinió. Yanes Mesa (2002), en canvi, estableix quatre tipologies diferents: el reportatge objectiu, el reportatge retrospectiu, el reportatge de profundització i el reportatge d'investigació. De la mateixa manera, Echevarría (2011) també parla de quatre tipus, però diferents: informatiu, interpretatiu, infogràfic i fotogràfic.

Com aquestes, hi ha una infinitat de classificacions més pel que fa al gènere. Si més no, en aquest treball ens basarem en la classificació de Cebrián Herreros (1992), ja que considerem que és la més completa i la que més s'adapta al nostre reportatge. L'autor distingeix entre quatre criteris de classificació dels reportatges i diferents subgrups en ells:

1. Segons la matèria

- Reportatge de fets o esdeveniments: Explica els fets, les accions, com un narrador omniscient. Pretén l'objectivitat.
- Reportatge d'opinions o declaracions: Busca el contrast de papers i la funció del periodista és centrar el tema.
- Reportatge de convivència i relacions socials: mostra la vida d'un grup amb formes narratives entrelaçades.

2. Segons la durada:

- De curta durada: provocat per la notícia immediata. Per exemple, la mort d'un famós.
- D'ampliació de notícia prolongada: un resum setmanal sobre un esdeveniment amb noves dades diàries.

- Gran reportatge o reportatge-programa: té una gran unitat, coherència i ritme, és el més llarg dels tres i normalment tracta normalment un tema ampli amb gran multi perspectiva.

3. Segons la difusió

- Captat i difós en directe: transmissions en directe on l'important són els fets.
- Captat en directe i difós en diferit: l'audiència valora més els detalls; no tant el què passa sinó com passa.
- Captat en directe i difós en diferit, un cop editat: la majoria de reportatges són d'aquest grup. Normalment, es fa ús de l'el·lipsi per eliminar el menys important.

4. Segons la font:

- De taula: Re-elabora notícies en forma de reportatge, donant un nou enfocament als fets.
- De carrer: S'elabora amb material sonor o visual majoritàriament original.
- D'arxiu: Re-elabora fets del passat per contrastar-los amb l'actualitat.

2.1.3. El nostre reportatge

Tal com hem esmentat, el gènere del reportatge està envoltat de diferents teories que intenten classificar-lo, si més no cap d'elles s'ha establert com a general o vàlida. Així doncs, tenint en compte l'última classificació mencionada, establerta per Cebrián Herreros —teòric de la comunicació—, intentarem definir quin tipus de reportatge volem elaborar en aquest projecte.

En primer lloc, Cebrián classifica els reportatges segons la matèria i hi estableix tres subtipus. En aquest cas, el nostre reportatge pertany al subtipus *opinions i declaracions*. Volem que els nostres protagonistes expressin les seves opinions i contrastar els diferents punts de vista per tal d'abordar el tema d'una manera enriquidora. Pel que fa a la durada, aquest reportatge forma part del subgrup de gran reportatge o reportatge-programa. En tractar un tema ampli amb multiperspectiva, degut al contrast de punts de vista, és una unitat en si mateix i té coherència i ritme. Quant a la difusió, estarà enregistrat en directe i, un cop editat, serà difós en diferit, comptant únicament amb les parts de més interès i rellevància. Finalment, en referència a la font o l'escenari d'aquest, es tracta d'un reportatge de carrer, ja que la gran majoria d'escenes són fruit de les entrevistes als protagonistes. Si més no, és cert que també fem ús d'algunes imatges d'arxiu.

Així doncs, la idea principal és captar diferents imatges en directe —d’entrevistes, llocs i fets— per editar-les posteriorment, eliminant allò que es considera de menys interès i amb l’objectiu de crear un producte adient amb el missatge que es vol transmetre al nostre públic objectiu.

2.2. Arribada de la pandèmia a Espanya

El 31 de gener de 2020 el Centre Nacional de Microbiologia va confirmar el primer cas de COVID-19 a Espanya. Es tractava d’un turista alemany allotjat a la Gomera. Ja feia uns dies que la província de Hubei, on es troba la ciutat de Wuhan, es trobava confinada, però el virus ja havia aconseguit propagar-se a tot el món. La primera mort a Espanya arribava el 13 de febrer, tot i que no es va confirmar fins tres setmanes més tard. Durant les següents setmanes els casos van créixer exponencialment, i les mesures per intentar frenar el virus van començar a arribar: al febrer ja s’havia cancel·lat el Mobile World Congress de Barcelona i cada vegada la recomanació de no celebrar esdeveniments multitudinaris era més alta. Així i tot, el president de la Generalitat en aquell moment, Quim Torra, assegurava que aquesta cancel·lació només s’havia produït per “l’epidèmia de la por”, restant-hi importància. L’epicentre de la pandèmia s’estenia a Itàlia en aquell moment, i el 25 de febrer es confirmava el primer cas de COVID-19 a Catalunya. Justament, una dona italiana que havia estat els dies anteriors al nord d’Itàlia.

No va ser fins a l’11 de març que l’Organització Mundial de la Salut va declarar pandèmia global la COVID-19. En aquell moment Espanya ja comptava amb més de 1500 positius. I només tres dies després es va declarar el primer estat d’alarma que viuria el territori degut a la pandèmia: “La declaración del estado de alarma afecta a todo el territorio español durante quince días, que podrán prorrogarse con la autorización del Congreso de los Diputados si fuera necesario”. Aquesta és la declaració institucional que va donar Pedro Sánchez a les 15.15 h del divendres 13 de març. L’estat d’alarma, previst per situacions de catàstrofe, desabastiment o bé crisis sanitàries, es decretaria el dissabte 14, quan a Espanya ja hi havia més de 5000 casos positius. L’estat d’alarma no va durar 15 dies, sinó que va arribar-se a prolongar fins a 98, per després donar pas a una “nova normalitat” plena de mascaretes i restriccions i a un segon estat d’alarma que no finalitzaria fins al 9 de maig de 2021.

L’origen del coronavirus, però, era desconegut per molts. El 2021 l’OMS va publicar un estudi realitzat per 34 investigadors xinesos en què es conclouia que el SARS-CoV-2, el virus que causa la malaltia COVID-19, havia sorgit gairebé segur d’alguna espècie animal i havia arribat als humans per mitjà d’un altre animal intermediari. Amb això, es declarava que era

“extremadament improbable” que el virus hagués sortit d’un laboratori, però també deixava moltes hipòtesis i dubtes sense resoldre. El juliol de 2022 un equip internacional d’investigadors van publicar un estudi en què es determinava quin havia estat l’origen real del virus: el mercat de Huahan, a Wuhan. Les dades confirmaven que els primers casos es van produir al voltant d’aquest, i els següents ja van estar estesos per tota la ciutat de Wuhan. Les proves positives estaven associades a les parades que venien animals salvatges vius.

2.2.1. Dades de contagis i morts per la pandèmia a Espanya

L’informe del Ministeri de Sanitat publicat el 31 de desembre de 2020 declarava que, fins al moment, a Espanya s’havien notificat un total d’1.928.265 casos positius de COVID-19 i 50.837 defuncions. Un any després, el mateix Ministeri informava que les xifres havien augmentat fins als 6.294.745 casos positius i als 89.405 casos de morts. Les últimes dades publicades corresponen a juny de 2023, quan Espanya acumulava ja 13.941.811 contagis i 121.760 morts.

La primera onada de la pandèmia, la que es comprèn entre el 31 de gener de 2020 i el 21 de juny de 2020, va ser la més letal de les sis en què s’ha classificat la pandèmia. A finals de març, Espanya ja superava les xifres oficials de casos positius i morts de la Xina, tot i que mai se sabran les dades exactes de les infeccions: encara no hi havia prou testos. Aquesta primera onada de casos va suposar pics de morts i casos positius molt més alts que a la resta: el 2 d’abril de 2020 va ser el dia amb més morts notificades a Espanya (950), i la setmana del 30 al 5 d’abril també va suposar la setmana amb més defuncions per al territori. La conseqüència d’aquestes xifres es va poder veure ràpidament en el col·lapse dels hospitals i sobretot, de les UCI. Els centres amb més concentració estaven localitzats a Madrid i Catalunya. El 6 d’abril, als hospitals catalans un 80% dels llits d’UCI estaven dedicats a pacients amb COVID-19.

Quan es va produir el desconfinament, la incidència va baixar fins als 10 casos per 100.000 habitants a 14 dies. Una cosa que no es repetiria en cap dels següents períodes. Perquè durant la tardor de 2020, els indicadors van tornar a pujar. I amb la tornada a l’escola després d’un estiu en què la població s’havia “alliberat”, es va haver de declarar un nou estat d’alarma.

Els centres sanitaris no podien fer front a la desbordada xifra de contagis, perquè a més de la falta d’espai, els centres s’enfrontaven a una manca de recursos, com ventiladors o equips de protecció. Això va portar al desgast emocional i físic de gran part del personal sanitari. Però els hospitals no eren els únics centres que es van veure col·lapsats per la pandèmia: els serveis

funeraris també van saturar-se durant aquest primer període amb tantes defuncions. Es va haver d'improvisar: el 23 de març de 2020 el Palacio de Hielo de Madrid passava a ser un dipòsit de cadàvers. Tres dies després, la Ciudad de la Justicia de Madrid també obria les portes com a *morgue* provisional.

Però el descens de mortalitat no va tardar a arribar: El 27 de desembre de 2020 va començar la vacunació a Espanya, un any després de l'aparició dels primers casos de coronavirus. Les vacunes que es van administrar majoritàriament van ser la Pfizer, Moderna, AstraZeneca i Janssen, que van ser les que van utilitzar la majoria de països de la Unió Europea. La corba de mortalitat des d'aleshores va anar a la baixa. Segons el segon informe del Ministeri de Sanitat "Análisis de la efectividad de la vacunación frente a COVID-19 en España", es va demostrar una efectivitat de les vacunes en tots els grups d'edat. En la població general, la protecció davant l'hospitalització i defunció es va reduir en un 90%, i la del contagi entre un 70 i 90%. Unes dades positives, però que no anul·laven les anteriors. Els contagis, les hospitalitzacions i les morts van portar seqüeles per a la població a escala mundial.

2.2.2. Tractament de la salut mental arrel de la pandèmia

Les conseqüències que ha suposat la pandèmia en la salut mental no han deixat ningú al marge. "Mental Health and COVID-19: Early evidence of the pandemic's impact" és un informe publicat per l'OMS el 2 de març de 2022 que mostra com ha afectat la malaltia a la salut mental de les persones d'arreu del món. Els investigadors d'aquest informe calculen que, durant el primer any de pandèmia, es va produir un augment del 25% en problemes de salut mental com poden ser l'ansietat o la depressió. S'ha de tenir en compte, a més, que molts dels serveis es van paraitzar en la primera etapa. L'aïllament que va suposar el confinament, les limitacions posteriors, o la soledat de no rebre acompanyament per part del teu entorn en van ser algunes de les causes. Per altra banda, un estudi dut a terme per la Universitat Complutense de Madrid i l'Autònoma de Madrid va observar un augment de suïcidis des de l'any 2018, amb una acceleració durant el primer any de pandèmia (que coincideix amb l'època de confinament de la població). Les taxes de suïcidi dels anys 2020-2021 van ser superiors a les del període previ, el que s'estenia des del 2018 al 2019. Els professionals van destacar que aquests es podrien haver produït per la "falta de suport social" o pels problemes econòmics que va suposar la pandèmia, entre d'altres.

La salut mental i el desgast emocional i físic dels professionals sanitaris va ser un fet que també es va posar en evidència durant la pandèmia. Un desgast que no només es produïa en intentar salvar al màxim nombre de pacients, sinó també en veure que els companys de feina es contagiaven i, en el pitjor dels casos, morien. A més, la manca de recursos hi posava més pressió, ja que s'havia d'aconseguir millorar la situació amb les poques eines que es tenien. Un informe de l'OMS realitzat durant el temps de pandèmia va posar sobre la taula xifres preocupants: un 30% dels treballadors de l'àmbit sanitari va patir símptomes de trastorn per ansietat i aproximadament un 45% van declarar sentir-se emocionalment, i no només físicament, esgotats. És la raó per la qual molts països han destinat més part de la inversió en sanitat en la salut mental des de l'aleshores. Tot i això, el 2022 la despesa pública en salut mental a Espanya encara suposava el 5,16% del total, una xifra molt allunyada d'altres països europeus.

Les seqüeles viuen en aquells qui van intentar salvar vides, en els pacients que van patir la malaltia i també en els familiars de les víctimes que van perdre la vida durant la pandèmia. Les seqüeles físiques que pot deixar el virus poden durar mesos. És el cas de la covid prolongada: es tracta de la presència de símptomes durant tres mesos o més després d'haver patit la malaltia. Ara bé, les seqüeles psicològiques també poden ser molt persistents. El dol per les morts de la pandèmia va ser diferent, tant per tot l'equip sanitari com pels familiars de les víctimes. En primer lloc, perquè en molts dels casos la persona que moria ho feia a l'hospital, sense cap persona coneguda al costat estrenyent-li la mà, havent de ser l'equip sanitari qui suplís aquest acompanyament. A més, les víctimes no van poder ser enterrades en cerimònies habituals: en els tanatoris i les esglésies també hi havia restriccions. Ara, tot i viure ja en una autèntica normalitat, aquests són records que perduren en les famílies de les víctimes.

3. ANTECEDENTS

3.1. Referents previs

A continuació, farem una anàlisi dels referents audiovisuals que hem trobat a l'Estat Espanyol. Tots ells són d'accés gratuït, ja sigui perquè estan penjats a YouTube o perquè es troben a les webs dels mitjans que els han elaborat, excepte la minisèrie de Netflix, que només es pot veure amb una subscripció a la plataforma. Cal tenir en compte que, dels set exemples, n'hi ha tres que són documentals, no reportatges. Si més no, s'ha considerat necessari incloure'ls per un criteri temàtic.

Reportatge: Dins del coronavirus - 30 minuts

Aquest reportatge es va emetre el 29 de març de 2020 a TV3. La cadena va oferir una edició especial del "30 minuts" amb dos reportatges de producció pròpia sobre el coronavirus. En aquell moment, tot i tractar-se de l'inici de la pandèmia, les persones ja feia gairebé un mes que estaven confinades a casa, i la incertesa envers la malaltia i el que passaria només feia que augmentar. És per això que l'objectiu principal d'aquesta peça és mostrar com s'està gestionant la crisi de la pandèmia des de la banda de l'administració i des dels experts sanitaris.

El reportatge s'estructura de forma cronològica i fa una narració dels fets que han anat succeint des del 25 de febrer, moment en què es fa la primera reunió a Catalunya per abordar el coronavirus, fins a finals de març, quan la població ja estava confinada. L'estructura cronològica s'organitza a partir dels separadors que van apareixent i que indiquen el dia en què ens trobem. A partir d'aquí, s'expliquen els avenços, les novetats i les decisions rellevants del moment indicat i com ho viu la població.

Tot i que el reportatge se centra principalment en les reunions i entrevistes amb els experts o responsables de la gestió de la pandèmia, també hi ha molts moments en què apareixen imatges d'arxiu i una veu en off que narra els fets. En ocasions puntuals, també hi ha imatges dels hospitals i petites entrevistes amb testimonis de la població, com una noia que es va confinar abans d'hora perquè havia viatjat a la Xina o un afectat de la malaltia que va tardar sis dies a rebre els resultats. En aquest reportatge es fa molt ús de la música. Hi ha diferents músiques que acompanyen les imatges i aquestes accentuen les emocions.

Pel que fa a la nostra classificació, segons la matèria, aquest reportatge és un reportatge de fets o esdeveniments. Hi ha un narrador omniscient que explica els fets i les accions que succeeixen

d'una forma el màxim d'objectiva possible. Quant a la durada, i tenint en compte que el reportatge s'estén fins als 55 minuts i 13 segons, considerem que la categoria que millor el defineix és la de gran reportatge. Si ens centrem en la difusió, aquest reportatge també entra en el grup majoritari. És un reportatge que ha estat captat en directe i difós en diferit una vegada editat. Per acabar, la font és principalment de carrer, ja que s'elabora amb material sonor i visual majoritàriament original. Si bé és cert que també es combina amb les fonts de taula, en diverses ocasions es reelaboren notícies intentant donar un nou enfocament.

Reportatge: Covid-19: el virus que arrasó con todo - Unidad Editorial

Aquest reportatge es va publicar el 10 d'abril de 2020, de manera conjunta a les pàgines web dels diaris *El Mundo*, *Expansión* i *Marca*. Es tracta d'un moment en què tota la població espanyola estava confinada.

L'inici crida l'atenció de l'espectador perquè és força diferent de la resta. Apareix una frase cèlebre de Martin Niemöller a la qual es fa referència al llarg del reportatge. Durant els 38 minuts que dura la peça periodística, s'intercalen imatges d'arxiu de la pandèmia amb declaracions de polítics i personatges públics, i també amb algunes —tot i que poques— entrevistes. El fil conductor d'aquest reportatge és un narrador omniscient que explica el naixement i l'evolució de la pandèmia des del primer cas, el novembre de 2019. Un altre aspecte a destacar d'aquest reportatge en concret és l'ús de la música. Sonen músiques de fons durant gairebé tota la peça, i aquestes acompanyen adequadament el tema que s'està tractant.

Quant a l'estructura del reportatge, és cronològica. El producte audiovisual es divideix en cinc parts que se separen amb caretes. Les parts són: “L'origen”, on s'expliquen els inicis de la pandèmia el 2019; “La negació: a nosaltres no ens afecta”, en què s'exposa com, mentre la Xina es preparava per afrontar la pandèmia, la resta del món ho considerava un problema aliè, infravalorant la perillositat de la malaltia; “El reconeixement del problema a Europa”, on es representa el moment en què apareixen els primers casos a Itàlia i es comencen a cancel·lar esdeveniments; per tant, els països comencen a acceptar el risc potencial; “Emergència sanitària a Europa”, la pandèmia ja és una realitat arreu del món i ningú ho pot negar; i, finalment, “L'emergència econòmica”, on es parla de les possibles conseqüències, sobretot econòmiques, que el que està passant podrà tenir a llarg termini.

Tenint en compte la classificació segons la matèria, es tracta d'un reportatge de fets o esdeveniments. Tal com hem exposat, hi ha un narrador omniscient present en tot moment que

és qui narra tota l'acció. Si ens centrem en la durada, també entra a la categoria de gran reportatge. Pel que fa a la difusió, es tracta d'una peça captada en directe i difosa en diferit una vegada editada. Finalment, la font és principalment de taula, ja que s'està elaborant una notícia amb un nou enfocament, però es combina amb la de carrer, pel fet que també s'utilitza material sonor i visual majoritàriament original.

Mini-sèrie: Coronavirus, en pocas palabras - Netflix

Aquesta sèrie és un *spin-off* d'Explained, una sèrie de televisió nord-americana produïda per Vox Media el 2018 i emesa a través del seu canal de YouTube. La sèrie va arribar a Netflix en format de *spin-off* el setembre de 2019. Després de dues minisèries sobre altres temàtiques, el 26 d'abril de 2020 es va publicar: Coronavirus, en pocas palabras. Aquesta sèrie, formada per tres capítols d'entre 20 i 26 minuts, aborda la pandèmia del coronavirus des d'un enfocament majoritàriament científic.

El primer capítol ofereix una visió general del virus, el segon se centra en els esforços destinats a la recerca de la vacuna i el tercer parla de l'impacte de la pandèmia en la salut mental de tota la població. Cal tenir en compte que va ser produïda durant el 2020, per la qual cosa tracta temes que encara estaven en desenvolupament (com la vacuna). Alhora, ofereix una visió molt àmplia de la problemàtica, incloent-hi dades i declaracions d'experts ja recollides durant l'any 2019.

El primer episodi comença amb declaracions d'experts que, ja el 2019, parlaven de la possibilitat d'arribada d'un nou virus a la societat (com Bill Gates o Peter Daszak). L'episodi se centra a explicar què se sabia en aquell moment del virus, els diferents tipus de coronavirus i la seva propagació. A més, parla de com acabar amb aquest virus, comparant-ho amb com s'ha fet en altres ocasions. És una peça que se centra en l'inici de la pandèmia i en les possibles mesures per frenar-la.

El segon episodi mostra com s'està avançant en la recerca de la vacuna, afirmant que es produeix de manera molt ràpida. Per fer-ho, explica quin és el procés que ha de seguir una vacuna per sortir al mercat, com s'ha fet en altres ocasions... Es compara la carrera per la vacuna, fins i tot, amb el que va suposar la carrera espacial. Aquest és el més ple de gràfics, ja que cal explicar processos complexos i científics. A més, també es compara la COVID-19 amb altres malalties víriques anteriors, mostrant-ho visualment.

El tercer episodi canvia el rumb de la sèrie i se centra en l'impacte de la pandèmia en la salut mental de manera global. És aquí quan les declaracions són de psicòlegs, psicoterapeutes i pacients que van viure la malaltia, a part de voluntaris que explicaven com els havia afectat haver-se de quedar a casa. En aquest cas, l'episodi explica què ens causa estrès, què podem fer per combatre'l... però sobretot se centra en mostrar què va fer la gent durant aquella època, ensenyant imatges del confinament a tot el món. També destaca les accions de cooperació i suport que van sorgir durant el 2020 a tots els països.

Quant al format, és una minisèrie molt visual i divulgativa. Encara que hi hagi moments en què tracta conceptes difícils, ho fa de manera clara i accessible gràcies als recursos visuals. Per exemple, si es parla d'altres virus que van afectar la població al segle XX, es mostren imatges d'aquell virus, les diferències entre els virus del passat i aquest, etc. Es combinen les declaracions dels experts amb cites de les autoritats de cada país, que alhora es complementen amb gràfics interactius i dibuixos que s'expliquen a partir d'una veu en off, com també amb imatges d'hospitals (i opinions d'infermers, metges, etc.). Els gràfics ajuden a il·lustrar conceptes més "complicats": quants tipus de coronavirus hi ha, com es propaga, dades exactes de contagis, percentatges de contagis per països... A més, hi ha una quantitat d'informació enorme, i es presenten moltes dades. Però no arriba a ser caòtic, ja que la informació està estructurada i organitzada perquè s'entengui. Quant a testimonis, els experts són qui dominen el primer i segon episodi. El tercer, en tractar-se d'una peça dedicada a la salut mental, està ple de declaracions de pacients, personal sanitari o persones que simplement relaten la seva experiència amb la pandèmia.

És una peça diferent d'allò que volem fer nosaltres. Així i tot, tracta dades interessants que podríem aplicar a les nostres entrevistes, sobretot en l'últim episodi. No essent un reportatge, no podem aplicar-hi els nostres criteris de classificació.

Documental: El viento de la Muerte - Clínica de la Universitat de Navarra

Aquest documental pretén conscienciar la població i alertar dels riscos del virus a partir de les vivències de professionals de la investigació (són aquests en qui més se centra), professionals de l'àmbit sanitari i fins i tot un pacient i un familiar d'una víctima. Creat a finals de 2020 per la Clínica de la Universitat de Navarra, es va emetre a través del seu canal de YouTube i de la seva web. Té una durada de trenta-nou minuts, recull quina va ser l'experiència de la primera onada de la COVID-19.

Hi ha un testimoni que va apareixent al llarg del documental, el doctor José Luis del Pozo, especialista en microbiologia clínica i infeccions de la Clínica Universitat de Navarra. Ell destaca que el coronavirus no és un problema aïllat, sinó que fa temps que estem destruint el planeta i això n'és una conseqüència més. La solució no és només sortir de la pandèmia, sinó canviar l'estil de vida que fa anys que portem els humans. A partir de la seva declaració en van sorgint unes altres, també d'especialistes en els seus àmbits: Gabriel Reina, especialista en servei de microbiologia, destaca que és imprescindible estudiar-la per fer front a les següents pandèmies (que assegura que hi haurà). Alejandro Fernández Montero, especialista en medicina del treball, lamenta que hem arribat tard a tot: Espanya, tot i haver estat un dels països amb més restriccions d'Europa, també és on hi va haver més incidència de la COVID-19.

La primera part del documental se centra molt en la investigació del virus, la seva arribada i els avenços que hi ha hagut, on cada expert aporta nova informació o dades per a l'audiència (només hi havia un fàrmac que en aquell moment s'hagués descobert que funcionava, la dexametasona, la importància de la investigació, etc.). La peça no se centra en la part més emotiva fins a la segona part del reportatge.

Arriba un punt del documental en què apareixen un pacient de COVID-19 que ja estava a l'UCI quan es va decretar l'estat d'alarma i també la filla d'una pacient que va morir a causa de la malaltia. És en aquell moment quan els testimonis ja no són experts de l'àmbit de la investigació, sinó que són infermers i metges. Aquests enfoquen el documental més cap al pacient: un d'ells critica que els morts no podien ser només dades, sinó que eren persones amb famílies i entorns; un altre destaca la importància que va tenir el personal sanitari perquè el pacient se sentís acompanyat... Però sobretot es parla del paper que van haver de suplir per al pacient, ja que la família no hi podia ser (un paper que fins i tot tenien quan els pacients morien).

És un documental on les declaracions dels testimonis també van alternades amb imatges de ficció: en aquest cas, un virus que sobrevola un hospital, a més d'imatges de recurs d'hospitals. Tots els participants aprofiten aquest espai per cridar a la cooperació conjunta, a l'esforç de tothom, a la conscienciació i a la investigació. Però sobretot a començar a pensar com a societat, ja que potser la incidència que va tenir la COVID-19 va ser una evidència que vivíem en una societat molt individualista. Alguns dels testimonis també coincideixen en un punt: segons ells, faltava informació a donar a la societat. Tal com en campanyes de trànsit s'ensenyen imatges esgarrifores, en la pandèmia es van ocultar coses que, segons alguns dels entrevistats, hagués anat bé mostrar per conscienciar aquells qui no ho estaven.

Tot i tractar-se d'un documental i, per tant, no poder-lo estudiar segons la nostra classificació de reportatges, creiem que és una peça interessant per a la nostra creació, sobretot per la part del documental que se centra en el pacient i la família de la víctima. De la mateixa manera que l'anterior, l'entrevista en pla mitjà dels testimonis afectats crea una proximitat amb l'espectador, i l'alternança amb professionals sanitaris ofereix una visió més àmplia de la problemàtica.

Documental: La historia de nuestros héroes - Grupo sanitario Ribera

El documental mostra com es va viure la primera onada de la COVID-19 als hospitals del grup sanitari Ribera. Ho fa des de la perspectiva del personal sanitari, centrant-se sobretot en com els va afectar emocionalment la seva feina pel que fa al tracte amb els pacients i també en com es va veure afectada la relació amb les seves pròpies famílies. En un primer moment, es va estrenar als cines Kinépolis Alcobendas, Kinépolis Valencia i Kinépolis Alicante. I posteriorment, es va penjar a la pàgina web i al canal de YouTube del Grupo Sanitario la Ribera. Gravat l'abril de 2020 i amb una durada d'uns quaranta-cinc minuts, inclou testimonis de doctors, infermers i cuidadors, així com de pacients que expressen com van viure la solitud de l'estada a l'hospital, però també l'alegria de poder tornar a casa.

Tot i tractar-se d'un documental, creiem que és un referent per al nostre reportatge. L'hem escollit perquè tracta aquella primera onada des de la perspectiva d'un gran nombre d'afectats: els sanitaris. En el nostre cas, ho volem enfocar des de la visió dels familiars de les víctimes, que també són víctimes de la problemàtica. D'alguna manera, ambdós projectes busquen donar veu a un grup específic d'afectats. A més, la manera en què el documental recull les declaracions dels doctors i infermers —un pla mitjà de la persona mirant a càmera en cada cas— ens sembla una idea que genera proximitat amb l'espectador.

El documental comença amb una escena d'una nena dibuixant un arc de Sant Martí mentre a la televisió es veu com es decreta l'estat d'alarma. A partir d'allà, l'enfocament es trasllada a l'hospital i als seus treballadors. Tots parlen de la por que van tenir, de com van haver d'afrontar la situació en un temps rècord, etc., però sobretot parlen de com els va afectar emocionalment la pandèmia. Va ser una situació amb més càrrega emocional que física, ja que havien de fer costat als pacients que vivien el virus en soledat. A més, s'enfrontaven a barreres que feien que no s'hi sentissin propers, com eren les mascaretes o els equips EPIs. “Cuando entras a la habitación del paciente, entre el paciente y tú hay una barrera: una bata y una mascarilla”, és

una de les frases que deia un dels entrevistats. A més, també van haver d'enfrontar-se al fet de veure els pacients morir sols, sense poder oferir-los més que una mà que els estrenyés la seva i proporcionant-los almenys una mica de companyia.

Aquest projecte es va fer en agraïment a tots els professionals que van donar-ho tot per cuidar els pacients i acompanyar-los en la malaltia. Al final del documental, a més, es demostra que és un homenatge a les víctimes, i això també és el que volem fer nosaltres. Per altra banda, però, hi ha algunes de les característiques d'aquest documental que no adoptarem. En primer lloc, com la nostra idea és un reportatge, no adoptarem la part de ficció: la imatge inicial de la nena dibuixant l'arc de Sant Martí, per exemple. A més, el documental presenta una sèrie d'entrevistats sense identificar-los de manera clara. Nosaltres preferiríem que cada vegada que sortís algú a la pantalla estigués identificat pel seu nom, per la seva relació amb les víctimes de la COVID-19 i també amb altres detalls que puguin servir per posar-nos en context.

Reportatge: Residències sota pressió - Sense ficció

Aquest reportatge s'assimila bastant al que volem fer nosaltres en relació amb el plantejament i la temàtica. Es tracta d'una peça audiovisual emesa el 12 de desembre de 2023, al programa 'Sense ficció' de TV3. Per tant, gairebé quatre anys després que tingués lloc la pandèmia. Durant el reportatge, s'exposa, s'analitza i es posa en dubte la gestió que es va fer de les residències de gent gran durant la pandèmia.

Al llarg del reportatge, es contraposen diversos punts de vista: el de l'administració, el de les treballadores de les residències i el dels familiars. Per una banda, l'administració justifica que van fer el que van poder, tenint en compte els recursos que hi havia i la situació en què ens trobàvem, ja que els equips assistencials van quedar saturats. Per l'altra, els familiars denuncien que molts residents van quedar abandonats durant la pandèmia i que van morir a causa de les mancances del sistema. A més, es va vulnerar el dret a la visita, fent que morissin sols. Finalment, les treballadores narren des de la seva perspectiva com van viure el fet d'anar a treballar sense equips de protecció i de fer-se càrrec dels residents amb el 50% o el 70% de la plantilla de baixa, havent de prohibir les visites a causa de la propagació del virus.

Pel que fa a l'estructura del reportatge, és molt rica quant a diversitat d'imatges. Durant l'hora i quart que dura, es barregen imatges de les residències i de com les gericultores hi treballen amb els diferents testimonis, que apareixen utilitzant recursos molt diversos, com entrevistes, converses entre ells, narracions i seguiments del seu dia a dia.

Per tancar el reportatge, i una vegada analitzada la problemàtica en profunditat, el reportatge fa una crítica i una reflexió sobre el problema actual amb les residències: cada vegada hi ha més gent gran i amb més necessitats, però, en canvi, fa deu anys que no es construeix una residència pública a Catalunya. També es posa especial èmfasi en la perillositat que les residències estiguin privatitzades i que els empresaris facin negoci amb la vida de les persones.

Si classifiquem aquest reportatge segons la matèria, es pot afirmar que es tracta d'un reportatge d'opinions o declaracions, ja que el que es busca en tot moment és contrastar papers i perspectives sobre un tema polèmic. Pel que fa a la durada, es tracta d'un gran reportatge o reportatge-programa. La peça en si mateixa és una unitat i té coherència i ritme. A més, tracta un tema ampli amb una gran multi perspectiva. Pel que fa a la difusió, és captat en directe i difós en diferit una vegada editat, com tots els que hem analitzat. Finalment, la font és principalment de carrer, ja que la major part del material sonor i audiovisual és original, si bé, en comptades ocasions, s'utilitzen imatges d'arxiu de quan va tenir lloc la pandèmia.

Reportatge: El covid no es un catarro - RTVE

Aquest reportatge pretén exposar la realitat i el dia a dia de les persones que pateixen la covid persistent. D'entre tots els reportatges que analitzem, aquest és el més recent, ja que es va emetre el 17 de novembre del 2024 al 24 h de TVE. La intenció d'aquesta peça és donar a conèixer i conscienciar les persones sobre el que viu el 5% dels contagiats de covid avui dia.

La peça comença amb la presentació d'un testimoni de la covid persistent, i al llarg del reportatge apareixen diferents testimonis. En total es tracten els casos de sis dones de diferents edats, a les quals, avui dia, la covid els continua afectant en el seu dia a dia, tot i que de maneres diferents.

La primera a aparèixer és la Maria, una noia de 20 anys que, des que va patir la covid, no pot menjar per la boca ni fer cap mena d'esforç físic. Després ens presenten la Sílvia, una senyora de mitjana edat que pateix fatiga crònica i no pot treballar. Seguidament, apareix l'Olga; a ella, la covid li ha deixat seqüeles cognitives i li costa molt recordar-se de les coses. És per aquest motiu que, al llarg de la seva intervenció, té un paper amb tot el que vol dir apuntat. La segueix la Lupe, una infermera jubilada que treballava durant la pandèmia i que ara ja no pot fer vida normal a causa del dolor físic de la malaltia. A continuació hi ha la Montse, una treballadora de la neteja que es converteix en una de les sentències claus pel que fa a aconseguir la

discapacitat permanent per deixar de treballar. I finalment, la Júlia, una nena que encara no pot anar a l'escola per les seqüeles de la covid.

Les experiències de totes aquestes dones, a través d'entrevistes, s'entrellacen entre elles. Per tal de donar dinamisme al reportatge, es combinen parts de les entrevistes que se'ls han fet, escenes a casa seva, plans d'objectes que constaten les seves realitats, escenes a l'hospital o fent fisioteràpia, i fins i tot escenes anant a comprar els medicaments necessaris.

Tot i que elles són les protagonistes del reportatge, al llarg de la peça també hi ha altres elements, com explicacions de la reportera, imatges de recurs, familiars de les afectades i experts sobre la temàtica. Els experts normalment són metges, investigadors i fisioterapeutes, però també hi ha advocats, el director d'AMACOP i el director de l'Institut Nacional de la Seguretat Social, que fan especial èmfasi en les dificultats d'obtenir la discapacitat definitiva. En tractar-se d'una malaltia amb tan poc reconeixement i tan poc estudiada, en molts casos això es converteix en un gran repte.

Tenint en compte la nostra classificació de reportatge pel que fa a la matèria, aquest forma part d'un reportatge de convivència, ja que mostra la vida d'un col·lectiu de persones entrelaçant les diferents narratives que expliquen. En aquest cas en concret, el grup de persones són aquelles que viuen afectades per la covid persistent.

La durada d'aquest reportatge és de 28 minuts i 42 segons, un temps similar al que pretenem destinar al nostre reportatge. Pel que fa a la classificació segons la durada, s'ha considerat que aquesta peça encaixa en la categoria de gran reportatge, ja que té una gran unitat i tracta un tema ampli amb una gran multi perspectiva.

Si ens centrem en la difusió, aquest reportatge entra en el grup majoritari. És un reportatge que ha estat captat en directe i difós en diferit una vegada editat. L'ús de l'el·lipsi és evident quan passem d'un testimoni a l'altre o d'una escena on apareix un pacient, per exemple, a casa seva, i a continuació apareix el mateix pacient a la consulta de l'hospital.

Finalment, la font del reportatge és principalment de carrer, ja que s'elabora amb material sonor i visual majoritàriament original. Això no obstant, aquest es combina amb imatges d'arxiu que reelaboren fets del passat, com quan es va decretar l'estat d'alarma.

3.2. Comparativa: referents previs vs el nostre reportatge

Tenint en compte els antecedents analitzats, podem diferenciar el nostre reportatge en diversos aspectes. La principal diferència serà el tractament dels fets. En el nostre cas, abordem la pandèmia a posteriori, des d'una perspectiva que busca mirar enrere i considerar-la des d'un punt de vista distanciat temporalment. La majoria dels antecedents analitzats, en canvi, tracten la temàtica des de dins, ja que es van elaborar el 2020, mentre la pandèmia estava en curs i era una crisi sanitària. Cal tenir en compte que això es compleix en tots els casos excepte en tres: *La historia de nuestros héroes* (2021), *Residències sota pressió* (2023) i *El covid no és un catarro* (2024). Si bé cadascuna d'aquestes peces tracta la pandèmia des d'una perspectiva diferent, ja sigui científica, el que van viure els metges, el que es va viure a les residències o la covid persistent, cap d'elles posa el focus principal en els familiars de les víctimes, com és el nostre cas.

En relació amb l'estructura, la nostra idea és allunyar-nos de l'estructura cronològica, present en la majoria de les peces analitzades, i centrar-nos a intercalar les declaracions i experiències dels nostres testimonis, sense tenir en compte la temporalitat, sinó la temàtica sobre la qual es parla. En la línia del reportatge *Residències sota pressió*, volem analitzar i posar en dubte la gestió política de la pandèmia, enfocant-nos en l'acompanyament als familiars de les víctimes i contraposant diferents punts de vista i perspectives.

Pel que fa als entrevistats, volem seguir un tractament similar al documental *La historia de nuestros héroes*. A diferència de la majoria, en aquesta peça no hi ha un narrador omniscient o veu en off que condueixi el documental, i el fil conductor es basa en les declaracions o explicacions dels afectats. El nostre reportatge vol ser un altaveu per a aquelles persones que, tot i haver estat en el focus mediàtic en un moment determinat, avui dia ja han estat oblidades. Per això, volem escoltar-les, però en cap cas volem assumir un rol protagonista. És per això que el nostre fil conductor seran també els testimonis dels protagonistes, que seran gravats en diferents llocs a través de primers plans i plans mitjans, per generar proximitat amb l'espectador, de la mateixa manera que es fa en el documental esmentat.

Finalment, pel que fa als aspectes formals, com en la majoria de les peces, volem combinar plans dels entrevistats amb imatges d'arxiu. No obstant això, volem que les entrevistes siguin el pilar fonamental del reportatge, i no pas les imatges d'arxiu, que només seran un recurs per aportar dinamisme. Seguint la línia de *El covid no és un catarro*, també comptarem amb veus expertes, però aquestes seran secundàries. A més de les entrevistes i les imatges d'arxiu, per tal de donar riquesa audiovisual, també es farà ús de converses, per exemple, entre dos familiars

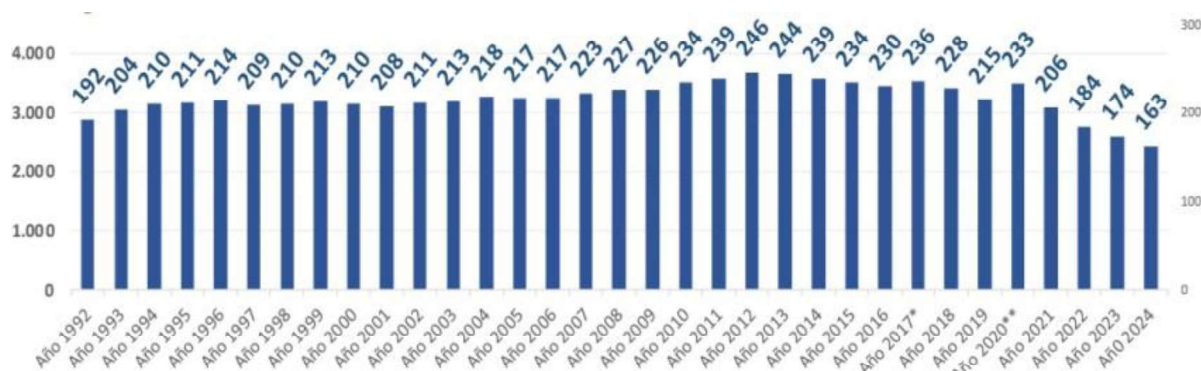
de la mateixa víctima. El documental *La historia de nuestros héroes* és el que més s'assimila al que volem fer, en el sentit visual, però cal destacar que, en aquest cas, no es fan identificables els testimonis. Tal com es menciona a la introducció, l'objectiu de la nostra peça és "fer memòria d'una tragèdia que sembla que hem oblidat", i per això considerem essencial que els testimonis se sentin escoltats. És per això que nosaltres identifiquem els protagonistes, en contrast amb altres reportatges on els testimonis es mantenen anònims.

4. ANÀLISI DE MERCAT

La idea és que el nostre reportatge formi part del programa 30 minuts, ja que considerem que és on millor encaixa. Si més no, cal tenir en compte que, avui dia, aquest programa de TV3 només es pot visualitzar a través de la plataforma sota demanda 3Cat i ja no s'emet per televisió.

Es considera que enfocar el projecte a les noves plataformes audiovisuals pot ser molt positiu a causa de la caiguda progressiva que està experimentant el consum televisiu a Espanya. Segons l'informe elaborat pel *Gabinete de Estudios de la Comunicación Audiovisual (GECA)* a partir de dades de Kantar Media, el consum televisiu del 2024 es posiciona com el més baix des del 1992, l'any en què es va començar a mesurar aquesta mètrica.

Evolución histórica anual del consumo televisivo en minutos y audiencia media
De 1992 a 2024 | Total día | Total individuos | Total España

Imatge 1. Font: GECA. Imatge extreta de: https://webgeca.geca.es/wp-content/uploads/2025/01/Informe-GECA_Balance-anual-de-audiencias-2024-1.pdf

En aquesta mateixa línia, l'*Informe Anual Análisis Audiencia TV 2024*, elaborat per Europa Press, assegura que el consum dels espanyols ha caigut 10 minuts al dia el 2024 i se situa ara en 171 minuts de mitjana per persona al dia, una xifra que suposa una disminució d'un 5,5% respecte al 2023.

Pel que fa a 3Cat, es tracta d'una plataforma de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) força nova que es va estrenar el novembre del 2023. De moment, hi ha poques dades sobre les audiències de la plataforma. Si més no, tal com explica el Diari Ara, la cúpula directiva de la plataforma va fer públiques algunes xifres destacables en la celebració del seu primer aniversari. Al llarg del seu any de vida, s'han registrat prop d'1,2 milions d'usuaris, hi

ha hagut 219 milions de reproduccions i, en total, s'han consumit 342.500 hores de continguts en català. Mensualment, s'hi connecten una mitjana d'un milió de dispositius i aquests generen 3,6 milions d'hores de consum audiovisual. Encara més, la presidenta de la CCMA, Rosa Romà, va explicar al diari les seves sensacions: “Estem contents perquè les xifres demostren que som capaços de competir amb les grans plataformes que hi ha al mercat”.

4.1. Competència

Per poder analitzar la competència, s'han estudiat dos grups de programes audiovisuals: el primer el constitueix la competència directa que es podria trobar el nostre producte a 3Cat entre els programes i sèries documentals més vistes de la plataforma. En aquest cas, serien *Crims*, *Tor*, *Sense Ficció*, *Les Millors* i *Guimerà: el Nobel Sense Premi*. El 30 minuts se situa com el sisè programa d'aquest tipus més exitós a la plataforma. Per altra banda, també s'analitzaran programes de reportatges i documentals en l'àmbit espanyol que coincideixen més amb la nostra idea de reportatge pel que fa al format, però que són difosos per altres plataformes o bé per la televisió.

3Cat: Programes i sèries documentals més vistes

Crims

Crims és el fenomen estrella de TV3, i ara de 3Cat: una sèrie documental de *true crime* que ha tingut un èxit brutal per a l'audiència. Va néixer com a peça audiovisual el 2020, tot i que es basa en un programa de Catalunya Ràdio que emetia ja des de 2018. El seu presentador, Carles Porta, explica casos de crims reals ocorreguts a Catalunya amb l'ajuda de les reconstruccions de les històries i d'entrevistes, realitzades tant a experts com a implicats i testimonis dels crims. Es tracta d'un programa que segueix la forma d'un reportatge documental, després de la notable investigació de cada cas. Pel que fa al seu públic objectiu, podria estar destinat a un públic generalista, però s'enfoca sobretot a tots aquells interessats en el misteri i la investigació criminal. Ara bé, si ens fixem en els mateixos capítols, veiem que està enfocat des d'una perspectiva adulta, ja que en el mateix programa recomanen veure'l a partir de 13 anys.

La nostra peça no tracta cap crim ni investigacions policials, però pretén presentar part de la investigació que presenta “Crims”, i seguir-ne una mica el format pel que fa a manera de tractar les entrevistes i la informació. Això sí, desapareixeria la part de ficció en el nostre cas.

Tor

Seguint una mica la mateixa línia, aquesta sèrie documental se centra en un crim concret del programa anterior. Així doncs, tot i que fent-ho més extens, es pot concloure que el format és pràcticament el mateix: una reconstrucció dels fets amb l'ajuda de testimonis i implicats. El públic objectiu és el mateix i així també les semblances amb el nostre reportatge i el programa en el qual s'inclourà.

Sense ficció

El programa *Sense Ficció* és, potser, d'aquesta llista de sèries que es presenten a 3Cat, el que més s'assembla al 30 Minuts. Es tracta d'un programa de documentals que va emetre per primer cop el 23 de gener de 2009 i compta amb 14 temporades. Des d'aleshores ha publicat una mitjana de 45 documentals l'any, on s'han tractat temes com els maltractaments als nens interns a institucions religioses, històries personals emocionants o programes sobre l'evolució política catalana. És un format molt semblant al 30 Minuts i, per tant, el seu públic objectiu es podria centrar també en un grup generalista. A més, els programes no compten amb edat mínima com sí que ho feien les dues opcions anteriors. Tot i que hi ha alguna excepció, ja que en els capítols on es tracten temes com l'assetjament o l'abús marca la recomanació de ser consumits a partir dels 18 anys.

Pel que fa a les diferències amb el programa on voldríem incloure la nostra peça, el 30 Minuts, se'n poden observar algunes. En primer lloc, el programa *Sense Ficció* fa un tractament més global dels temes que tracta (per exemple, hi ha un programa de les eleccions entre Trump i Harris i un que fa una mirada crítica a Israel). La mateixa descripció del programa a 3Cat ho indica: "(...) millors documentals d'arreu del món i producció pròpia". Això no vol dir que el 30 Minuts només parli de temes de Catalunya i Espanya, però sí que hi està més centrat. Per altra banda, l'enfocament al *Sense Ficció* potser és més divers, des del moment en què hi pot haver capítols que tracten històries personals sense que hi hagi una problemàtica col·lectiva al darrere. Per acabar, és evident que tots dos tracten temes d'actualitat, centrant-se en problemàtiques socials o política, però es diferencien en la durada dels episodis. Els capítols del *Sense Ficció* duren al voltant d'una hora i els capítols del 30 Minuts, com el seu nom bé indica, al voltant de la mitja hora.

Guimerà, el Nobel sense premi

Aquesta és una sèrie documental que té tres capítols d'una mitja hora que relaten com el dramaturg Àngel Guimerà va estar a punt de guanyar el premi Nobel abans de ser-li arrabassat. És una sèrie que reconstrueix la història amb suficients testimonis, i amb un públic objectiu més concret: interessats en la literatura o en la figura d'Àngel Guimerà. Ara bé, tot i estar en la mateixa secció que el nostre programa, la veritat és que no li suposa competència perquè es tracta d'un format totalment diferent del que es pretén arribar amb la nostra peça.

Les millors

En últim lloc, *Les millors* és un programa que recull els testimonis i les trajectòries de referents per a l'esport femení català, siguin esportistes de base o d'elit. De moment, només hi ha un capítol publicat el 2 de gener de 2025, però la idea és que cada capítol tractarà la trajectòria d'una esportista diferent. En aquest cas, el format és diferent perquè la protagonista és una sola persona, però també s'hi presenten testimonis de persones relacionades. És un format diferent perquè no tracta un tema des d'una perspectiva d'investigació periodística i plantejant un problema d'un enfocament global, sinó que se centra en històries concretes i personals. Així i tot, amb el conjunt de capítols sí que es recull una temàtica més global: la falta de reconeixement a les dones esportistes a Catalunya, i arreu del món. El públic objectiu pot ser bastant generalista i familiar, adient per a totes aquelles nenes i dones que necessitin referents per a aventurar-se en el món de l'esport.

No és un format que s'assembli al nostre, però sí que se centra en històries personals, com ho farà la nostra peça en aquest cas.

Altres programes/sèries documentals o de reportatge

El documental (RTVE play i la 2)

El documental de la 2 és un programa que es pot trobar a la plataforma de continguts audiovisuals de RTVE on es combinen documentals nacionals i internacionals, d'actualitat o atemporals. Totes les seves peces tenen una duració d'aproximadament una hora, tractant temes com les muses d'Almodóvar o un dia a dia dins el Liceu de Barcelona. Es tracta d'una sèrie que debat continguts molt concrets, des d'històries personals, fins a anècdotes històriques o problemàtiques socials. Cada capítol i el contingut que tracta són diferents, però tots ho enfoquen des d'una perspectiva analítica, de no-ficció, i a través dels testimonis relacionats o

directament implicats. En ser capítols tan especialitzats, no tenen un públic objectiu tan generalista com en altres casos.

En portada (RTVE play i la 2)

En Portada també es publica a RTVE play, tractant temes diversos de rellevància social a Espanya, com ho poden ser la corrupció política o la violència de gènere. A través de la investigació periodística i, per tant, la presència de testimonis, documents inèdits i experts, es presenta amb capítols d'uns 30 minuts també al canal de la 2 de Ràdio Televisió Espanyola. Pot ser el programa analitzat més semblant al 30 minuts quant a temàtica, enfocament i duració de cada capítol.

Los reporteros (Canal Sur)

Los reporteros és l'últim programa analitzat com a part de la competència del 30 minuts. En aquest cas, cada capítol fa una anàlisi rigorosa i periodística, també, de temàtiques nacionals com internacionals (per exemple, hi ha un capítol que tracta el cas de Gisèle Pelicot). S'emet cada dissabte a les 21.25 hores per la Televisió de Canal Sur. Com en els casos anteriors, es tracten temes socials i polítics de la mà de testimonis i experts, alguns d'ells centrats en la visió andalusa de l'assumpte. Dels programes presentats és el que recull la informació en el menor temps: la durada és d'uns 15 a 20 minuts per capítol.

4.2. Públic objectiu

La peça en si va dirigida a un públic generalista, pel fet que la covid va ser una problemàtica que va afectar el conjunt de la població. És a dir, el reportatge va dirigit a qualsevol perfil, sense importància de la franja d'edat en què s'inclogui. Ara bé, s'ha de tenir en compte que promocionant-lo a la plataforma 3Cat el públic es redueix a un grup més petit que compta amb una sèrie de característiques. En primer lloc, és un contingut creat en català, per tant, el públic objectiu queda més limitat. Per altra banda, el consumidor d'una plataforma *en línia* no és el mateix consumidor de televisió en obert.

La consultora audiovisual i digital Barlovento Comunicació, al seu informe sobre audiències de 2023, va concloure que el 92,9% dels individus de 18 a 24 anys té accés a alguna OTT, mentre que el 62,6% de les persones més grans de 70 anys les utilitzen. Segons VOD Analytics, una eina per mesurar les audiències de les OTT, la disminució d'usuaris per edat és una cosa

que es manté en totes les plataformes: A Netflix, el 2022, el 88% entre els joves passava a un 60% en els majors de 65, una dada que es repetia a Amazon Prime.

Amb totes aquestes dades es pot concloure que el canal amb què es difondrà la nostra peça determina un públic més jove i adult, però s'allunya una mica de les persones més grans. Per altra banda, és una peça que podria ser dirigida a famílies, en ser una problemàtica que es va viure en grup, i en molts dels casos, amb la família.

5. PROJECTE

5.1. Plantejament inicial

Des d'un primer moment hem tingut molt clar que l'enfocament del nostre reportatge era el punt de vista i l'experiència de les persones que van perdre algú proper a conseqüència de la covid. No obstant això, en tractar-se d'un tema tan sensible vam voler entrevistar experts com psicòlegs, infermeres i metges abans de fer les entrevistes amb els familiars per tal d'anar el màxim d'informades possible i de tractar-los de la millor manera.

En un primer moment es van fer les entrevistes dels experts amb la idea d'orientar-nos i la intenció era no incloure'ls al reportatge. Si més no, després d'elaborar totes les entrevistes, vam considerar necessari incloure alguns dels experts al reportatge, ja que així hi havia dues visions. En un primer lloc hi havia l'experiència personalitzada i concreta dels protagonistes, i un en segon pla, per complementar les experiències, els experts ens proporcionen un valor afegit sobre la situació més general, així com informació més específica sobre un tema tan complex i personal com pot ser el procés de dol. Amb tot, la nostra prioritat era proporcionar un relat coherent i que hi hagués cohesió entre els testimonis i els experts, tot i ser conscients que per molt que es teoritzi sobre el dol, és un tema molt complex i cadascú el viu de maneres molt diferents.

Finalment, també s'ha volgut incloure un testimoni "híbrid". Després d'entrevistar a una de les infermeres amb la intenció de tenir-la com a font experta, ens vam adonar que el seu relat s'encaminava més a les ferides psicològiques que li ha deixat haver vist tantes morts i fins i tot haver estat l'encarregada de triar qui vivia i qui moria. Per tant, en el seu cas és una font experta que també actua com a testimoni.

5.2. Aspectes formals

5.2.1. Estructura i estil del reportatge

Com que estem tractant aquest reportatge com si formés part del programa 30 minuts, el vídeo comença amb la sintonia del programa i la seva introducció. Després d'això, apareixen a la pantalla imatges de recurs de la Maria Maresma (un dels nostres testimonis) anant al cementiri a posar flors a la tomba del seu marit. Aquestes imatges de recurs, s'intercalen amb una curta declaració de cada un dels protagonistes sense oferir cap classe de context previ. Així i tot, les seves paraules permeten interpretar la temàtica del reportatge. L'objectiu d'aquest inici és

centrar el focus i protagonisme en les persones que van viure la mort de prop i que, per tant, van patir tot el procés de dol d'una manera diferent.

A partir d'aquí, apareix el rètol amb el nom del reportatge “L'adeu pendent” i comença la part grossa del cos del reportatge. L'eix central que el guia són les respostes i reaccions dels entrevistats a les nostres preguntes, que són similars, però amb matisos diferents. La idea és mostrar les respostes dels entrevistats per ordre, per així oferir una visió més col·lectiva d'algun problema que afecta el grup, i, a més, no crear un desordre a la peça. És a dir, si es presenta el tema de “com se sentien els familiars sense poder-se acomiadar de les víctimes”, es recull la resposta de cada entrevistat o d'alguns dels entrevistats de manera consecutiva. Si més no, no hi ha cap separador que diferenciï les diferents temàtiques, de manera que és implícit.

Les parts del reportatge són les següents:

1. Declaracions per situar (aquest fragment és el mateix que el tràiler)
2. Record de la víctima
3. Procés d'hospitalització + visites a l'hospital + acomiadament + mort
4. Procés de dol
5. Administració
6. Reflexions + altres

No considerem necessari ni adient establir un temps exacte per a la resposta de cada entrevistat. Pot ser que un dels familiars pugui respondre amb una paraula, però que d'altres necessitin uns minuts per a poder-se expressar. També volem donar molta importància als silencis. És a dir, si els entrevistats deixen un moment entre la nostra pregunta i la seva resposta, també això ens envia un missatge.

El reportatge conclourà després d'una pregunta que permet aprofundir més o simplement tancar el tema. Hem volgut acabar amb una declaració impactant d'algun dels entrevistats, que generi impressió als espectadors. I finalment, amb una dedicatòria.

5.2.2. Plànols i imatges recurs

Pel que fa a les entrevistes, la idea principal és que els plans siguin principalment de tres tipus. Complementàriament, també comptem amb altres plànols que serviran per gravar imatges de recurs diferents i per aportar varietat i dinamisme.

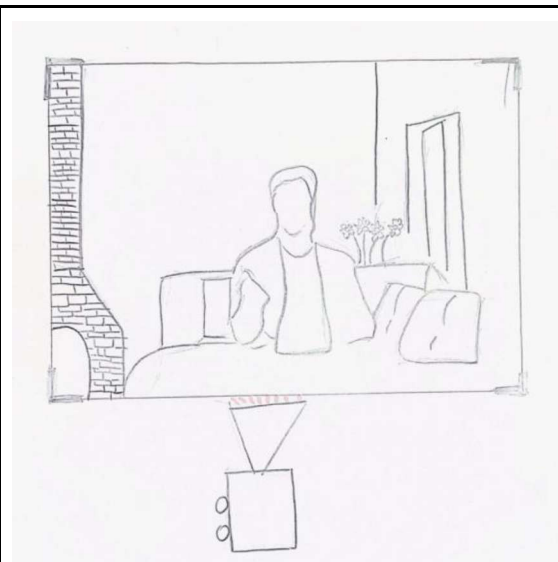
Per gravar als protagonistes del reportatge s'han utilitzat dues càmeres simultàniament. El pla que més s'ha usat és un pla frontal de la persona que parla, predominant a la distància de pla mig curt. Les persones sempre apareixen assegudes en un sofà i mirant directament a la càmera de manera que l'espectador rep les emocions i els sentiments dels protagonistes d'una forma eficient. Addicionalment, aquesta mirada directa també proporciona un sentiment de proximitat, com si l'entrevistat parlés directament amb l'espectador. Pel que fa a l'altre càmera, estava situada a un costat de l'entrevistat, i gravava un primer pla escorç del protagonista per combinar els plànols.

Amb relació a les entrevistes dels experts que apareixen al reportatge (ja que n'hi ha que només els hem entrevistat per obtenir informació i orientar-nos), també s'ha fet servir un pla frontal i un escorç gravat amb dues càmeres simultàniament. El rol de l'expert en aquest reportatge és complementari i donar valor afegit, però en cap cas ser protagonista.

Pel que fa a les imatges recurs s'han utilitzat una gran varietat de plans, des de primeríssim primer pla en detalls importants com algun objecte apreciat d'una víctima, o una fotografia fins a un pla general en localitzacions rellevants, com un hospital. Per gravar aquestes imatges s'han aprofitat algunes de les localitzacions on hem entrevistat experts com despatxos. Les imatges de recurs que més s'han inclòs són les pertinences de les víctimes i cases de les víctimes. La intenció és captar espais que freqüentaven aquelles persones que ja no hi són, on vivien, com ho feien, què tenien i com ho van deixar quan van marxar sobtadament. La intenció és que l'espectador se senti identificat amb la cosa més senzilla i rutinària i d'aquesta manera fer èmfasi en el fet que molts dels qui van perdre la vida eren persones completament normals que no van poder morir envoltats de qui més els estimaven.

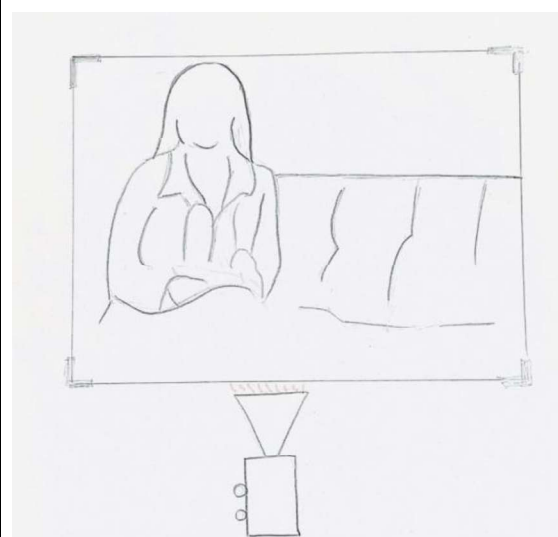
5.2.3. Storyboard

Familiar: la idea es gravar-ho en un espai semblant a una casa, que sigui acollidor.

Imatge 2. Font: Elaboració pròpia.

Psicòleg: La idea és gravar-ho en una consulta, el seu espai de treball.

Imatge 3. Font: Elaboració pròpia.

5.2.4. Grafismes

Al llarg del nostre reportatge farem servir diferents tipus de grafismes, tots ells basats en el programa *30 minuts*. Inicialment, per a la capçalera d'obertura del reportatge, es farà ús de la careta del programa *30 minuts*. Aquesta careta alterna imatges i vídeos sobre la realitat del món, acompanyades per música.

Imatge 4. Font: 3Cat.

Imatge 5. Font: 3Cat.

Imatges extretes de: <https://www.3cat.cat/3cat/30-minuts/>

La careta del programa té una durada de 24 segons i finalitza mostrant el logotip del programa en color blanc i amb una tipografia molt gran sobre un fons de tons grisos que recull imatges dels vídeos mostrats anteriorment. Després fa un *fade-out*. Llavors és quan comença el reportatge.

Imatge 6. Font: 3Cat. Imatge extreta de: <https://www.3cat.cat/3cat/30-minuts/>

Pel que fa al títol del reportatge, apareixen de formes i tipografies diferents. Tal com es pot veure en els dos exemples de sota, l'element en comú és el color blanc de les lletres sobre una imatge de la temàtica que tracta el reportatge. Això no obstant, no comparteixen la tipografia ni la posició. En el nostre reportatge, el títol serà de color negre, perquè es pugui llegir millor en la imatge en què apareix. Estarà centrat al mig de la pantalla. Els grafismes es crearan amb el programa iMovie.

Imatge 7. Font: 3Cat.

Imatge 8. Font: 3Cat.

Imatges extretes de: <https://www.3cat.cat/3cat/30-minuts/>

Un altre element gràfic que utilitzarem seran els *chyrons* situats a la cantonada inferior de la pantalla per identificar els entrevistats. Aquests *chyrons* seran iguals que els del programa i estaran a la part inferior esquerra, en lletres de color blanc sobre un quadre blau que inclou el logotip del programa. En ells s'inclourà informació sobre el nom i cognoms i la professió en el cas dels experts, o la relació amb la víctima de la covid en el cas dels testimonis. Aquesta informació es repetirà de manera puntual durant el reportatge per ajudar l'espectador a recordar els noms dels testimonis. Aquest grafisme també es dissenyarà amb iMovie.

Imatge 9. Font: 3Cat. Imatge extreta de: <https://www.3cat.cat/3cat/30-minuts/>

Al final, apareixen els crèdits i els agraïments també amb lletres de color blanc sobre un fons d'una imatge del reportatge.

5.2.5. Música

Pel que fa a la música utilitzada en el nostre reportatge, era fonamental assegurar-nos que les cançons fossin lliures de drets d'autor per no infringir cap normativa sobre propietat intel·lectual. Per aquesta raó, vam dur a terme una recerca exhaustiva per trobar peces musicals que compleixin aquest requisit i que, alhora, encaixessin amb el to i la narrativa del reportatge.

No volíem fer ús de cançons amb lletres i per tant només hem buscat melodies. A més tampoc volíem que les melodies assolissin un rol massa protagonista i, per tant, les cançons escollides acompanyen les veus dels testimonis però sense destacar massa. Buscàvem melodies que acompanyessin la veu dels testimonis sense destacar massa.

Els silencis i les pauses també han estat utilitzats estratègicament per donar equilibri en moments d'intensitat amb espais de repòs, ajudant així a mantenir l'atenció de l'espectador sense atabalar-lo.

Totes les músiques seleccionades estan integrades dins de l'estructura del guió del reportatge i s'han identificat amb noms corresponents a la secció que ocupen. També les hem numerat per facilitar-ne l'organització al llarg del projecte, com ara “Sintonia introducció” o “Música fons”.

5.3. Entrevistes

5.3.1. Perfil dels entrevistats

Fonts testimonials

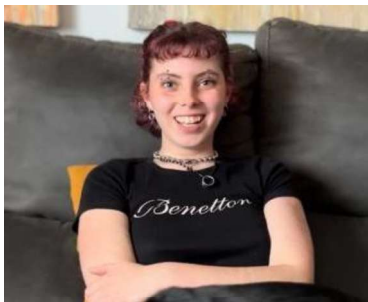
Maria Maresma	 <i>Imatge 10. Font: elaboració pròpia.</i>
Familiar perdut	Francesc Fabà (marit)
Data de la pèrdua	28 de novembre de 2020
Justificació d'elecció	La Maria ve perdre el seu marit al novembre de 2020. Després de 64 anys junts, la covid els va separar per sempre. El Francesc Fabà va morir sol a l'hospital amb l'amor de la seva vida lluny d'ell.
Naixement	25 de setembre de 1940

Lloc de residència	Tordera, Maresme (Catalunya)
Localització	Tordera, Maresme (Catalunya)

Ignasi Marquès i Antoni Marquès	 <i>Imatge 11. Font: elaboració pròpia.</i>
Familiar perdut	Maria (dona i mare)
Data de la pèrdua	15 de gener de 2021
Justificació d'elecció	La Mari Carmen, mare de l'Ignasi i esposa de l'Antoni, va morir el gener de 2021 després de contraure covid. Va marxar de casa per anar a l'hospital, però ningú s'esperava que no tornaria. La malaltia va arrabassar aquell últim adeu que l'Antoni hauria agraït tant.
Naixement	Antoni Marquès: 25 d'agost del 1944 Ignasi Marquès: 28 d'octubre del 1972
Lloc de residència	Tordera, Maresme (Catalunya)
Localització	Tordera, Maresme (Catalunya)

Pau Cladelles	 <i>Imatge 12. Font: elaboració pròpia.</i>
----------------------	---

Familiar perdut	Asunción Jimeno Romero (àvia)
Data de la pèrdua	20 de març del 2021
Justificació d'elecció	L'àvia d'en Pau era la seva confident, la persona a qui recorria sempre que necessitava consell o simplement unes orelles disposades a escoltar-lo. Sempre havia estat una ànima lliure que va posar-se malalta en una època complicada. Va ingressar a l'hospital, i pocs dies després, va contraure la covid. La seva família no se'n va poder acomiadar, però ara descansa en pau al seu jardí, el seu raconet de la casa.
Naixement	3 de març del 2003
Lloc de residència	Tordera, Maresme (Catalunya)
Localització	Tordera, Maresme (Catalunya)

Andi Múrcia	 <i>Imatge 13. Font: elaboració pròpia.</i>
Familiar perdut	Miquel Múrcia (pare)
Data de la pèrdua	12 d'abril de 2020
Justificació d'elecció	El Miquel, el pare de l'Andi va morir de covid l'abril de 2020 amb 64 anys. En aquell moment l'Andi tenia 16 anys i justament començava a sentir que estava coneixent la persona que hi havia darrere el seu pare. La covid li va prendre en el moment en que el seu vincle era més estret que mai.
Naixement	5 de desembre de 2003

Lloc de residència	Castellbisbal (Vallès Occidental), Catalunya
Localització	Castellbisbal (Vallès Occidental), Catalunya

Jose Vacas Fernández	 <i>Imatge 14. Font: elaboració pròpia.</i>
Familiar perdut	Alfonso Vacas (germà)
Data de la pèrdua	28 de març de 2020
Justificació d'elecció	José Vacas va perdre el seu germà a l'inici de la pandèmia. La seva relació era molt propera, i pels seus fills, era el seu segon pare. Poc temps després que morís, el José, que té tres germans més, va haver de viure com un altre dels seus germans també va estar molt crític i ingressat a la UCI per la covid, un fet que li va marcar molt, però ell se'n va sortir.
Naixement	1969, Barcelona (El Barcelonès), Catalunya
Lloc de residència	Pallejà (Baix Llobregat), Catalunya
Altres	Finalment vam entrevistar a tota la família (dona, i fills) perquè se'ls hi feia menys dur fer-la junts
Localització	Pallejà (Baix Llobregat) Catalunya

Fonts expertes

Jovi Lozano-Seser	 <i>Imatge 15. Font: Jovi Lozano.</i>
Justificació d'elecció	Ha escrit el llibre <i>Després de maig abans de l'estiu</i> . Aquesta novel·la relata la història de l'Àngels, una infermera que travessa un procés de dol i depressió després que el seu marit mori per la covid. Tot i ser ficció, per escriure la novel·la va entrevistar quatre persones que havien perdut algú com a conseqüència del virus, per tant, ens pot orientar pel que fa al tractament i a la manera de gestionar aquestes entrevistes tant emocionalment com en l'àmbit periodístic.
Naixement	1979, Ondarra (La Marina Alta), País Valencià
Lloc de residència	Ondarra (La Marina Alta), País Valencià
Professió	Periodista i escriptor
Altres	Ha escrit un total de vuit llibres. Amb el seu últim llibre. <i>Després de maig abans de l'estiu</i> (2022) va guanyar el Premi Enric Valor de novel·la en valencià.
Localització	Aquesta entrevista s'ha fet de manera telemàtica a causa de la distància entre ell (País Valencià) i nosaltres (Catalunya). De totes maneres l'objectiu era orientar-nos sobre com tractar a les víctimes que entrevistarem, per tant, no apareixerà en el reportatge.

Marta Cajigos	 <i>Imatge 16. Font: Marta Cajigos.</i>
Justificació d'elecció	Durant la pandèmia va estar a primera línia de foc. És infermera del departament d'urgències de l'Hospital de Sabadell. Quan va arribar la covid, la Marta tenia reducció de jornada per un fill petit. Si més no, quan van començar a augmentar els casos, va decidir renunciar voluntàriament a aquesta reducció, tot i que després es va fer obligatori, “perquè el cor li demanava estar a l'hospital”. Quan l'hospital estava col·lapsat, juntament amb les seves companyes, era l'encarregada de fer triatge dels pacients de covid. Cinc anys després, encara recorda el que va viure, i tot i que té llacunes, el seu testimoni ens ajuda a fer-nos una idea sobre com morien les persones als hospitals i quina relació hi podien tenir els familiars més propers des que entraven a l'hospital perquè s'ofegaven fins que els intubaven.
Naixement	1979, Barcelona (El Barcelonés), Catalunya
Lloc de residència	Castellbisbal (Vallès Occidental), Catalunya
Professió	Infermera d'urgències a l'Hospital de Sabadell
Altres	Després de la pandèmia va ser l'encarregada d'entrevistar (sense dir qui era) a persones que havien estat ateses a urgències del seu hospital durant la covid. Ens explica que parlant amb ells és quan més es va trencar.

Localització	Castellbisbal (Vallès Occidental), Catalunya
---------------------	--

Lluís Botella García del Cid	 <i>Imatge 17. Font: Lluís Botella García del Cid.</i>
Justificació d'elecció	Lluís Botella és expert en processos de dol traumàtics. L'hem entrevistat per informar-nos sobre com funciona clínicament un procés de dol traumàtic i sobtat, com els que es van haver de viure durant la pandèmia amb comparació amb un procés de dol "normal". L'expert ens ha orientat sobre el funcionament emocional d'aquests processos i fa especial èmfasi en com la despersonalització i la manca d'un comiat ralentinzen i intensifiquen totes les fases del dol.
Naixement	18 de maig de 1965
Lloc de residència	Barcelona (El Barcelonès), Catalunya
Professió	Doctor en Psicologia i professor de psicologia de la Universitat Ramon Llull. També és el president de la Societat Espanyola per la Integració de la psicoteràpia, entre d'altres.
Altres	És autor i coautor de més de 200 treballs científics sobre psicoteràpia. També és membre (<i>Faculty Mentor</i>) del <i>Portland Institute for Loss and Transition</i> i ha participat en jornades sobre la covid.
Localització	Universitat Ramon Llull, Barcelona

Narcís Cortada Puig	 <i>Imatge 18. Font: Narcís Cortada.</i>
Justificació d'elecció	Narcís Cortada és metge pal·liativista i ha viscut molt de prop el procés de final de vida de moltes persones, les seves reaccions, els seus desitjos, les seves angoixes i el seu patiment. Durant la covid va seguir exercint de metge, a banda d'haver de crear protocols per la gran quantitat de pacients que arribaven a l'hospital i ajudar a les famílies a viure un dol "diferent". Està convençut que, durant aquella època, es van vulnerar drets que han dificultat a les famílies de víctimes de covid curar la ferida, que segueix oberta per tothom.
Naixement	1962, Figueres (Alt Empordà), Catalunya
Lloc de residència	Calella (Maresme), Catalunya
Professió	Metge especialitzat en cures pal·liatives al Hospital Sant Jaume de Calella
Altres	Ens explica que, durant la covid, a l'hospital va néixer un programa de dol per ajudar a totes les famílies que no havien pogut fer costat als pacients que havien contragut el virus.
Localització	Hospital Sant Jaume de Calella

Inma Bachiller	 <i>Imatge 19. Font: Inma Bachiller.</i>
Justificació d'elecció	És treballadora del Pinya de Rosa, un centre que acull a persones adultes amb discapacitat intel·lectual que necessiten suport d'intensitat extensa i generalitzada en diferents àrees. Durant la covid, el centre va fer esforços enormes per evitar els contagis, i això comportava una càrrega física i emocional pels treballadors que ho vivien en primera línia. El seu testimoni ens serveix per saber com es va viure la covid en un centre amb aquestes circumstàncies i també per saber quines van ser les reaccions dels residents, que el que més van enyorar va ser el contacte amb les famílies.
Naixement	1968, Tordera (Maresme), Catalunya
Lloc de residència	Tordera (Maresme), Catalunya
Professió	Tècnic educatiu/coordinadora d'equip
Altres	
Localització	Centre Pinya de Rosa, Palafolls. Fundació Aspronis

Laura Farreras	 <i>Imatge 20. Font: Laura Farreras.</i>
Justificació d'elecció	És infermera al Centre d'Atenció Primària de Malgrat de Mar, lloc on ja treballava quan va arribar la pandèmia. Aleshores, no feia ni un any que treballava com a sanitària, però va notar com el centre canviava radicalment. El seu testimoni ens nodreix amb una altra visió de l'impacte del virus: ni una residència ni un hospital. Com es van viure les restriccions i el virus als centres d'atenció primària? Ella no va veure morir ningú, però recorda donar la mà a pacients que no va tornar a veure, com també haver de dir als seus familiars que no podien acompanyar-los. La Laura va patir una càrrega emocional i física que encara la persegueix a dia d'avui.
Naixement	1997, Barcelona (Barcelonès), Catalunya
Lloc de residència	Calella (Maresme), Catalunya
Professió	Infermera
Altres	
Localització	Telemàtica a causa de l'alt volum de feina de l'entrevistada.

5.3.2. Localitzacions

Considerem que el nostre reportatge és una peça audiovisual molt sensible i que tracta un tema molt delicat, ja que molts dels entrevistats, avui dia, encara viuen un procés de dol per la pèrdua

d'una persona estimada. És per això que hem decidit gravar les entrevistes a les cases de les persones protagonistes. En ser un espai segur per a ells, se senten més còmodes i, per tant, es poden obrir més fàcilment. En cas que algun dels protagonistes no se senti còmode a casa seva, oferim l'opció de gravar-ho a una de les nostres cases.

També hem tingut en compte que, si anem a casa de les persones entrevistades, en el cas de familiars que vivien amb les víctimes, ens poden ensenyar recursos personals com fotografies, vídeos, etc. Tots aquests elements poden facilitar l'aprofundiment en l'entrevista i donar un valor afegit al reportatge, així com fer que l'entrevistat se senti més confortable a l'hora de parlar.

Complementàriament, cal afegir que hem considerat l'opció de gravar tots els testimonis en un mateix espai per motius estètics i pràctics. Si més no, en tractar-se d'un treball de final de grau, no disposem dels mitjans necessaris per llogar un espai de gravació ni per transportar els protagonistes a una localització concreta.

Pel que fa a les gravacions d'entrevistes amb experts, aquestes es realitzaran en l'espai de treball de la persona. D'aquesta manera, la diferència visual entre aquest tipus de testimoni i la resta serà més evident. A més, cal tenir present que la seva disponibilitat és limitada i, per tant, és més pràctic que siguem nosaltres els que ens desplacem.

5.4. Pla de gravació

Imatge 21. Font: Elaboració pròpia

9:00	2h	Carrer Puigvert 13, Tordera	Maria Maresma	Fotografies antigues	Pla detall	Fotos de jove amb el seu marit	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
9:00	2h	Carrer Puigvert 13, Tordera	Maria Maresma	Fotografies antigues	Pla detall	Passa les pàgines d'un àlbum amb fotos	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
9:00	2h	Carrer Puigvert 13, Tordera	Maria Maresma	Fotografies antigues	Primer pla	Mans de la Maria senyalant les fotos	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
9:00	2h	Carrer Puigvert 13, Tordera	Maria Maresma	Fotografies antigues	Pla general	Pla general d'una estanteria de fotos	Càmera fixa seguida de traveling	Ambient	Interior/dia	
9:00	2h	Carrer Puigvert 13, Tordera	Maria Maresma	Fotografies antigues	Pla picat	La Maria mirant-se l'àlbum	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
9:00	2h	Carrer Puigvert 13, Tordera	Maria Maresma	Fotografies antigues	Primer pla	La Maria mirant-se l'àlbum, després es veu l'àlbum	Panoràmica	Ambient	Interior/dia	
11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marqués	Entrevista	Primer pla frontal	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marqués	Entrevista	Primer pla lateral	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marqués	Fotografies antigues	Pla detall	Fotos de jove amb la seva dona	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marqués	Fotografies antigues	Primer pla	Les fotos de jove a sobre la taula des d'una mica més lluny	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marqués	Fotografies antigues	Pla general	L'Ignasi i l'Antoni asseguts a la taula veient les fotografies de la seva dona i mare.	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	

11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marquès	Fotografies antigues mans	Primer pla	Unes mans assenyalen la dona a les fotografiers i la mostren a la càmera	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
11:00	2h	Carrer Amadeu Vives 24, 2on 1a	Ignasi i Antoni Marquès	Fotografies antigues	Primer pla	L'Antoni assegut al sofà es mira l'àlbum que té a la falda	Panoràmica (des de la cara de l'Antoni fins a l'àlbum)	Amient	Interior/dia	
Jornada 7: 01/04/2025										
Hora	Durada	Localització	Personatges	Escena	Pla	Descripció pla	Càmera	So	Interior/exterior dia /nit	Observacions
17.30	2h	Parc Prudenci Bertrana, Tordera	Pau Cladelles	Entrevista	Primer pla frontal	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	En Pau Cladelles ha estat l'únic dels familiars que s'ha hagut d'entrevistar a l'exterior, degut a què va ser impossible enregistrar l'entrevista en un lloc tancat i només coincidíem un dia.
17.30	2h	Parc Prudenci Bertrana, Tordera	Pau Cladelles	Fotografies antigues	Pla detall	Fotos de jove de l'àvia d'en Pau	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	Les imatges amb les fotografies antigues sí que són gravades a l'interior, ja que les va gravar en Pau més tard i ens les va proporcionar.
17.30	2h	Domicili Pau, Mas Móra, Tordera	Pau Cladelles	Fotografies antigues	Primer pla	Mans d'en Pau passant les pàgines d'un àlbum de fotos	Panoràmica	Ambient	Interior/dia	
17.30	2h	Domicili Pau, Mas Móra, Tordera	Pau Cladelles	Fotografies antigues	Pla picat	En Pau i la seva mare mirant les fotografies de la seva àvia asseguts al sofà	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
17.30	2h	Domicili Pau, Mas Móra, Tordera	Pau Cladelles	Fotografies antigues	Pla detall	En Pau i la seva mare assenyalant (al plànol es veuen les mans i les fotografies)	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
Jornada 8: 06/04/2025										

Hora	Durada	Localització	Personatges	Escena	Pla	Descripció pla	Càmera	So	Interior/exterior dia /nit	Observacions
18.00	2h	Carrer Sant Joan 18, Castellbisbal	Andi Múrcia	Entrevista	Primer pla frontal	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
18.00	2h	Carrer Sant Joan 18, Castellbisbal	Andi Múrcia	Entrevista	Primer pla lateral	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	
18.00	2h	Carrer Sant Joan 18, Castellbisbal	Andi Múrcia	Fotografies antigues	Primer pla		Càmera fixa	Ambient		
18.00	2h	Carrer Sant Joan 18, Castellbisbal	Andi Múrcia	Objectes personals i habitació	Pla general lateral	L'Andy mirant-se els o				
18.00	2h	Carrer Sant Joan 18, Castellbisbal	Andi Múrcia	Fotografies antigues	Pla detall		Panoràmica			
18.00	2h	Carrer Sant Joan 18, Castellbisbal	Andi Múrcia	Fotografies antigues	Pla picat					
20.00 h	2h	Carrer Francesc Macià 5, 1r 2n Pallejà	Jose Vacas Fernández	Entrevista	Primer pla frontal	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Interior/nit	Inicialment s'havia d'entrevistar només a X, però en arribar allà van voler sortir tots per que l'entrevista fos menys dura i els hi vam permetre.
20.00 h	2h	Carrer Francesc Macià 5, 1r 2n Pallejà	Jose Vacas Fernández	Entrevista	Primer pla lateral	Conversa	Càmera fixa	Ambient	Interior/nit	
20.00 h	2h	Carrer Francesc Macià 5, 1r 2n Pallejà	Jose Vacas Fernández	Objectes personals	Pla detall	Objectes del seu germà a la taula: cartera i roba	Travelling	Ambient	Interior/nit	
20.00 h	2h	Carrer Francesc Macià 5, 1r 2n Pallejà	Jose Vacas Fernández	Treure objecte	Pla general	El Jose d'esquena agafant els objectes i portant-los	Càmera fixa	Ambient	Interior/nit	

20.00 h	2h	Carrer Francesc Macià 5, 1r 2n Palleja	Jose Vacas Fernández	Desinfectant	Pla detall	Mans desinfectant la cartera (tal com expliquen)	Càmera fixa	Ambient	Interior/nit	Durant l'entrevista ens van explicar que van haver de desinfectar els objectes sense ni tan sols poder olorar-los i ho hem volgut gravar.
Jornada 9: 13/04/25										
Hora	Durada	Localització	Personatges	Escena	Pla	Descripció pla	Càmera	So	Interior/exterior dia /nit	Observacions
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla sencer frontal	Maria i Carme (filla) sortint del cotxe	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla sencer lateral	Maria i Carme (filla) sortint del cotxe	Panoràmica	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla general	Maria i Carme des de la porta del cementiri	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla general	Maria i Carme passejant dins el cementiri	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla detall	Maria deixant les flors	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla sencer lateral	Maria i Carme mirant-se les flors	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla curt	Maria i Carme mirant-se els noms de les làpides	Càmera fixa	Ambient	Exterior/dia	
17:00	2h	Disseminat Veïnat de Sant Andreu, Tordera	Maria Maresma	Imatges cementiri	Pla curt	Maria i Carme al cotxe (anant cap al cementiri)	Càmera fixa	Ambient	Interior/dia	

5.5. Guió tècnic

Imatge 22. Font: Elaboració pròpia

Escena	Imatge	Tipus de pla	Moviment càmera	Contingut	Audio	Rètol	Temps parcial	Temps total
1	Logotip 3cat		Fade in- fade out				5"	5"
2	Cortineta 30 minuts		Càmera fixa		PP: Sintonia 30 minuts		20"	25"
3	Fosa a negre						2"	27"
4	La Maria al cotxe anant al cementiri amb la seva filla // Declaració: Maria explica com era el seu marit.	Pla mig curt escorç	Càmera fixa	"El francisc era (...) "	PP: música introducció (fade in) → Passa a 3P PP: àudio Maria		7"	34"
5	La Maria sortint del cotxe amb l'ajuda de la Carne // Declaració: Maria explica com era el seu marit.	Pla sencer frontal	Càmera fixa	"(...)"	PP: àudio Maria 3P: música		7"	41"
6	La Maria i la Carne caminant fins la porta del cementiri // Declaració: Maria explica com era el seu marit.	Pla general escorç-lateral	Panoràmica	"(...)"	PP: àudio Maria 3P: música		8"	49"
7	La Maria i la Carne entren al cementiri // Declaració: Maria explica com la pandèmia se l'ha endut.	Pla general escorç	Càmera fixa	"(...)"	PP: àudio Pau 3P: música		9"	58"
8	Declaració Pau Cladelles davant de càmera lamentant que el covid s'ha endut una part d'ell.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"ja no és que.. una part de tu"	PP: àudio Pau 3P: música		5"	1'03"
9	La Maria i la Carne caminen pel cementiri // Declaració: Pau recorda la seva àvia.	Pla general escorç	Càmera fixa	"(...)"	PP: àudio Pau 3P: música		8"	1'11"
10	La Maria i la Carne arriben a les làpides.	Pla general escorç	Càmera fixa		PP: música		9"	1'20"
11	Declaració família Vacas davant de càmera explicant com era el germà d'en Jose Vacas	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Era mi hermano.. echa tanto de menos"	PP: àudio Jose Vacas 3P: música		24"	1'44"
12	Carne i Maria deixant flors davant de la làpida d'en Francesc.	Pla general lateral	Càmera fixa		3P: música		4"	1'48"
13	Imatge de les flors davant la làpida // Declaració: Antoni Marqués explica com era la seva dona.	Primer pla	Càmera fixa	"La Mari Carmen era... tot... l'estimava molt"	PP: àudio Antoni Marqués 3P: música		7"	1'55"

14	Declaració Ignasi i Antoni davant de la càmera, on l'Antoni lamenta no haver-se pogut acomiadar.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"No li vaig... que no tornaria"	PP: àudio Antoni Marqués 3P: música		10"	2'05"
15	La Maria i la Carme es miren les làpides // Declaració: Andi parla de com era el seu pare.	Pla curt escorç	Càmera fixa	"El meu pare... entrenador de tennis"	PP: àudio Andi 3P: música		6"	2'11"
16	Declaració Andi Múrcia davant de la càmera, on explica que la seva família no en parlava.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Moltes vegades... no havia passat res"	PP: àudio Andi 3P: música		10"	2'21"
17	La Maria i la Carme marxen per les làpides.	Pla general escorç	Càmera fixa		PP: música		6"	2'27"
18	Declaració Maria davant de la càmera, on dubta de si el que ha passat és real.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"és que encara"	PP: àudio Maria 3P: música		8"	2'35"
19	La Maria i la Carme marxen del cementiri // Declaració: Maria dient que no tornarà.	Pla general escorç	Càmera fixa	"i no tornarà"	PP: àudio Maria 3P: música		5"	2'40"
20	La Maria i la Carme marxen del cementiri.	Pla general escorç	Càmera fixa		PP: Música passa a PP	L'adeu pendent	10"	2'50"
20	Vídeo antic d'en Francesc i la Maria rient en un casament // Declaració: Maria explicant com era el seu marit.	Pla general	Càmera fixa que passa a panoràmica i es veuen altres convidats	"En Francisco era un home molt presumit (...) encara tenia el <i>plantón</i> "	PP: vídeo, passa a 3P i àudio Maria comença a PP.		Vídeo: 7" Decla: 15" Total: 22"	3'12"
21	Declaració Maria davant la càmera que explica com li va afectar la mort del seu marit.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Vaig quedar sense poder plorar (...) aquella cosa aquí"	PP: àudio Maria 3P: música	Maria Maresma - Viuda de Francesc Fabà, víctima de la covid	10"	3'22"
22	La Maria camina des del sofà on estava asseguda fins l'estanteria on hi ha l'àlbum de fotos.	Pla sencer	Panoràmica		PP: música		6"	3'28"
23	Maria agafa es mira els àlbums que hi ha a l'estanteria i n'escull un.	Pla mig llarg lateral	Càmera fixa	(<i>abans de què s'acabi el pla anterior comença a parlar</i>)	PP: àudio Maria 3P: música		5"	3'33"

24	Mans de la Maria tocant els àlbums de fotos.	Pla detall lateral	Càmera fixa	"Teniem un retratista (...) és que era guapo, eh?"	PP: àudio Maria 3P: música	4"	3'37"
25	La Maria agafa un dels àlbums de fotos i el porta a la taula per mirar-se'l // Declaració (23,24,25): Maria explicant que té molts records del seu marit.	Pla mig llarg escorç	Panoràmica		PP: àudio Maria 3P: música	8"	3'45"
26	Les pàgines de l'àlbum van passant i es veuen les fotografies d'en Francesc de jove // Declaració: Maria explica les aficions d'en Francesc.	Primer pla	Càmera fixa	"Es va jubilar molt jove (...) era el seu hobby"	PP: àudio Maria 3P: música	8"	3'53"
27	Mans de la Maria assenyalant l'àlbum.	Pla detall	Càmera fixa		PP: música	3"	3'56"
28	La Maria mirant-se l'àlbum.	Pla picat	Panoràmica que va des de la mirada de la Maria fins a l'àlbum		PP: música	5"	4'01"
29	Vídeo d'en Francesc jugant amb dos dels seus nets al voltant de la taula del menjador.	Pla mig	Càmera fixa		PP: àudio del vídeo 3P: música passa de PP a 3P	6"	4'07"
30	Vídeo d'en Francesc jugant amb dos dels seus nets al voltant de la taula del menjador // Declaració: Maria explica com al seu marit li va afectar no veure els seus nets.	Pla mig curt	Traveling	"A l'avi, que els seus (...) va començar d'estar amb el cap jup, pensant"	PP: àudio Maria 3P: àudio del vídeo	10"	4'17"
31	Vídeo d'en Francesc rient amb tots els seus nets a la taula d'un dinar de Nadal // Declaració: Maria explica com al seu marit li va afectar no veure els seus nets.	Pla general frontal	Càmera fixa	"Per què no podien venir (...) ja ho són, de pesats"	PP: àudio Maria 3P: àudio del vídeo	6"	4'23"
32	Declaració Maria davant la càmera que explica com la pandèmia es va emportar el seu marit.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"I de la noche (...) se l'emporta"	PP: àudio Maria 3P: música	7"	4'30"
33	Imatges del pare de l'Andi jugant al Tennis.	Pla general	Càmera fixa		PP: música	6"	4'36"
34	Imatges pare de l'Andi jugant al Tennis // Declaració: Andi explica com era el seu pare.	Pla sencer	Càmera fixa	"El meu pare (...) natural"	3P: Música (passa de PP a 3P) PP: àudio Andi	6"	4'42"

35	Imatges pare de l'Andi amb l'Andi jugant amb els regals que havien portat els reis // Declaració: Andi explica com era el seu pare.	Pla mig llarg	Càmera fixa passa a traveling quan ensenya els regals	"Era una persona (...) coses"	PP: àudio Andi 3P: Música		10"	4'52"
36	Declaració Andi davant la càmera que explica com a casa parlen molt d'ell.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Ho vam decidir (...) continuar fent"	PP: àudio Andi 3P: música	Andi Murcia , fill de Miquel Murcia, víctima de la covid	10"	5'02"
37	L'Andi s'aixeca del sofà per anar a buscar fotos seves.	Pla sencer lateral	Panoràmica		PP: música		5"	5'07"
38	L'Andi obra una caixa on hi ha fotos guardades d'ell de jove // Declaració: Andi explica que parlen molt d'ell.	Pla detall	Càmera fixa	"A casa (...) passió molt característica"	PP: àudio Andi 3P: música		5"	5'12"
39	Declaració Andi davant la càmera que explica com a casa parlen molt d'ell.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"I és molt maco (...) quedat"	PP: àudio Andi 3P: música		8"	5'20"
40	Les mans de l'Andi que toquen diverses fotos de quan ell era jove.	Pla detall	Càmera fixa		PP: música		8"	5'28"
41	L'Andi mirant-se les fotos del seu pare i les va comentant amb la seva mare, que també hi és.	Pla mig llarg escorç	Càmera fixa		PP: música 3P: veus que comenten les fotografies		6"	5'34"
42	Declaració Pau Cladelles davant la càmera que explica com era la seva àvia.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"La iaia Suni era (...) puguessin dir"	PP: àudio Pau 3P: música	Pau Cladelles - nét d'Asunción Jimeno, víctima de la covid	9"	5'43"
43	Vídeo de l'àvia d'en Pau ballant de gran amb la seva filla // Declaració Pau que explica com era la seva àvia.	Pla general		"Era un esperit lliure (...) ambient liberal"	PP: àudio Pau 3P: música		Decla: 5" Vídeo: 6" Total: 11"	5'54"
44	Declaració Pau Cladelles que explica la relació que tenia amb l'àvia.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Jo estava acostumat (...) va sobtar"	PP: àudio Pau 3P: música		9"	6'03"

45	Successió d'imatges d'en Pau amb la seva àvia, jove i gran // Declaració Pau que explica la relació amb la seva àvia.			"Amb la meva àvia (...) era un confident"	PP: àudio Pau 3P: música		11"	6'14"
46	Declaració Pau Cladelles davant la càmera que explica els records amb l'àvia.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"L'última vegada que la vaig veure (...) era petita"	PP: àudio Pau 3P: música		6"	6'20"
47	En Pau va a buscar un lloc de casa seva on hi ha imatges de la seva àvia de jove // Declaració Pau davant la càmera que explica els records amb l'àvia.	Pla sencer	Panoràmica	"I clar (...) ho ha pogut afrontar"	PP: àudio Pau 3P: música		13"	6'33"
48	Declaració Pau Cladelles davant la càmera que explica com la recorda.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Encara que jo m'ho (...) enfronta el que vingui"	PP: àudio Pau 3P: música		12"	6'45"
49	Mans d'en Pau tocant les fotos.	Pla detall	Càmera fixa		PP: música 3P: conversa Pau/mare		5"	6'50"
50	En Pau mirant-se les fotos amb la seva àvia.	Pla sencer frontal	Càmera fixa		PP: música 3P: conversa Pau/mare		10"	7'00"
51	En Pau i la seva mare comentant les fotos.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa		PP: música 3P: conversa Pau/mare		8"	7'08"
52	L'Antoni parla sobre la Mari Carmen, la seva dona i s'emociona.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Va ser una dona que va viure per mi (...) mai es belluga d'aquí."	PP: música 3P: àudio Antoni	Antoni Marquès - marit de Mari Carmen víctima de la covid	20"	7'28"
53	La Marta (infermera) parla sobre la seva experiència i sobre com de dur va ser veure la gent morir sola.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Jo fa 25 anys(...) fins aquell moment."	PP: àudio Marta 3P: música	Marta Cajigos - infermera a l'Hospital de Sabadell	12"	7'40"

54	La Mari Carmen (parella de José Vacas) explica que no pensaven que morís, els va agafar per sorpresa, pensaven que seria una bronquitis.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Mi cuñado lo cogió (...) que se iba a morir."	PP: àudio Mari Carmen 3P: música	Mari Carmen - cunyada de Francisco Vacas, víctima de la covid	25"	8'05"
55	El José Vacas explica que veient el panorama no es planteja la possibilitat d'anar a veure el germà.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Nunca me planteé ir a verlo (...) por mí y por él."	PP: àudio José Vacas 3P: música	José Vacas - germà de Francisco Vacas, víctima de la covid	10"	8'15"
56	Explicuen que al no poder-se acomiadar, és una sensació com si hagués marxat de viatge i tornarà.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"No hemos tenido el momento (...) hubiera ido y ya volverá"	PP: àudio José Vacas 3P: música		17"	8'32"
57	El José explica que el més dur de tota va ser haver de dir-li a la seva mare que el seu fill (de la mare) havia mort.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Es muy duro (...) eso se lleva dentro, cuesta mucho"	PP: àudio José Vacas 3 3P: música		13"	8'45"
58	La infermera explica que ella hagués deixat als familiars entrar a acomiadar-se amb l'equip corresponent.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Jo els els hi hauria (...) amb l'equip corresponent"	PP: àudio Marta Cajigós 3P: música		9"	8'54"
59	La infermera explica com va ser de dur (i com ho continua sent) el que va viure.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Es que va ser molt trist (...) mirades no les oblidó"	PP: àudio Marta Cajigós 3P: música		8"	9'02"
60	L'Andi diu quan va morir el seu pare.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"El meu pare (...) 2020"	PP: àudio Andi Múrcia 3P: música		6"	9'08"
61	L'Andi explica el procés de venir-lo a buscar a casa i de l'hospitalització.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Vam trucar al 112 (...) que el vaig veure"	PP: àudio Andi Múrcia 3P: música		11"	9'19"
62	L'Andi explica que la seva mare va poder entrar a l'UCI a acomiadar-se però ja estava inconscient	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Vam poder anar (...) conscient ni res"	PP: àudio Andi Múrcia 3P: música		8"	9'27"

63	La Maria explica el seu sentiment de culpabilitat per encomanar-li la covid al seu marit	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Era al novembre del 2020 (...) li vaig encomanar"	PP: àudio Maria 3P: música	25"	9'52"
64	La Maria explica com van deixar que algú entrés a veure l'hospital i va ser el seu fill, però hagués volgut ser ella.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Quan ja estava adormit (...) i no tornarà"	PP: àudio Maria 3P: música	16"	10'08"
65	La Maria explica com li van comunicar la mort del seu marit.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"El metge la va trucar i (...) un nus aquí"	PP: àudio Maria 3P: música	27"	10'35"
66	El Lluís Botella, psicòleg expert en dol, ens narra la complexitat de la situació que es va viure, a cause de la manca d'un procés de comiat.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	Va haver infinita de casos que.. la forma va ser diferent	PP: àudio Lluís 3P: música	35"	11'10"
67	L'Ignasi explica el moment de ser positiva i de trucar a l'ambulància.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	Ens vam fer tota la família (...) que l'havien de mirar bé.	PP: àudio Ignasi 3P: música	11"	11'21"
68	L'Ignasi explica com va ser l'estada a l'hospital.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	La van portar a (...) a estar una setmana	PP: àudio Ignasi 3P: música	15"	11'36"
69	L'Ignasi explica que com que ja era el 2021, a ell el van deixar entrar a acomiadar-se de la seva mare.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	En aquell moment (...) amb ella vaig estar.	PP: àudio Ignasi 3P: música	21"	11'57"
70	L'Ignasi explica que quan s'estava morint, tenia la sensació que la seva mare li donava instruccions sobre com cuidar-se de tot.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Tinc la seguretat que (...) cuidat del papa, que estarà sol"	PP: àudio Ignasi 3P: música	9"	12'06"
71	L'Antoni explica que sense ella es troba molt sol a casa i no superarà mai l'absència. Ens ensenya una foto del dia que es van conèixer i explica que mai no s'havien separat des de llavors.	De pla general l'Antoni entrant a l'habitació → pla detall d'un marc amb una fotografia d'ells de joves	Travelling	"En aquest pis em trobo molt sol (...) no la superaré mai" "Aquest és el dia que ens vam conèixer (...) no ens havíem separat"	PP: àudio Antoni 3P: música	Video: 4" Decla 1: 9" Decla 2: 11" Total: 24"	12'30"

72	L'Antoni explica que no li va fer ni un petó a la Mari Carmen perquè pensava que tornaria.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"No li vaig poder fer ni un petó (...) mai vaig imaginar que no tornaria"	PP: àudio Antoni 3P: música	10"	12'40"
73	L'Antoni explica el dolor que sent de no haver pogut estar amb ella quan es moria.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"No poder-li agafar la mà... tota la vida"	PP: àudio Antoni 3P: música	8"	12'48"
74	El Pau explica que com que ja era 2021, deixaven que una persona entres a veure-la, però era molt fred.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Era el març de 2021 (...) era molt fred"	PP: àudio Antoni 3P: música	37"	13'25"
75	El Pau explica que li hagués agradat acomiadar-se	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Almenys a mi m'hagués (...) i no vaig poder"	PP: àudio Pau 3P: música	7"	13'32"
76	El Pau explica que pensar que no la veuria mai més li generava ràbia abans que tristesa	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"I el fet de pensar (...) va fer molta ràbia"	PP: àudio Pau 3P: música	9"	13'41"
77	Imatges recurs infermeres caminant pel passadís d'hospital.	Pla general escorç	Càmera fixa		PP: música	5"	13'46"
78	Imatges recurs peus de les infermeres caminant // Declaració: Maria explicant com l'ha consolat parlar amb infermeres i veure com elles acompanyaven els malalts.	Pla curt escorç	Càmera fixa	"A mi el que m'ha consolat (...) parlar"	PP: àudio Maria 3P: música	10"	13'56"
79	Declaració Maria Maresma davant la càmera parlant de com creu que morir-se sol és molt trist.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Perquè jo sempre he (...) sol"	PP: àudio Maria 3P: música	5"	14'01"

80	Vídeo doctor cures pal·liatives Narcís Cortada entrant a una habitació de l'hospital.	Pla sencer lateral	Panoràmica			PP: música		4"	14'05"
81	Vídeo Narcís Cortada parlant amb el pacient de dins l'habitació.	Pla general frontal	Càmera fixa			PP: música		4"	14'09"
82	Vídeo Narcís Cortada parlant amb el pacient de dins l'habitació // Declaració: Narcís explicant com estar ens els últims moments de vida d'una persona és protector pel dol.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa		"Estar és el que més (...) protector"	PP: àudio Narcís 3P: música	Narcís Cortada, metge especialitzat en cures pal·liatives i dol a l'Hospital Sant Jaume de Calella	4"	14'13"
83	Vídeo mans Narcís Cortada agafant les mans del pacient // Declaració: segueix l'anterior.	Pla detall	Càmera fixa					4"	14'17"
84	Vídeo Narcís Cortada entrant al despatx i asseient-se // Declaració: Narcís Cortada explicant com no estar present pot afectar al dol.	Pla general	Panoràmica		"Vulnerar drets (...) protector pel dol"	PP: àudio Narcís 3P: música		12"	14'29"
85	Declaració Narcís Cortada explicant com les circumstàncies converteixen això en un dol complex.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa		"Les circumstàncies (...) per ser més bona"	PP: àudio Narcís 3P: música		10"	14'39"
86	Imatges UC i sense pacients.	Pla general	Càmera fixa			PP: àudio de màquines de l'hospital pitant		5"	14'44"
87	Imatges doctors i infermers caminant per urgències // Declaració: Antoni Marquès explicant com no va poder donar-li la mà.	Pla mig llarg	Càmera fixa		"No poder-li (...) almenys"	PP: àudio Antoni Marquès 3P: àudio de les màquines pitant		5"	14'49"
88	Declaració Antoni Marquès davant la càmera explicant que és un sentiment que sempre recordarà (no poder-se acomiadar).	Pla mig curt frontal	Càmera fixa		"És un sentiment (...) tota la vida"	PP: àudio Antoni Marquès 3P: àudio de les màquines pitant		3"	14'52"
89	Declaració Ignasi Marquès davant la càmera explicant que va ser molt ràpid - al ser ràpid no t'ho creus.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa		I va ser allò pim-pam, que no tens temps de (...) paint la cosa"	PP: àudio Ignasi Marquès 3P: música		10"	15'02"

90	Imatges de l'ignasi i l'Antoni al balcó de casa seva mirant al carrer.	Pla mig llarg escorç	Càmera fixa			PP: música		4"	15'06"
91	Mans de l'ignasi i l'Antoni assenyalant alguna cosa del carrer que estan mirant.	Pla detall	Càmera fixa			PP: música		4"	15'10"
92	Declaració Hugo Vacas davant la càmera explicant que sent que el seu tiet realment no ha mort.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Al no tener (...) adios, Tito" - comença la decia en el planol anterior	PP: àudio Hugo 3P: música	Hugo Vacas - nebot de Francisco Vacas, víctima de la covid	8"		15'18"
93	Tota la Família Vacas a la taula del menjador mirant-se fotos del seu tiet i rient.	Pla mig llarg	Càmera fixa		PP: música		4"		15'22"
94	Tota la Família Vacas a la taula del menjador mirant-se fotos del seu tiet i rient.	Pla general	Càmera fixa		PP: música		4"		15'26"
95	Comencen les imatges de la Maria mirant-se la làpida del seu marit // Despres, declaració: Maria dient que no ha vist l'enterrament.	Pla mig curt escorç	Càmera fixa	"No he vist res (...) a mi m'ha quedat aquella cosa"	PP: àudio Maria 3P: música		9"		15'35"
96	Declaració Maria mirant a càmera dient que no ha vist res, no s'ho acaba de creure.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"ni he vist res (...) quedes molt tocat"	PP: àudio Maria 3P: música		6"		15'41"
97	Imatges Maria i Carme mirant-se la làpida des d'aprop // Declaració: Maria explicant que la ferida és més gran perquè ell no va poder ni anar al tanatori.	Pla mig llarg escorç	Càmera fixa	"La ferida és més gran perquè (...) molt de mal"	PP: àudio Maria 3P: música		6"		15'47"
98	Imatges Maria i Carme saludant-se amb coneguts fora el cementiri // Declaració Maria: segueix l'anterior.	Pla general	Càmera fixa	"No es va poder fer res (...) per tothom"	PP: àudio Maria 3P: música		6"		15'53"
99	Imatges Maria i Carme saludant-se amb coneguts fora el cementiri // Declaració Maria: segueix l'anterior.	Pla mig curt	Càmera fixa		PP: música		4"		15'57"
100	Imatges Família Vacas obrint una maleta amb roba.	Pla mig llarg escorç	Càmera fixa		PP: música		3"		16'00"

101	Imatges Mari Carmen olorant les peces de roba de la seva germana (mans) // Declaració Maria Carmen explicant com el dol per la seva germana va ser diferent.	Pla detall lateral	Càmera fixa	"mi hermana murió (...) fue algo inesperado"	PP: àudio Mari Carmen 3P: música	5"	16'05"
102	Imatges Mari Carmen olorant les peces de roba de la seva germana // Declaració Maria Carmen explicant com el dol per la seva germana va ser diferent.	Pla mig llarg lateral	Càmera fixa	"yo pude enterrar (...) había un sitio donde verla"	PP: àudio Mari Carmen 3P: música	5"	16'10"
103	Imatges Mari Carmen parlant amb la família i assenyalant la roba // Declaració Maria Carmen explicant com el dol per la seva germana va ser diferent.	Pla sencer frontal	Càmera fixa	"mi hermana venía en una caja (...) sus cosas"	PP: àudio Mari Carmen 3P: música	5"	16'15"
104	Declaració Mari Carmen davant de la càmera explicant com van haver de desinfectar les pertinences del germà d'en Jose.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"y recuerdo que cuando Jose (...) la estuvimos desinfectando"	PP: àudio Maria Carmen 3P: música	5"	16'20"
105	Declaració Narcís Cortada mirant a càmera explicant que tot dol és dolorós però aquest més.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"El dol és un procés normal, no ? (...) una pena normal"	PP: àudio Narcís 3P: música	4"	16'24"
106	Imatges Narcís Cortada entrant a una sala on es fa l'acompanyament al dol // Declaració: Narcís explicant com es va començar el programa l'acompanyament al dol en pandèmia.	Pla general escorç	Càmera fixa	I respecte a la covid vam veure molta necessitat (...), ens hi neguem, no?"	PP: àudio Narcís 3P: música	6"	16'30"
107	Imatges Narcís Cortada saludant-se amb les persones que hi ha // Declaració: Narcís explicant com es va començar el programa l'acompanyament al dol en pandèmia.	Pla sencer lateral	Panoràmica	"Vam tenir un patiment (...) ésser huma"	PP: àudio Narcís 3P: música	6"	16'36"
108	Imatges Narcís Cortada saludant-se amb les persones que hi ha // Declaració: Narcís explicant com es va començar el programa l'acompanyament al dol en pandèmia.	Pla mig llarg frontal	Càmera fixa	"moral i ètic per tots nosaltres (...) per tota la societat"	PP: àudio Narcís 3P: música	5"	16'41"
109	Imatges Narcís Cortada saludant-se amb les persones que hi ha (mans).	Pla detall	Càmera fixa		PP: música	5"	16'46"

110	Imatges Narcís Cortada parlant amb les persones que hi ha.	Pla mig llarg escorç	Càmera fixa		PP: música		5"	16'51"
111	Declaració Pau davant de càmera explicant que és un dol que ell va sentir diferent.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"almenys (...) es nota diferent"	PP: àudio Pau 3P: música		11"	17'02"
112	Imatges d'en Pau ordenant els àlbums de fotos d'abans.	Pla mig picat	Càmera fixa		PP: música		6"	17'08"
113	Imatges d'en Pau ordenant els àlbums de fotos d'abans.	Pla detall	Càmera fixa		PP: música		6"	17'14"
114	Imatges d'en Pau caminant cap a la porta.	Pla general	Càmera fixa		PP: música		6"	17'20"
115	Andi mirant a càmera explicant que ho compara amb un altre dol que va patir la seva família.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Ho puc comparar (...) acollidor tot"	PP: àudio Andi 3P: música		15"	17'35"
116	Imatges de l'Andi caminant cap a la porta.	Pla sencer	Càmera fixa		PP: música		6"	17'41"
117	Imatge jardí de casa l'àvia d'en Pau.	Pla general	Panoràmica vertical		PP: música		8"	17'49"
118	Imatge flors del jardí de casa l'àvia d'en Pau.	Pla detall	Càmera fixa		PP: música		4"	17'53"
119	Tota la família d'en Pau rient i xerrant al jardí.	Pla general	Càmera fixa		PP: àudio de la conversa i riures 3P: música		5"	17'58"
120	Tota la família d'en Pau rient i xerrant al jardí // Declaració Pau explicant que van poder tirar les cendres al jardí de l'àvia.	Pla mig on quedi centrat en Pau	Càmera fixa	"era on l'àvia (...), el seu raconet"	PP: àudio Pau 3P: música		7"	18'05"
121	Pau mirant a càmera explicant que cada vegada que hi van recordar el moment i ella.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"allà vam col·locar (...) la recordem"	PP: àudio Pau 3P: música		7"	18'12"

122	Imatges de la Maria al seu jardí tocant les flors.	Pla general	Càmera fixa		PP: àudio Maria 3P: música		5"	18'17"
123	Imatges mans de la Maria al seu jardí tocant les flors // Declaració: Maria explicant que les festes es van acabar quan ell va marxar.	Pla mig	Càmera fixa	"jo vaig dir (...) era molt tradicional"	PP: àudio Maria 3P: música		7"	18'24"
124	Imatges Maria pujant el carrer amb l'ajuda de la seva filla.	Pla sencer	Càmera fixa		PP: música		7"	18'31"
125	Imatges Maria pujant el carrer amb l'ajuda de la seva filla // Declaració Maria explicant que no ha obligat a ningú a fer cap acte.	Pla general	Càmera fixa	"no he obligat (...) a què vingui"	PP: àudio Maria 3P: música		6"	18'37"
126	Imatges Maria arribant a l'església // Declaració Maria que ha dit moltes misses per en Francesc.	Pla mig curt escorç	Càmera fixa	"misses (...) n'he fet dir moltíssimes"	PP: àudio Maria 3P: música		7"	18'44"
127	Maria mirant a càmera explicant com l'ha ajudat poder demanar al capellà que digui la missa en nom del seu marit.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"n'he fet dir (...) a mi m'ajuda"	PP: àudio Maria 3P: música		7"	18'51"
128	Maria a l'església resant.	Pla sencer	Càmera fixa		PP: música		5"	18'56"
129	Andi mirant a càmera explicant que tot just fa un any van poder fer un acte per recordar el seu pare.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"vam fer (...) ara just"	PP: àudio Andi 3P: música		6"	19'02"
130	Imatges Andi amb amics del seu pare i família parlant i rient // Declaració Andi explicant que per ell es va tancar alguna cosa.	Pla sencer	Càmera fixa	"jo vaig sentir (...) allargar molt"	PP: àudio Andi 3P: música		9"	19'11"

131	Imatges Andi amb amics del seu pare i família parlant i rient // Declaració Andi explicant que va ser un sospir per ell.	Pla general	Càmera fixa	"jo no m'esperava (...) com algo nou"	PP: àudio Andi 3P: música	8"	19'19"
132	Imatges Andi amb amics del seu pare i família parlant i rient.	Pla mig curt (al centre queda l'Andi)	Càmera fixa		PP: música	5"	19'24"
133	Andi mirant a càmera explicant que va ser un moment molt important perquè tothom va viure el dol a la seva manera.		Càmera fixa	"al fer aquest acte (...) molt important"	PP: àudio Andi 3P: música	10"	19'34"
134	Imatges Diana arribant a casa.	Pla general	Càmera fixa			5"	19'39"
135	Imatges Diana arribant a la taula i saludant als seus pares.	Pla mig lateral	Panoràmica horitzontal			5"	19'44"
136	Diana Vacas mirant a càmera explicant que es pensava que no podria superar-ho mai.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Yo pensaba (...) nunca"	Diana Vacas - Neboda de Francisco Vacas. víctima de la covid	8"	19'52"
137	Imatges Diana escrivint una carta // Declaració: Diana explica com la psicòloga li va dir que escrivís una carta.	Pla mig curt picat	Càmera fixa	"Me propuso (...) y a mi me pareció bien"	PP: àudio Diana 3P: música	7"	19'59"
138	Imatges carta Diana.	Pla detall	Càmera fixa	"hicimos una comida (...) leí la carta"		5"	20'04"
139	Diana Vacas mirant a càmera explicant com es va juntar tota la família per poder llegir aquesta carta.	Pla mig curt frontal		"leí la carta (...) la quemé en la chimenea"		10"	20'14"
140	Imatges Diana cremant una carta al foc // Declaració de com això va suposar una sensació d'alleujament per tots.	Pla sencer escorç		"mi cuerpo hizo (...) la despedida que necesitábamos"		8"	20'22"

141	Imatges carta cremant-se.	Primer pla	Càmera fixa			PP: música		5"	20'27"
142	Bateria d'imatges de mitjans de notícies de mitjans de comunicació que parlen de xifres en pandèmia.					PP: àudio imatges		20"	20'47"
143	José Vacas mirant a càmera reivindicant que no es podien tractar com a xifres, eren persones.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"la naturalidad (...) ese anciano podría ser mi padre, mi madre, mi tío"	PP: àudio José Vacas 3P: música		8"		20'55"
144	Família Vacas mirant les notícies // Declaració José Vacas explicant que sentia el dolor de les altres famílies.	Pla general frontal	Càmera fixa	"Yo sentía (...) estaba a su lado"	PP: àudio José Vacas 3P: música		10"		21'05"
145	Família Vacas mirant les notícies // Declaració Diana queixant-se de com es deien les coses al es notícies.	Pla mig llarg lateral	Càmera fixa	"es que todos los que dicen de esa manera (...) tendrían que haber entrado allí"	PP: àudio Diana Vacas 3P: música		10"		21'15"
146	José Vacas mirant a càmera dient que no es va gestionar bé.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"no señor (...) sabe lo que tiene que hacer"	PP: àudio José Vacas 3P: música		8"		21'23"
147	Imatges d'arxiu dels carrers per la pandèmia // Declaració Narcís criticant la gestió política.			"a la gestió política jo li poso un suspens (...) ho vam fer molt bé amb la covid"	PP: àudio Narcís Cortada 3P: música		8"		21'31"
148	Bateria d'imatges dels discursos polítics en pandèmia.				PP: àudio de les imatges		15"		21'46"
149	Narcís mirant a càmera demanant que es reconeguin els errors.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"si no reconeixem (...) demanem perdó"	PP: àudio Narcís 3P: música		7"		21'53"
150	Maria asseguda al sofà amb la seva filla mirant la televisió.	Pla mig llarg escorç	Càmera fixa		PP: música		6"		21'59"
151	Maria asseguda al sofà mirant la televisió amb la seva filla // Declaració Maria explicant que des de l'administració ningú ha dit res mai.	Pla general	Càmera fixa	"De l'administració, no, ningú diu res (...), però de l'administració no"	PP: àudio Maria 3P: música		7"		22'06"

152	Maria mirant a càmera explicant que tothom tenia molta desinformació i que ho hagués necessitat.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Que necessitávem (...) això és el que va passar"	PP: àudio Maria 3P: música	8"	22'14"
153	Antoni i Ignasi asseguts al sofà encenent la televisió i parlant entre ells.	Pla general lateral	Càmera fixa		PP: música	7"	22'21"
154	Antoni mirant a càmera explicant que ell hagués necessitat suport.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Possiblement, jo sí hauria necessitat (...) encara la ploro cada dia"	PP: àudio Antoni 3P: música	8"	22'29"
155	Antoni caminant cap a l'habitació.	Pla sencer	Panoràmica	"Cada dia, quan tanco la llum. (...) a dormir"	PP: àudio Antoni 3P: música	8"	22'37"
156	Antoni caminant pel passadís.	Pla sencer escorç	Càmera fixa		PP: música	5"	22'42"
157	Antoni agafant una fotografia que té a la taulera de nit.	Pla mig llarg	Càmera fixa	"Parlo amb ella (...) no trobo el seu carinyo enlloc"	PP: àudio Antoni 3P: música	Decla: 5" Imatge: 5" Total: 10"	22'52"
158	Imatge de la fotografia que ha agafat l'Antoni.	Pla detall	Càmera fixa		PP: música	5"	22'57"
159	Mari Carmen mirant a càmera dient que la seva sogra hagués necessitat assistència.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Mi suegra tenía 72 años (...) reconocimiento"	PP: àudio Mari Carmen 3P: música	8"	23'05"
160	Imatges d'arxiu de com arribaven les mascaretes/ etc. // Declaració Mari Carmen queixant-se que es polititzés tant el discurs i no es donés tan reconeixement a les víctimes.			"A mi me sobró (...) eso a mi me falló"	PP: àudio Mari Carmen 3P: música	Imatge 5" Decla: 10" Total: 15"	23'20"
161	Pau mirant a càmera queixant-se de què s'ha polititzat el discurs de la pandèmia.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"hi han hagut múltiples (...), quan desapareixen"	PP: àudio Pau 3P: música	7"	23'27"
162	Pau mirant les notícies a casa seva // Declaració Pau dient que hagués agraït un reconeixement a les víctimes.	Pla general	Càmera fixa	"que hi hagués (...) a veure"	PP: àudio Pau 3P: música	Imatge: 4" Decla: 5" Total: 9"	23'36"

163	Andi mirant a càmera dient que més enllà del que van fer al poble, de l'administració no es va rebre res.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"sí que al poble (...) oferir res"	PP: àudio Andi 3P: música		6"	23'42"
164	Imatges carrers durant la pandèmia.	Pla general			PP: música		5"	23'47"
165	Imatges hospital // Declaració Diana defensant la feina que van fer tot el personal sanitari.	Pla general	Zoom in	"tema sanitarios (...) se hizo lo máximo que se pudo"	PP: àudio Diana 3P: música		Imatge: 5" Decla: 5" Total: 10"	23'57"
166	Laura Farreras mirant la càmera explicant que per ells va ser molt dur, ja que qui prenia les decisions eren els polítics.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"qui soc jo per dir-li? (...) qui pren decisions no treballa i no es troba en la situació"	PP: àudio Laura 3P: música	Laura Farreras - infermera del Centre d'Atenció Primària de Malgrat de Mar	15"	24'12"
167	Luis Botella mirant a càmera explicant que com a psicòleg, se'ls va impedir ser útils.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Els psicòlegs (...) telemàtiques"	PP: àudio Luis 3P: música		10"	24'22"
168	Imatge Narcís Cortada saludant-se amb altres doctors al passadís // Declaració Narcís: portem cinc anys de dol.	Pla sencer	Càmera fixa	"Ja portem cinc anys de dol (...) plorant"	PP: àudio Narcís 3P: música		Imatge: 2" Decla: 8" Total: 10"	24'32"
169	Narcís mirant a càmera queixant-se de què ens falten moltes respostes.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	Anem creixent (...) ningú la contesta.	PP: àudio Narcís 3P: música		10"	24'42"
170	El Pau explica una visió diferent de la covid i com en un principi la percebia com alguna cosa positiva.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"El meu record no és del tot dolent (...) em feia gràcia)	PP: àudio Pau 3P: música		35"	25'17"
171	La Mari Carmen explica com el seu altre cunyat (que va estar a l'UCI per covid), però va sobreviure, el sortir de l'hospital no va parar fins que va trobar la infermera que l'havia cuidat.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Dentro de lo malo tenemos un muy buen recuerdo (...) estaba muy mejorado	PP: àudio Mari Carmen 3P: música		45"	26'02"

172	La Maria explica la seva tranquil·litat en saber que el seu marit no havia patit.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"Aquell infermera (...) es va quedar adormit"	PP: àudio Maria 3P: música	23"	26'25"
173	L'Andi explica que van tenir una conversa i van decidir que encara parlarien del Miquel amb normalitat.	Pla mig curt fontal	Càmera fixa	"Des del principi (...) continuar fent"	PP: àudio Andi 3P: música	8"	26'33"
174	L'Andi explica que parlar sobre ell és una manera de mantenir el seu record viu.	Pla mig curt lateral	Càmera fixa	"A casa (...) record viu"	PP: àudio Andi 3P: música	4"	26'37"
175	L'Ignasi explica que amb el seu amic Carles moltes vegades parlen sobre la seva mare i tot el que li hagués agradat.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Moltes vegades amb el meu millor amic (...) te'n recordes?"	PP: àudio Ignasi 3P: música	19"	26'56"
176	L'Antoni parla sobre la religió i que l'ànima no mor.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"Jo crec que l'ànima no mor (...) es mereix"	PP: àudio Antoni 3P: música	24"	27'20"
177	La Maria recorda al seu marit i com reien junts.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"és que era un home molt de la broma (...) com dues criatures"	PP: àudio Maria 3P: música	14"	27'34"
178	La Maria recorda tot el temps que han passat junts.	Pla mig curt frontal	Càmera fixa	"I encara que passin els anys (...) et falta la mà dreta"	PP: àudio Maria 3P: música	17"	27'51"
179	La mà de la Maria mentres parla de com sent la mà del seu marit sobre la seva quan la posa al seu butacó.	Pla detall del butacó mentre posa la mà	Càmera fixa	I quan poso la mà aquí (...) ell posa la mà sobre de la meua"	PP: àudio Maria 3P: música	Decla: 7" Imatge: 8" Total: 15"	28'06"
180	Fos a negre.				PP: la música passa a de 3P a PP	3"	28'09"
181	Dedicatòries en mode de crèdits.				PP: música	20"	28'29"

								les, no van poder-ho fer. No érem allà físicament, però hi vam ser en tot moment. A tots nosaltres ens agradaria haver-vos pogut empènyer la mà quan marxàveu.		
182	Crédits							Fet per: Lena Duran i Núria Granados	10"	28'39"
183	Fos a negre.							PP: música que amb <i>fade</i> <i>out</i> marxa	3"	28'42"

5.6. Pla de producció

5.6.1. Procés de producció

El procés de producció d'aquest reportatge ha sigut de nou mesos. Després que al final del tercer curs decidíssim realitzar-lo juntes, ja es van començar a pensar propostes de temes. Així doncs, a partir d'aquí va començar el procés de producció d'aquest reportatge, el qual s'ha portat a terme de la manera següent: .

Octubre	Assignació del tutor del TFG i determinar el tema del reportatge
Novembre	<u>Dimecres 13</u> : Primer reunió amb la tutora
	Recerca i anàlisi d'antecedents i marc teòric
Desembre	Presentació del formulari amb el tema escollir i la justificació Fer índex provisional Acabar antecedents i marc teòric Concretar el projecte: estructura, target i buscar entrevistes
	<u>Dilluns 2</u> : Entregar signats el formulari de proposta del TFG i el formulari de la cessió de drets de publicació al correu electrònic tfg.fcc@uab.cat.
	<u>Dimecres 11</u> : Reunió amb la tutora
Gener	Anàlisi del mercat i viabilitat del projecte Concretar entrevistes
	<u>Dijous 9</u> : Reunió amb la tutora
Febrer	Fer el pla de gravació Entrevistar als protagonistes Fer biografies dels personatges Concretar el reportatge: plans, grafismes, músiques, estructura
	<u>Dimarts 11</u> : Reunió amb la tutora

Març	Entrevistar protagonistes Fer el pla de producció Fer el pla de finançament Fer un DAFO
	<u>Dimarts 11:</u> Reunió amb la tutora
Abril	Acabar entrevistes Transcriure entrevistes Fer el guió del reportatge. Guió + escaleta. Començar a muntar trailer
	<u>Dimarts 22:</u> Reunió amb la tutora
Maig	Muntar el tràiler Acabar el guió del reportatge. Conclusions Correccions Revisió
	<u>Divendres 16:</u> Portada i el full d'obra original al tutor/a per correu
	<u>Dimarts 20:</u> Reunió amb la tutora
	<u>Dilluns 26 a divendres 30:</u> TFG definitiu al Campus Virtual
Juny	Preparar la presentació
	<u>Divendres 13:</u> Defensa pública obligatoria del TFG

A continuació fem un resum de com ha sigut el calendari de les entrevistes:

Nom	Tipus de fonts	Data entrevista
Jovi Sesser	Font experta (escriptor)	20/02/2025
Imma Bachiller	Font experta (tècnica educativa)	21/02/2025

Marta Cajigos	Font experta (enfermera)	25/02/2023
Lluís Botella	Font experta (psicòleg)	28/02/2025
Narcís Cortada	Font experta (metge)	28/02/2025
Laura Farreras	Font experta (enfermera)	16/03/2025
Ignasi i Antoni Marquès	Perfil protagonista	29/03/2025
Maria Maresma	Perfil protagonista	29/03/2025
Pau Cladelles	Perfil protagonista	01/04/2025
Andi Múrcia	Perfil protagonista	06/04/2025
Jose, Diana i Hugo Vacas, Mari Carmen Moreno	Perfil protagonista	06/04/2025

5.6.2. Recursos de producció

En el següent apartat presentarem els recursos materials, immaterials i humans que hem necessitat per a dur a terme el treball. Els dividirem en tres etapes, en les quals també hem dividit la nostra feina durant aquests mesos: l'etapa de preparació i organització del reportatge, l'etapa de gravacions i la de producció.

En l'etapa de preparació i organització del treball, que inclou el moment de decidir el tema, contactar entrevistats i preparar l'enfocament i les preguntes, els recursos materials necessaris només van ser dos ordinadors per poder fer tota la recerca i poder contactar entre nosaltres. Eren recursos propis: les dues ja posseïem aquests equips informàtics, així que no es va haver de fer cap inversió. Pel que fa a recursos immaterials, ens vam guiar a través de reportatges i documentals que ens van servir d'antecedents, com també d'informació i dades que vam trobar a través de plataformes gratuïtes, majoritàriament. Algunes d'aquestes peces audiovisuals van ser visualitzades a través de Netflix, però ja teníem una subscripció prèvia. A més, també vam fer servir la xarxa social "X" i "Instagram" per a difondre la nostra idea i poder així captar persones que volguéssim ajudar-nos a crear el projecte. Per altra banda, un cop difosa la idea, vam contactar amb experts i familiars via Gmail i WhatsApp, xarxes gratuïtes. Finalment, en

aquesta primera etapa de preparació del TFG vam necessitar recursos humans: a través de familiars o amics vam poder contactar amb persones disposades a participar en el nostre TFG.

Pel que fa a l'etapa de les gravacions, tant d'entrevistes als experts que ens van ajudar a enfocar més les preguntes als familiars com les entrevistes a aquests últims, els recursos materials van continuar sent propis. La idea inicial era poder demanar una càmera a la Universitat Autònoma de Barcelona per a poder realitzar les gravacions als familiars i així poder muntar un tràiler del reportatge. Ara bé, va resultar molt complicat, ja que les entrevistes eren en dies i llocs diferents. A més, l'objectiu únic i principal no va ser en cap moment crear el tràiler, sinó muntar tota la preparació per al reportatge. Per tant, pel que fa als experts, les dues autores vam utilitzar els nostres mòbils per a gravar les veus, i, posteriorment, cadascuna el seu corresponent ordinador per a poder transcriure les respostes. Pel que fa als familiars, vam enregistrar veu i vídeo també amb els mòbils.

En algun cas, la trobada es va fer a través de Meet o amb respostes al correu electrònic. Tot i això, en la majoria dels casos les entrevistes es van fer de manera presencial. Pel que fa als experts, ens vam haver de traslladar al seu lloc de treball, així que vam decidir que, de les dues, la persona més propera al lloc fos qui s'hi traslladés. Igualment, però, vam necessitar dos cotxes per a poder incloure tots els llocs on ens movíem. Quant als entrevistats, vam desplaçar-nos conjuntament als seus domicilis, de manera que també vam requerir cotxes, i en algun cas transport públic. És per tot això que, a més dels cotxes, hem de comptabilitzar dos recursos importants pel que fa al transport: la T-jove i la benzina consumida.

Finalment, en l'etapa de producció, a part de tot l'equipament que ja s'ha anat mencionant, es va necessitar un programa d'edició per a poder muntar el tràiler amb els vídeos ja gravats. En el nostre cas, hem escollit el DaVinci Resolve 18.

5.6.3. Quantitat i costos

- Localització

En el cas d'aquest projecte, no cal llogar un local per poder dur a terme la tasca desitjada. Per tant, no és necessari dur a terme una inversió de capital en un espai de treball. Les entrevistes les hem fet a les cases dels entrevistats o a les nostres i pel que fa a l'elaboració del projecte hi ha treballat cada membre del grup des de casa seva.

- Capital fix

Inversions inicials

En la producció del nostre treball, no hem invertit en cap bé material o immaterial perquè ja disposàvem de tots ells. Durant tot el procés, i tenint en compte que no és una peça professional, hem buscat les maneres per a poder realitzar-ho tot amb material que ja teníem. Així i tot, hem fet un càlcul de què suposaria crear aquest projecte des de 0 amb la intenció de dur-lo a alguna plataforma professional. Per tant, hem calculat les inversions i despeses que suposaria no comptar amb cap equipament previ.

Centrant-nos en l'immobilitzat material, en primer lloc, s'haurien necessitat dos ordinadors per a poder realitzar tota la recerca i també altres feines. Podríem optar per un model HP per un preu de **279 euros** cadascun. Per tant, el preu d'inversió inicial en ordinadors seria de **558 euros**. Aquesta despesa és essencial per a garantir que el nostre equip disposi de les eines necessàries per a les tasques de redacció, a més de poder accedir a les plataformes d'edició. En relació amb els equips informàtics també necessitaríem dos telèfons intel·ligents: dos iPhone 12 que podríem aconseguir per un preu de **268 euros**. En aquest cas, doncs, la despesa inicial seria de **536 euros**. És imprescindible, per descomptat, fer la compra d'una càmera. En aquest cas, i basant-nos en les recomanacions, hem optat per una Panasonic Videocàmera Professional 4K HC-X20E, amb un preu de **2.499,90 €**. Hem escollit aquesta perquè, si la idea és poder portar el projecte a certes plataformes, volem que la qualitat dels vídeos sigui bona. Disposar de una única càmera ja ens seria suficient.

El mobiliari necessari per al projecte serien dues taules i dues cadires, una per cada una de les autores del treball. Si ens guiem per preus d'Ikea, un escriptori senzill té un cost de **64,99 euros**, i una cadira, de **40 euros**. Això donaria com a resultat un cost de **129,98 euros** en taules i **80 euros** en cadires.

Finalment, comptabilitzem també el cost en transport. Pel que fa al transport hem fet ús del transport públic, per tant, l'únic que hem necessitat ha sigut la T-mobilitat. En el nostre cas, hem utilitzat la tarifa T-jove, la qual ens cobreix tres mesos de viatges il·limitats per un cost de **44 euros**, fet que dona un resultat de **88 euros** entre les dues.

Per tant, la inversió inicial en capital fix quedaria així:

Tecnologia: Ordinadors (279 x 2) + Mòbils (268 x 2) + Càmera (2499,90)	3.593,90€
--	-----------

Mobiliari: Taules (64,99 x 2) + Cadires (40 x 2)	209,98€
Transport: T-jove (44 x 2)	88€
TOTAL	3.891,88€

Costos de l'exercici econòmic

A través de la següent operació hem calculat les amortitzacions dels equips i mobiliari adquirits segons les normes vigents. Segons el Pla General Comptable Espanyol, la vida útil d'un ordinador i d'una càmera es mou entre els 3 i 5 anys, entre els 5 i 10 pel que fa als mobles i entre 2 i 4 quant als mòbils. En el cas dels cotxes, 5 anys és l'estimació de vida útil habitual. Ho mostrem en la següent taula:

$$\text{Amortització anual} = \frac{\text{Cost de l'actiu}}{\text{Vida útil}}$$

Actiu	Cost (euros)	Vida útil (anys)	Amortització anual (euros)
Ordinadors HP	279€	3	93€ (x2)
Taules i cadires	104,99€	5	20,99€ (x2)
Iphone 12	268€	2	134€ (x2)
Càmera Panasonic	2.499,90 €	3	833,30 €

Així doncs, l'amortització anual dels ordinadors portàtils des de **186 €** (93 € x 2), l'amortització anual del mobiliari és de **41,98 €** (20,99 € x 2), l'amortització anual dels telèfons intel·ligents és de **268 €** (134 € x 2) i l'amortització anual de la càmera és de **833,30 €**. També hem tingut en compte els costos de manteniment. En el nostre cas, no cal fer un manteniment de tots els béns, ja que la producció del projecte es duu a terme en un curt període de temps. Així i tot, ho hem volgut tenir en compte en els tres béns més preuats i consumits en la nostra feina: els ordinadors, els mòbils i la càmera. Els ordinadors portàtils tenen un cost anual de manteniment de **300 euros**, i els telèfons intel·ligents i la càmera de **100 euros**.

Això ens dona un cost anual total de **1.329,28** per a les amortitzacions i **500 €** pel manteniment del capital fix. Aquesta planificació detallada garanteix que els nostres equips i programes es mantinguin en bon estat de funcionament.

Amortitzacions	1.329,28€
Manteniment	500€
TOTAL	1.829,28€

- Costos d'aprovisionament (compres)

Inversió Inicial

En el cas de programes de gestió i coordinació, hem utilitzat el Drive, programa gratuït. Però en el cas del programa d'edició de la peça hem escollit **Movavi**, amb un cost de **18,99** euros per la prova d'un mes.

Pel que fa a la resta de costos d'aprovisionament, es tracta de quotes mensuals que no requereixen d'una inversió inicial. Com que la majoria de les plataformes i pàgines web on hem consultat informació són gratuïtes, només hauríem de tenir en compte la plataforma Netflix, que ens ha permès visionar reportatges que ens han servit com a precedent. Tot i que es tracti d'una quota mensual, en aquest cas, amb haver-ho pagat una vegada hagués estat suficient, així que ho podem col·locar en una inversió inicial. No és un servei que hàgim de consumir constantment. Escolliríem la quota més barata: **6,99 euros** al mes.

Per altra banda, els drets d'autor són fonamentals per a protegir la nostra peça audiovisual. Tot i que no requereix una inversió inicial, es pot registrar a través de l'Oficina Espanyola de Patents i Marques (OEPM). En el cas del registre d'obres literàries, artístiques o científiques (incloent-hi reportatges), el registre en línia suposaria aproximadament uns **14 euros**.

Per tant, la inversió inicial en costos d'aprovisionament quedaria així:

Programa d'edició	18,99€
Netflix	6.99€

Drets d'autor	14€
TOTAL	39,98€

- Costos de personal

Costos de l'exercici econòmic

Per realitzar aquest projecte hi han treballat dues persones que es reparteixen les tasques necessàries. En tractar-se d'un projecte amb data d'inici i data final, els horaris de les treballadores no són fixes i varien segons l'estadi de creació en què es trobi el projecte. En un primer moment, les tasques laborals són menys exigents i, per tant, la jornada laboral també és més curta, però a mesura que anem avançant augmentaran les hores de feina necessàries. És per això que la remuneració dependrà de les hores de dedicació al projecte.

Fase 1: preproducció. Aquesta fase inclou tasques com ideació i plantejament del projecte, anàlisi d'antecedents, anàlisi de mercat, cerca de trestimonis, organització de les entrevistes, pla de gravació, transcripció de les entrevistes...	200 hores
Fase 2: producció. Gravació de les entrevistes. <i>*Es calcula que cada entrevista entre l'anada, la tornada i gravar durarà 4 hores i en farem 11.</i>	44 hores
Fase 3: postproducció. fer el guió concret del reportatge, edició de les gravacions i muntatge del documental (en aquest cas només del tràiler)	100 hores

Així doncs, cada treballadora suma 344 hores de feina. Segons la pàgina web talent.com, el salari mitjà pel sector de l'audiovisual a Espanya el 2025 és de **11.73€** l'hora abans d'impostos. Per tant el salari de total de cada treballadora serà de **4,035€ abans d'impostos**, que dividit entre els deu mesos que dura l'elaboració del reportatge surt a **403.5€ mensuals**.

Segons TheHuffington Post, els nous autònoms, és a dir nosaltres, poden optar per un cuota d'autònoms reduïda (coneguda com tarifa plana) durant el seu primer any d'activitat. Com que

complim els requisits, nosaltres pagarem aquesta quota la qual és de 80€ mensuals. Així doncs, si calculem les quotes de tots els mesos en que dura l'elaboració del reportatge és de 800€. La suma del preu a pagar per les dues treballadores de quota d'autònoms és de 1,600€.

Així doncs, els costos de personal quedarien de la següent manera:

Nòmines treballadores	8.070€
Quota d'autònoms	1.600€
TOTAL	9.670€

- Costos de comercialització

Tenint en compte que el nostre producte audiovisual es vendrà al programa 30 minuts de 3Cat, hem conclòs que no hi haurà despeses de comercialització per promocionar el reportatge per altres llocs.

- Costos generals d'administració

En aquest cas no hem hagut de contractar cap gestoria, ja que és un reportatge produïda i finançada per nosaltres.

Tenint tot això en compte, els costos totals per la producció del reportatge serien els següent:

Inversió inicial capital fix	3.891,88€
Costos de l'exercici econòmic capital fix	1.829,28€
Costos d'aprovisionament	39.98€
Costos de personal	9.670€
TOTAL	15.431,14€

5.6.4. Estructura jurídico econòmica

Hem decidit constituir-nos com a autònomes o *freelance* per a la nostra estructura jurídica i econòmica. Atès que som només dues productores i es tracta d'un projecte petit, considerem que aquesta forma jurídica és la més adequada en lloc de crear una empresa, una marca pròpia o una productora, ja que aquestes opcions són més adients per a iniciatives de més envergadura o amb una durada i recorregut més extens. El cost que suposarà ser autònomes ja està inclòs en l'apartat de costos de personal, i en ser autònomes, no tenim cap requisit de capital mínim.

5.7. Pla de finançament

En aquest cas, el reportatge s'ha elaborat pensant concretament en el programa *30 Minuts* de 3Cat. Si més no, en no estar confirmada la compra del reportatge per part de la productora, les creadores del treball haurem de fer una inversió prèvia per poder dur-lo a terme, considerant que en un futur es recuperarà el diner invertit i, si tot va bé, es generaran beneficis. Per tant, les fonts de finançament amb les quals compta aquest reportatge són l'autofinançament i les possibles subvencions. Així doncs, no hi haurà diners provinents del mètode *crowdfunding* i, en cap cas, ens hem plantejat ni demanar un crèdit ni demanar un préstec a cap entitat bancària.

Pel que fa a les subvencions, després d'analitzar exhaustivament les possibles ajudes que s'ajusten a la nostra idea de projecte, hem trobat que l'única subvenció en què el nostre projecte pot encaixar és la subvenció per al desenvolupament de projectes audiovisuals que ofereix la Generalitat juntament amb l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC). El període de registre per a aquesta subvenció finalitza el pròxim 7 d'abril de 2025. Segons s'explica en el portal de la Generalitat, la subvenció té per objecte “donar suport a projectes audiovisuals: llargmetratges cinematogràfics de ficció, documentals o d'animació, documentals per a televisió, sèries d'animació, sèries televisives de ficció o sèries documentals, en fase de desenvolupament. A l'efecte d'aquestes ajudes, s'entén per **fase de desenvolupament** el conjunt de totes les activitats prèvies a l'inici del rodatge necessàries per a la realització del projecte audiovisual”.

Quant a la quantia de diners als quals podem optar, el portal indica que la subvenció és d'un màxim del 60% de la despesa prevista, amb un límit de 25.000,00 euros. Així doncs, tenint en compte la nostra previsió de pressupost, hem comptabilitzat que, del total, **4.083,97€** corresponen a la fase de desenvolupament, i per tant podríem arribar a rebre **2.450,38€** de subvenció, el que suposa l'equivalent al 60%.

Per comptabilitzar aquesta xifra, hem tingut en compte el següent:

- **Inversió inicial (capital fix):** En aquest cas, s'ha considerat que la tecnologia i el mobiliari formaven part de la fase de desenvolupament del projecte, ja que sense ells no seria possible dur a terme la recerca prèvia. Si més no, els bitllets de transport no s'han comptat, ja que són utilitzats en la fase de gravació de les entrevistes. Tampoc s'han comptat les càmeres, ja que també corresponen a l'etapa de gravacions, i no de desenvolupament. Així doncs, **1303,98 €** entren en la fase de desenvolupament del reportatge.
- **Costos de l'exercici econòmic (capital fix):** No s'han tingut en compte ni les amortitzacions ni el manteniment. Són diners gastats a llarg termini i, per tant, estrictament parlant, no formen part de la fase de desenvolupament.
- **Costos d'aprovisionament:** En aquest cas, s'ha comptabilitzat la subscripció a Netflix, necessària per a l'anàlisi d'antecedents, però no s'ha comptat ni el preu dels programes d'edició, ja que formen part de la fase de postproducció, ni el preu dels drets d'autor. Per tant, **6,99 €** entren en la fase de desenvolupament del reportatge.
- **Costos de personal:** En aquest cas, s'han comptat les 100 hores de feina destinades a la fase de preproducció i s'han multiplicat per 11.73 €, el preu que cobrem per hora. També hem comptat la quota d'autònoma, ja que era necessària per començar el projecte. Per tant, en total, **2.773 €** entren en la fase de desenvolupament del reportatge i nosaltres haurem d'invertir en recursos propis **9.798,57€**.

5.7.1. Pressupost

Finançament		Inversió	
Concepte	Import	Concepte	Import
Recursos propis	12.980,84€	Despeses de constitució o posada en funcionament	1.600€
Subvencions	2.450,30€	Immobilitzat material	5.721,16€
		Maquinaria	5.381,2€
		Mobiliari	251,96€
		Transport	88€

		Compres d'aprovisionament	39,98€
		Programari	25,98€
		Drets	14€
		Salaris	8.070€
Total recursos	15.682,15€	Total inversions	15.431,14€

5.8. Pla estratègic DAFO

Hem dut a terme una anàlisi extensa per veure quines oportunitats té el nostre projecte dins del mercat on ens volem posicionar, com també en què podríem treballar més de cara a una segona peça audiovisual. És per això que hem volgut crear un *DAFO*, un mètode de planificació estratègica que ens faci examinar les debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats de la nostra idea. Així, la tasca és més senzilla i podem visualitzar les idees de manera més clara. Aquesta eina ens permet veure quins punts positius té el nostre projecte i en què podríem millorar-lo (en l'àmbit intern), i, alhora, què ens pot beneficiar de l'exterior com també quins punts vulnerables poden fer que la competència sigui millor (en l'àmbit extern).

Intern

Fortaleces: El nostre treball compta amb un seguit de fortaleces a escala interna. En primer lloc, els protagonistes de la peça són únics, fent que el guió i la història siguin originals i tinguin potencial. És a dir, les peces audiovisuals que tracten la covid no fan referència als familiars en els casos que hem pogut visionar. La nostra idea aporta un enfocament i guió diferent. A més, el projecte compta amb un immobilitzat material de qualitat, sobretot pel que fa a la càmera usada. Es tracta d'una Panasonic Videocàmera Professional 4K HC-X20E, una càmera que s'utilitza per gravacions en mitjans de comunicació professionals.

Per altra banda, es tracta d'un tema que està a l'ordre del dia. Tot i que pugui semblar passat, el fet que estiguem a 2025 i que, per tant, faci cinc anys de la pandèmia, fa que sigui un tema susceptible de tractar i d'aportar-hi noves visions. De fet, ara s'estan publicant peces documentals justament per aquest fet; el cinquè aniversari de la pandèmia.

Finalment, també tenim una fortalesa important quant a l'equip creatiu: al ser un tema que ens interessa tractar i que ens toca de prop, el compromís amb la peça està present en cada tasca que realitzem. Això és necessari perquè cada part del procés sigui cuidada.

Debilitats: Tot i les fortaleses, s'ha de tenir en compte que el projecte també pateix una sèrie de debilitats. Primerament, tot i les ganes de treballar i el compromís amb la temàtica, és veritat que com a equip creatiu no tenim experiència en aquest tipus de projectes. Aquesta manca de trajectòria pot suposar una motivació per nosaltres, però, alhora, podem trobar-nos amb un fre quant a desenvolupar totes les idees de la manera que voldríem. Per altra banda, no tenim gaire pressupost darrere del projecte. Tot i demanar una subvenció, suposa una gran inversió de recursos propis.

El tema de la covid, com s'ha comentat abans, està a l'ordre del dia i creiem que és el moment idoni per parlar del dol que les famílies viuen cinc anys després. Ara bé, tractar un tema així pot suposar una debilitat pel projecte per un motiu clar: es tracta d'una matèria crítica, i els protagonistes del guió poden resultar vulnerables davant les nostres preguntes. És a dir, hauríem de valorar molt bé quins subtemes podem tractar per no vulnerar ni la intimitat, ni el dol que encara viuen els familiars.

Extern

Oportunitats

En l'àmbit extern, podem preveure una sèrie d'oportunitats en el moment d'incloure la nostra peça en el mercat audiovisual. Tot i que la idea sigui crear-ho com el format 30Minuts, tenim una àmplia varietat de plataformes audiovisuals on podríem arribar a distribuir la peça. Si tenim una idea clara i un bon producte, el nostre projecte podria arribar a molts serveis.

Per altra banda, i pel que fa al contingut del producte, és una peça que pot conscienciar a la societat sobre un dol no tan reconegut i sobre com afecta en aquest la manera de morir. La realitat emocional que van viure (i viuen) moltes famílies arreu d'Espanya (i arreu del món) podria arribar a tothom gràcies a un reportatge com aquest.

Amenaces

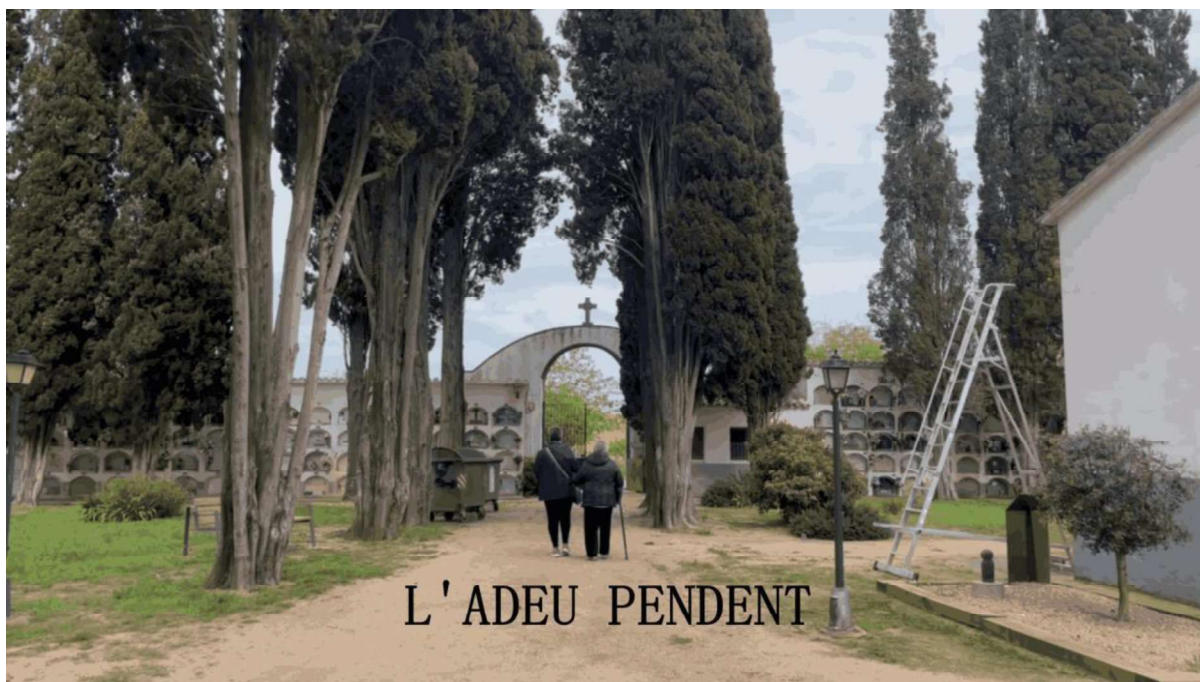
Posicionar-nos en un mercat on hi ha altres productes audiovisuals també pot comportar amenaces per nosaltres. Per exemple, que el tema estigui a l'ordre del dia pel que fa als cinc anys de la covid és una idea que comparteixen tots els mitjans. En les darreres setmanes s'han publicat peces audiovisuals referents al tema, se n'ha parlat en taules rodones... I això fa que tinguem més competència. Allò que pot ser una fortalesa pel nostre producte també pot suposar una amenaça per a tot allò que es fa externament.

A més, tractar un tema emocionalment fort pot causar un rebuig a una part específica del públic. De la mateixa manera que aquestes emocions poden ser la causa de què més d'una persona consumeixi el producte, poden ser les culpables que també es redueixin els espectadors. En els protagonistes del reportatge es pot comprovar que el dol no està tancat, i si no ho està en ells, tampoc ho estarà en moltes de les famílies que són víctima d'aquesta problemàtica. Això pot fer que no puguin mirar-ho, per exemple, per por d'escoltar altres testimonis que els facin recordar.

Imatge 23. Font: elaboració pròpia

6. TRÀILER

Imatge 24. Font: vídeo L'adeu pendent. Extret de YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=643Ws8UBtww>

Aquest és el tràiler del nostre reportatge i l'únic fragment que ha estat muntat dins el marc del Treball de Final de Grau. Té una durada de 3 minuts i 2 segons i correspon als primers minuts de la peça final. Aquest avanç ofereix una primera aproximació al to i a l'estil del reportatge complet, amb l'objectiu de captar l'atenció de l'espectador i despertar interès per la història que s'hi desenvolupa.

El tràiler alterna declaracions breus d'alguns dels protagonistes amb imatges de la Maria Maresme, una de les figures centrals del reportatge, mentre es desplaça en silenci cap al cementiri per portar flors al seu marit difunt. Aquesta acció, funciona com a fil conductor visual i emocional, i posa l'accent en el dol, la memòria i l'absència.

La música que acompanya les imatges i els testimonis té un paper fonamental a l'hora d'emfatitzar els sentiments que es volen transmetre: tristor, enyor i delicadesa. L'ús de plans lents, silencis i el contrast entre la veu dels protagonistes i la quotidianitat de les imatges reforça el caràcter íntim i reflexiu del reportatge. Aquest tràiler busca no només contextualitzar el tema, sinó també interpel·lar emocionalment l'espectador des del primer moment.

7. CONCLUSIONS

7.1. Sobre el procés d'elaboració i el producte final

Des que vam començar la carrera (fa quatre anys) sabíem que en un moment donat arribaria l'hora de fer el treball de final de grau (TFG). A mesura que ens acostàvem a 4t de carrera li donàvem voltes al tema, però mai d'una forma seriosa, fins que a finals de tercer (curs 2023-2024), va començar a sorgir la idea de fer un projecte de reportatge juntes.

Aquest projecte ha anat més enllà que un treball acadèmic i ha esdevingut un procés intens i emocional que ens ha permès aprofundir en una realitat força tabú: el dol dels familiars de les víctimes de la COVID-19. Amb l'anàlisi d'antecedents, ens vam adonar que no hi havia cap reportatge com el que nosaltres volíem fer, ja que la majoria, donaven protagonisme a experts o treballadors d'hospitals, però mai als familiars. Des del moment, en què vam tenir clar l'enfocament del tema, recordar i dignificar el patiment viscut s'ha convertit en la motivació del projecte.

L'elaboració del reportatge ens ha portat a viure totes les fases d'una producció audiovisual real: des de la documentació i la investigació prèvia fins a l'elaboració del guió, la planificació tècnica, les entrevistes i el muntatge del tràiler. Ha estat una feina complexa, amb molts reptes, però també molt enriquidora. Ens hem enfrontat a dificultats tècniques, logístiques i emocionals, sobretot en entrevistar persones que reviven moments molt durs de les seves vides. Tot i això, el respecte i la confiança mútua que es va generar entre nosaltres i els testimonis va fer que les entrevistes fossin profundes i honestes.

Cal destacar que vam trobar-nos amb dificultats per intentar contactar amb certes persones, especialment com a representació de certes institucions que mai no ens van respondre. Per exemple, Josep Maria Argimon i Pallàs, conseller de Salut durant la pandèmia, o Alba Vergés i Bosch, una de les cares visibles del govern durant la pandèmia de la COVID-19 al ser titular del Departament de Salut.

Respecte a les gravacions, la dificultat principal va ser coordinar dates, ja que les dues autores vivim en poblacions bastant llunyanes i volíem ser-hi presents, però finalment ho vam aconseguir en la majoria dels casos. També ha sigut complicat gravar plans recursos tenint en compte que a l'hospital no ens van deixar gravar gaire i que hi va haver testimonis que no van voler fer l'entrevista a casa seva, cosa que ens hagués anat millor per gravar més habitacions o

objectes personals de les víctimes tal com ho havíem previst en un inici. Això també va condicionar en certa manera el pla de gravació fet en un primer moment, ja que vam haver de cancel·lar algunes programacions i afegir-ne de noves.

Pel que fa al producte final, tot i que per limitacions de temps i format només hem pogut muntar el tràiler, aquest reflecteix l'essència del reportatge: un to íntim, proper, i respectuós. Les imatges, els testimonis i la música escollida busquen generar empatia i fer visible un dolor que encara persisteix. El tràiler és una petita mostra del que podria arribar a ser un projecte complet que, si tinguéssim més recursos, ens encantaria desenvolupar.

Amb aquest treball, hem après no només eines tècniques i narratives, sinó també la responsabilitat que implica explicar històries reals amb cura i sensibilitat. Ens enduem una experiència transformadora que va més enllà de la universitat i que ens reafirma en la voluntat de fer un periodisme amb sentit, humà i compromès.

7.2. Sobre la temàtica tractada

Parlar amb els familiars de les víctimes de covid cinc anys després ens ha fet comprovar una idea que ja teníem abans de començar amb el nostre treball, i és que es tracta d'un dol molt concret que es pot comparar amb una mort d'un accident, o amb les víctimes de la guerra. Per unes raons molt clares: una persona marxa de casa deixant-ho tot i sense acomiadar-se de ningú. I, alhora, tothom espera que torni. Això és el que han viscut els familiars de pacients covid durant cinc anys. Tots els entrevistats van coincidir en què no dir-li adeu a aquella persona estimada és el que recorden més de la seva marxa. Segons els experts i segons l'experiència d'aquestes persones, hem vist que poder-se acomiadar és important perquè el dol per la mort d'algú sigui sa, o almenys segueixi un procés "normal" (tot i que en cada persona sigui diferent). I amb aquesta manca, l'estructura del dol es modifica i fa que, cinc anys més tard, encara no s'hagin superat certes etapes del procés. Totes les persones entrevistades han necessitat fer alguna cosa, mesos o anys després de la mort de l'ésser estimat, per poder tancar una etapa. Allò que no van poder fer en els últims moments de vida del seu familiar ho han hagut de fer *a posteriori*: o escrivint una carta, o fent una missa, o llençant les cendres en un lloc especial. I tots han sentit que alguna cosa canviava a partir d'aquest acte. Això ens demostra, una vegada més, la importància de poder dir adeu a les persones que estimes abans que se'n vagin.

Escotar parlar les persones entrevistades dels seus familiars ens ha demostrat també una altra cosa: necessitaven aquest espai per parlar-ne. La Maria tenia ganes d'explicar-nos les aficions del seu marit quan era jove, l'Ignasi com d'estimada era la seva mare per tothom o l'Andi la saviesa que desprenia el seu pare. Tots tenien ganes de parlar i en gaudien. La gent, en general, té por de recordar una època en què ho vam passar tan malament com a societat. Però aquestes persones, que van viure en primera línia com un ésser estimat marxava amb totes les circumstàncies que això implicava, volen recordar-los i en volen parlar en veu alta.

Per altra banda, hem constatat com la resposta política va ser nul·la. Els familiars afectats no van rebre informació, ni instruccions, ni ajuda psicològica. I no només ens estem referint a les onades de covid, on els errors es poden entendre per la incertesa del moment, sinó que aquesta resposta també ha estat inexistent en els darrers cinc anys. Potser pel que hem dit abans, la por a recordar. Per aquests familiars, és dolorós que no hi hagi hagut un reconeixement a les víctimes. També és dolorós que cada dia creixés la xifra de defuncions, perquè per ells no era cap xifra, era la seva àvia, pare o germà. I també és dolorós que no s'hagi demanat perdó en cap moment, per part de ningú.

Tot i això, la manca política va estar una mica compensada per la feina heroica que va realitzar tot el personal sanitari. Una feina que ha estat molt valorada per tots aquells que van perdre un ésser estimat. De fet, allò que els calma és pensar que algú els va tranquil·litzar, els va agafar la mà o els va sedar perquè no patissin abans de morir. Pensar que gràcies a un metge o a un infermer, el seu familiar va marxar en pau. Un metge o un infermer que és conscient que es va sobreposar el protocol mèdic a la dignitat humana i a la dignitat també a l'hora de morir. Tots ho haurien fet diferent. I molts arrosseguen un dol ètic i uns records difícils d'oblidar. Així com també ho fan els familiars de les víctimes de covid. Es tracta d'un dol complex que fa cinc anys que perdura i que porta amb ell una ferida molt gran. Una ferida difícil de curar.

8. BIBLIOGRAFIA

ABC. (2021, juny) *¿Cuándo surgió el primer caso de Covid-19? El 17 de noviembre en China?* [¿Cuándo surgió el primer caso de Covid-19? El 17 de noviembre en China](#) [Consultat el 20/12/25]

Aguiló, J. M. (2024, desembre). *La vacunación masiva, punto de inflexión definitivo en la batalla contra el Covid*. *Mallorcadari.com*. [La vacunación masiva, punto de inflexión definitivo en la batalla contra el Covid | mallorcadario.com](#) [Consultat el 20/12/25]

Aznal, J. i Ramón, J. (2022, abril). Así es el perfil de los usuarios de Netflix, HBO, Amazon Prime y Disney+: edad, dispositivos de acceso y días de más consumo. [Así es el perfil de los usuarios de Netflix, HBO, Amazon Prime y Disney+: edad, dispositivos de acceso y días de más consumo](#) [Consultat el 03/02/25]

Barlovento Comunicación. (2023). Informe audiencias anuales, análisis de la industria televisiva. <https://barloventocomunicacion.es/audiencias-anuales/analisis-de-la-industria-televisiva-audiovisual-2023/> [Consultat el 03/02/25]

BBC News Món. (2021, febrer). *Coronavirus en China: 4 datos sobre el origen de la pandemia revelados por la OMS tras su misión en Wuhan* [Coronavirus en China: 4 datos sobre el origen de la pandemia revelados por la OMS tras su misión en Wuhan - BBC News Mundo](#) [Consultat el 20/12/25]

Canal Sur. Los Reporteros. [Programa de Televisió]. <https://www.canalsur.es/Los-reporteros-3036.html> [Consultat el 03/02/25]

Castro, C. i Vivas, C. (2021, març). *El año del Covid: cronología de la pandemia en España*. *El Independiente*. [El año del Covid: cronología de la pandemia en España](#) [Consultat el 17/12/25]

Cebrián, M. (1992). *Géneros informativos audiovisuales*. Ciencia 3 S.A. file:///C:/Users/info/Desktop/Dialnet-GenerosInformativosAudiovisuales-5016714.pdf [Consultat el 2/12/24]

Chiarroni, C. (2022, març). *Radiografía de dos años de pandemia: seis olas, 10 millones de casos y más de 100.000 muertes por covid en España. 20 minutos.* [Radiografía de dos años de pandemia: seis olas, 10 millones de casos y 100.000 muertos por covid en España](#) [Consultat el 20/12/25]

Consalud.es. (2021, octubre). *Así ha evolucionado la mortalidad por Covid-19 en las cinco olas de la pandemia.* [Coronavirus: mortalidad olas de la pandemia](#) [Consultat el 15/12/25]

Departament de Cultura de la Generalitat. (2025, març). *Subvencions per al desenvolupament de projectes audiovisuals.* <https://www.accio.gencat.cat/ca/serveis/cercador-ajuts-empresa/ajutsiserveis/23116-departament-cultura-icec-projectes-audiovisuals> [Consultat el 04/02/25]

Díaz, J. (2000). *Las raíces de los géneros periodísticos interpretativos: precedentes históricos formales del reportaje y la entrevista.* N.º 6: 135-152. https://www.researchgate.net/profile/Javier-Diaz-Noci/publication/27572297_Las_raices_de_los_generos_periodisticos_interpretativos_precedentes_historicos_formales_del_reportaje_y_la_entrevista/links/02e7e52826d4d7fbda000000/Las-raices-de-los-generos-periodisticos-interpretativos-precedentes-historicos-formales-del-reportaje-y-la-entrevista.pdf?_sg%5B0%5D=started_experiment_milestone&origin=journalDetail [Consultat el 19/11/24]

Domínguez-Quintas, S. Arévalo-Iglesias, L. (2020). *La evolución del reportaje en televisión: infoentretenimiento y espectacularización de la realidad. Un nuevo género en el cambio de milenio*”. Estudios sobre el Mensaje Periodístico 26 (2), 519-528. <https://revistas.ucm.es/index.php/ESMP/article/view/67793/4564456553278> [Consultat el 25/11/24]

Echevarría, B. (2011) *El Reportaje Periodístico: Una Radiografía De La Realidad.* Comunicación Social Ediciones. [Consultat el 2/12/24]

Economista. (2020, abril). *Netflix lanzó documental sobre la pandemia: "Coronavirus en pocas palabras"*. <https://eleconomista.com.ar/sociedad-redes/netflix-lanzo-documental-sobre-pandemia-coronavirus-pocas-palabras-n33553> [Consultat el 29/01/25]

El Español. (s.d.). *Dos años del 14-M, un confinamiento y seis olas de Covid*. [Dos años del 14-M, un confinamiento y seis olas de Covid que cambiaron España](#) [Consultat el 20/12/25]

Elmundo.es (2006, febrer). *See it now*. <https://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/10/cultura/1139566276.html> [Consultat el 25/11/24]

El Mundo. (2020, abril). *Covid-19: el virus que arrasó con todo* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=uAT8EEKBySM> [Consultat el 2/12/24]

Europa Press (2025, gener). *El consumo de televisión de los españoles cae 10 minutos al día en 2024 y se sitúa en 171 minutos de media por persona*. Madrid. <https://www.europapress.es/sociedad/noticia-consumo-televisacion-espanoles-cae-10-minutos-dia-2024-situa-171-minutos-media-persona-20250102190130.html> [Consultat el 04/01/25]

Expansión. (2020, abril). *Covid-19: El virus que arrasó con todo*. <https://www.expansion.com/cine-y-series/peliculas/2020/04/11/5e8df847e5fdea5a328b45dd.html> [Consultat el 23/01/25]

Flores, D. (2020, juny). *Las muertes se dispararon un 74 % en el pico de la epidemia de coronavirus, con 47.000 fallecidos más en dos meses*. RTVE. [Las muertes se dispararon un 74 % en el pico de la epidemia | RTVE](#) [Consultat el 15/12/25]

Gayá, C. (2013). *La era del espectáculo: de la información al 'show'*. A: Ferré Pavia, C. (ed.). *Infoentretenimiento. El formato imparable de la era del espectáculo* (11-31). Barcelona: UOC <https://elibro.net/es/ereader/uab/57651> [Consultat el 25/11/24]

30 minuts (2020, març). *Dins del Coronavirus* [Vídeo]. 3Cat. <https://www.3cat.cat/3cat/dins-del-coronavirus/video/6037120/> [Consultat el 2/12/24]

Geca (2025, gener). *Balance GECA - Anual 2024*. https://webgeca.geca.es/wp-content/uploads/2025/01/Informe-GECA_Balance-anual-de-audiencias-2024-1.pdf [Consultat el 05/01/25]

Generalitat de Catalunya i Institut per la promoció i la Formació Cooperatives. *Quadre de comptes del nou Pla General Comptable*. https://treball.gencat.cat/web/.content/05_economia_cooperativa/publicacions/documents/quadre_comptes_noupgc.pdf [Consultat el 02/03/25]

Gil, R. (2020, març). *Sánchez declara el estado de alarma para afrontar con la "máxima agilidad y contundencia" el coronavirus*. RTVE. [Pedro Sánchez declara el estado de alarma nacional | RTVE.es](#) [Consultat el 12/12/25]

Gómez, R. (2024, setembre). *Aviso de la Seguridad Social sobre la prórroga de la tarifa plana para autónomos*. The Huffington Post. <https://www.huffingtonpost.es/economia/autonomos-prorroga-tarifa-plana-seguridad-social-rp.html> [Consultat el 04/02/25]

Grupo de Trabajo de Efectividad Vacunación COVID-19 (2021). *Análisis de la efectividad de la vacunación frente a COVID-19 en España*. Ministerio de Sanidad, Gobierno de España. [Efectividad_VacunacionCOVID-19_Espana.pdf](#) [Consultat el 20/12/25]

Guisado, P. i Carpio, J. Á. (2021, març). *Cronología de la pandemia: un año desde el estado de alarma*. RTVE. [Cronología: un año desde el estado de alarma - RTVE.es](https://www.rtve.es/programas/cronologia-pandemia/) [Consultat el 17/12/25]

Gutiérrez, A. (2024, novembre). *Un any de 3Cat: 219 milions de reproduccions i 1,2 milions d'usuaris*. Ara.cat. https://www.ara.cat/media/any-3cat-219-milions-reproduccions-1-2-milions-d-usuaris_1_5198938.html [Consultat el 04/01/25]

Hernández, J. (2021, març). *¿Cómo se originó la pandemia? Esto dice el informe de la OMS*. *The New York Times*. [¿Cómo se originó la pandemia? Esto dice el informe de la OMS - The New York Times](#) [Consultat el 22/12/25]

<https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=reportatge&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False> . [Consultat el 19/11/24]

Juste, M. i Galera, C. (2020). *El consumo de televisión en España bate su récord histórico en la primera semana de confinamiento*. *Expansión*. [El consumo de televisión en España bate su récord histórico en la primera semana de confinamiento](#) [Consultat el 12/12/25]

Kapuscinski, R. (2002). *Los clínicos no sirven para este oficio*. Editorial Anagrama. <https://www.guao.org/sites/default/files/biblioteca/Los%20c%C3%ADnicos%20no%20sirven%20para%20este%20oficio.pdf> [Consultat el 30/11/24]

Kramer, J. (2021, abril). *Esto revela el informe de la OMS sobre los orígenes de la COVID-19*. *National Geographic*. [Esto revela el informe de la OMS sobre los orígenes de la COVID-19 | National Geographic](#) [Consultat el 22/12/25]

La Ribera (2021, desembre). *Ribera estrena 'Covid, la historia de nuestros héroes', un testimonio único sobre el sacrificio de los sanitarios*. <https://www.riberasalud.com/ribera-estrena-covid-la-historia-de-nuestros-heroes-un-testimonio-unico-sobre-el-sacrificio-de-los-sanitarios/> [Consultat el 29/01/25]

Lizano, R. (2008, maig). *Manual de Géneros Periodísticos. Tomo II*. http://biblioteca2.ucab.edu.ve/anexos/biblioteca/marc/texto/AAR7227_2.pdf [Consultat el 19/11/24]

Marín, C., Leñero, V. (1986). *Manual de periodismo*. Tratados y manuales grijalbo. <https://israelleon.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/09/12855838-manual-de-periodismo-vicente-lenero-y-carlos-marin.pdf> [Consultat el 30/11/24]

Martínez, J. i Gomez, A. (2022, gener). *Dos años de Covid en España: cronología de la pandemia*. *Noticias Antena3*. [Dos años de Covid en España: cronología de la pandemia](#) [Consultat el 17/12/25]

Ulibarri, E. (1994). *Idea y Vida del Reportaje*. (cap. 1 - 4).
<https://es.scribd.com/document/686021053/Ulibarri-E-1994-Idea-y-Vida-del-Reportaje-cap-1-4> [Consultat el 19/11/24]

Ortells Badenes, S. (2009). *La mercantilización de la información: la nueva era informativa en televisión*". *Revista Latina de Comunicación Social*, 64, 341-353.
<https://nuevaepoca.revistalatinacs.org/index.php/revista/article/view/1193/1927>
<https://doi.org/10.4185/RLCS-64-2009-827-341-353> [Consultat el 30/11/24]

Plataforma 3Cat. <https://www.3cat.cat/3cat/> [Consultat el 03/02/25]

RTVE. (2022, gener). *Dos años del primer caso de COVID-19 en España: un turista alemán de vacaciones en La Gomera*. [Dos años del primer caso de COVID-19 en España](#) [Consultat el 15/12/25]

RTVE (2024, novembre). *El Covid no es un catarro* [Vídeo]. RTVE Play.
<https://www.rtve.es/play/videos/repor/covid-no-catarro/16334395/>
[Consultat el 5/12/24]

RTVE Play. *El Documental*. [Programa de Televisió]. <https://www.rtve.es/play/videos/el-documental/> [Consultat el 03/02/25]

RTVE Play. *En Portada*. [Programa de Televisió]. <https://www.rtve.es/play/videos/en-portada/>
[Consultat el 03/02/25]

Sense Ficció (2023, desembre). *Residències sota pressió* [Vídeo]. 3Cat.
<https://www.3cat.cat/3cat/residencies-sota-pressio/video/6255601/>
[Consultat el 5/12/24]

Soteras, A. (2021, febrer). *Las ucis en pandemia: Se triplicó la mortalidad y 1 de 3 pacientes sufrió infecciones*. *EFE Salud*. [La mortalidad en las ucis se triplicó durante la primera ola de la pandemia](#) [Consultat el 20/12/25]

Talent.com (2025) *Salario medio para Audiovisual en España, 2025*.
<https://es.talent.com/salary?job=audiovisual> [Consultat el 04/02/25]

Yanes, R. (2010). *El reportaje, texto informativo aglutinador de distintos géneros periodísticos*. Espéculo. Revista de estudios literarios. Universidad Complutense de Madrid.
<https://contintaroja.cl/wp-content/uploads/2018/07/El-reportaje.pdf> [Consultat el 25/11/24]

3Cat. (2020, juliol). *Nit especial sobre el coronavirus a TV3 amb dos reportatges del "30 minuts"*.
<https://www.3cat.cat/premsa/nit-especial-sobre-el-coronavirus-a-tv3-amb-dos-reportatges-del-30-minuts/nota-de-premsa/3000211/> [Consultat el 23/01/25]

9. ANNEXOS

9.1. Preguntes generals als testimonis

Sobre la víctima:

- Per començar ens podries parlar una mica de X (víctima de la covid).
- Qui era? I com era?
- Què feia en el seu dia a dia?
- Com era la vostra relació?

Hospitalització:

- Recordes com va viure (la víctima) el procés de contraure covid? (amb por, tranquil·litat, etc.) Quan i com va ser?
- I el seu entorn, com ho va viure?
- El familiar va estar hospitalitzat?
 - Si va estar a casa, com va afrontar la seva cura amb totes les restriccions i pors?
 - Si va estar hospitalitzat, hi va poder tenir contacte durant l'estada?
- Vau poder-vos acomiadar en algún moment? → *si és que no* - Com recordeu l'experiència?

Mort:

- Com recordes el procés en el moment en què es va morir (restriccions, canvis en els enterraments, etc.)?
- Com vau gestionar l'impacte emocional de no poder rebre el suport físic de l'entorn en viure aquest procés?
- Com va ser el després a la seva mort?
- Us vau sentir recolzats en algun moment per les administracions? És a dir, vau tenir, per exemple, l'oportunitat de rebre ajuda o suport psicològic?

Procés de dol:

- Havies perdut a alguna persona propera abans? (*per saber si havia tingut un procés de dol abans que la persona que va morir per la covid-19*)
- *Si és que sí* - va notar (o continua notant) el procés de dol diferent d'alguna manera? Com?
- Sents que avui dia has pogut tancar “una mica” la ferida? Com? (preguntar si van poder fer algun acte o homenatge, com va ser, quan...)
- Quina relació tenia amb la Covid-19 abans de la pèrdua del familiar?
- I després? (*referint-nos a ser molt prudents, tenir molta por, no ha canviat res, de sobte va canviar moltíssim, etc.*).
- Heu tornat a tenir contacte amb la covid després de la pèrdua del familiar? - *si és que sí* - Com ho heu viscut? Us han ressorgit pors?
- Ara, pot parlar de la covid amb normalitat? I parles de la persona que us va deixar amb normalitat?

9.2. Transcripció entrevistes

9.2.1. Protagonistes

Transcripció entrevista Maria Maresma

Si et ve de gust, per començar, ens podries parlar una mica d'en Francesc? Explica'ns una mica qui era, com era, què feia en el seu dia a dia...

Què feia en el seu dia a dia? Bé, es va jubilar, molt jove, als 57 anys. I la seva afició era anar a buscar pedres a la riera, pedretes, per posar-ne a la façana i per fer la llar de foc. Agafava un sac, carregava les pedres, les triava a la mida, carregava amb la *mobilet* i cap aquí. I posava pedres, posava pedres a la faixada, i cada veí que passava li deia “què, Francisco, quantes n'has posat, avui?” I ell reia, era el seu *hobby*.

Després es va anar fent més gran i ja va començar a tenir cosetes. Primer va tenir una angina de pit, després va tenir un ictus, després va tornar a tenir un altre ictus, ho va superar tot. I al final va... va tenir un infart. Feia 15 dies que tenia infarts petits, però a ell, aquell dolor li semblava que era normal... Sempre em deia: “Maria, fes-me fregues”, i jo anar fent fregues.

Fins que al final va començar a perdre pes, feia més mala cara, i la seva filla, que era l'única que el feia creure una mica, li va dir, “bé, papa, això ara ja n'hi ha prou. Hem d'anar a Calella”. I ell: “No, a Calella no hi vull anar”. Però llavors s'ho va repensar, i quan ella va ser fora, i em diu, “truca a la Carmen i diga-li que ben dinat anirem a Calella”. I se sent una veu de fons que diu... “Què a la tarda? Que es calci que el vinc a buscar ara.” I aquest era en Bartomeu (el gendre).

I al cap d'una estona ja el carregàvem al cotxe, arribàvem a Calella, i li estava donant un infart fort. I el metge, quan ens va cridar, em va renyar, perquè feia 15 dies que anava tenint, clar, una mica més i no hi som a temps. Però ho va superar. Ho va superar tot. Vam estar 3 mesos anant amunt i avall. Va començar a perdre pes, no menjava, però llavors vam preguntar si li podíem portar menjar de casa, i al matí li portàvem el dinar, a la tarda li portàvem el sopar, i hi havia una neta molt trempada, que li feia molta il·lusió donar-li el iogurt a la boca, i ell es deixava donar el iogurt a la boca.

Bé, i així el vam refer. Vam venir cap a casa, vam passar 6 anys medicant-se, però molt bé, volia celebrar-ho tot, era un home molt tradicional, era de tió, era de reis, era de tot. I noi, “de la noche a la mañana” ve la pandèmia i se l'emporta. Ara ja farà 5 anys, i a mi encara em sembla que, quan miro cap allà, el veig a venir, o el veig que marxa. Perquè era un home molt presumit. Era molt guapo, però era molt presumit. I quan sortia a l'entradeta en aquell mirall, sempre es posava bé. I jo el vigilava i pensava... El malparit, i és que és guapo, eh? Era vell, però encara tenia el *plantón*.

Quan va ser que va agafar la covid?

Jo ara no en tinc gaire memòria. Era el novembre del 2020. Sí, era el novembre del 2020. Però primer el vaig agafar jo. I a mi em va quedar la mania que jo l'hi havia encomanat. Perquè, per més bé que ho facis, com que no saps, no sabem què era ni com anava, a mi el primer que em van dir quan vaig donar positiu és que hàviem de dormir separats i ho hàviem de fer tots separats. Però alguna cosa ben feta no vaig fer. I l'hi vaig encomanar. Primer va donar negatiu, després ja va donar positiu, però va ser molt ràpid.

Com que ja tenia tant de mal, en va fer molta via. Dues nits abans es va trobar malament i em va cridar. Jo, si em crida “Maria, Maria”, una persona que està delicada, t'aixeques. No em vaig protegir de res, tenia fred, el vaig abrigar, el vaig tapar, i el vaig tocar i el vaig abraçar. I l'hi

vaig encomanar. Em diuen que no, que ja ho duia, però a mi em va quedar la mania de què jo l'hi havia encomanat. Si l'hi vaig encomanar o no no ho sé, però a mi em va quedar el remordiment aquest, que havia d'haver anat més alerta, però era impossible, perquè estàvem acostumats a estar tan junts... que alguna cosa ben feta no la vaig fer. I aquell “Maria, Maria”, m'ha durat molt de temps, que a la nit encara sentia que em cridava, i jo somiant, o no somiant, alguna vegada havia contestat. Llavors me n'adonava.

I ara, encara et passa?

No, no, ara ja no em passa, però encara em sembla que l'haig de veure venir, eh?

I el remordiment el continues tenint, ara?

No, no, perquè vaig tenir la sort d'estar a Can Ruti i vaig parlar amb alguna infermera. Em va dir que estigués tranquil·la, que no l'hi havia encomanat, que ell ja ho portava. I com que tenia tant de mal, en va fer molta via. El que passa és que et queda la cosa aquesta de què, és clar, se l'emporten, estava dalt de l'ambulància, ens va fer així... però el de l'ambulància em va dir “vostè ara s'ha de quedar tancada aquí 12 dies”. No vaig poder anar ni a l'enterrament. No hi havia res, i com que no he vist l'enterrament, ni he vist la caixa, ni he vist res, a mi m'ha quedat aquella cosa de què... quedes molt tocat. I encara que passin els anys, sempre hi ha un dia en què... en què quedes tocat, que són 64 anys d'estar al seu costat, que jo encara em penso que no tenia ni 16 anys, que és tota una vida. I ara, per més ben cuidada que estigui, perquè estic, em falta la mà dreta. I quan poso la mà aquí, que és el seu butacó, sempre tinc la sensació que ell em posa la mà a sobre de la meva.

Perdoneu, però és que això... És que era un home molt de la broma. I encara me'n recordo dels seus... Que a vegades anàvem a dormir i em deia... “Vine, que t'explicaré un acudit verd.” I jo li deia, calla, calla. I acabàvem rient. Com dues criatures.

Com recordes aquest moment de no poder anar a l'enterrament? O sigui, sents que la ferida és més gran perquè no et vas poder acomiadar?

Sí. La ferida és més gran perquè... Primerament, que als morts normalment els vesteixen i els arreglen. Encara que no vulguis obrir la caixa. Però jo sé que ell està dins d'una bossa de plàstic amb una cremallera. I això... això fa molt de mal. A més, tampoc sé qui hi ha allà dintre. No es va poder fer res, perquè era el moment en què no s'havia vacunat ningú i hi havia molt de perill per tothom.

Vull dir que si a l'església hi havia gent a l'enterrament és perquè verdaderament l'apreciaven. Perquè, si no, llavors ningú volia contactes amb ningú. I allò d'haver-te de quedar sola aquí dintre, sense que ningú et pugui fer companyia... Tenia tota la família aquí fora, sí. Però... i no poder-me caure ni una llàgrima. És que... és que jo no vaig poder plorar. Que no he plorat fins al cap de... fins al cap de 3 mesos.

I per què dius que no vas poder plorar al principi?

Perquè em va quedar un nus aquí i no... no vaig poder plorar.

I com recordes els dies després?

Bé, els dies després són molt durs... perquè sempre penses que t'ha d'arribar, que l'has de veure passar, que ha d'anar a buscar el diari. I jo, com que sempre el vigilava, perquè pensava, el malparit, mira quin goig que fa. Me'n recordo que per Sant Jordi, com que tots em portaven una rosa i ell no era d'aquests, vull dir, era de... Un dia et farà un regal o un altre dia et dirà, compra-te'l tu. I jo, per Sant Jordi, vaig veure que entremig del diari portava la rosa amagada, que ningú el veiés. Perquè és clar, en Jordi em duia la rosa, en Bartomeu me'n duia una altra, i ell devia pensar, collons, i jo no. Però amagat, portava la rosa amagada, que ningú el veiés. I què voleu més que us expliqui?

Et vas sentir recolzada en algun moment per l'administració? Creus que s'hauria necessitat un suport psicològic?

No, no, ningú va dir res.

Però sents que s'hauria d'haver fet? Que potser era un dol molt diferent i que no es va saber gestionar?

Sí, i suposo que jo encara puc donar gràcies a Déu que soc creient, i el que em feia més companyia era tenir els rosaris a la mà i resar els rosaris. I resar, he resat molt. I continuo resant. Perquè a mi això m'ha ajudat moltíssim. I tinc la gran sort de tenir família, que hi ha molta gent que s'ha trobat com jo i està sola, i ningú li ha pogut fer companyia. Jo tinc la gran sort de tenir família. De l'administració, no, ningú diu res. L'única que ens va trucar va ser la doctora de l'ambulatori. Però ella era una doctora que ja portava... ja portava tota la seva malaltia, i llavors sí que va trucar. Però de l'administració, no.

Ni un psicòleg, ni res de res...

No, no, no, no, no.

Ja ho hem dit abans, no poder-te acomiadar fa que el dol sigui diferent. Tu ho vas notar amb les persones que havies perdut abans, ho vas viure diferent?

Bé, també és diferent perquè... És diferent, perquè, mira, la meva mare se'm va morir aquí, que tampoc no me'n vaig adonar, em vaig aixecar, estava viva, i vaig venir a esmorzar, i quan jo vaig tornar havia quedat dormida. Però a mi, el que m'ha consolat una mica han sigut les infermeres amb qui he pogut parlar, perquè jo sempre he pensat que és molt trist morir-se i no tenir una mà de la família que et doni la mà. Morir-te sol. I aquella infermera em va estar explicant que ella havia estat donant la mà a molta gent que... que estava sola. I em va dir “no pateixi, perquè si veuen que ja no hi ha res a fer, els seden, i ja no se n'adonen, queden adormits”. O sigui que després vaig pensar, consola't, perquè potser no se'n va ni adonar. I no va patir, i no va trobar a faltar ningú si va quedar adormit. Però, és clar, jo... a mi m'ha costat molt acceptar això.

Abans que es morís recordes tenir com por de la covid? Quina relació tenies amb el virus? O sigui... abans que tu l'agafessis i que ell l'agafés, et feia por agafar-lo o estaves tranquil·la? Hi pensaves?

Potser no hi vam pensar prou. No hi pensàvem. Se sentia dir, se sentia dir. Hi vau anar molt amb compte, perquè vosaltres veníeu cada dia a berenar, que l'avi us comprava el berenar, i llavors no veníeu. I a l'avi això el va deixar bastant *moixo*. Perquè encara que li expliquéssim, ell no arribava a entendre que no poguéssiu entrar. Això li va costar molt. I va començar d'estar ja amb el cap jup, pensant... Per què no podíeu venir si cada dia veníeu? I era la seva alegria, i us feia aquelles bromes. Potser pesades o no pesades. Perquè a vegades era una mica pesat. Però bé, els avis ja ho són, pesats.

L'altre dia vam estar parlant amb una infermera que ens va dir que havia notat que tancar les persones a casa havia fet que envellissin més de pressa. ¿Tu sents que ell va envellir i es va apagar més ràpidament?

Mira, ell tenia molt de mal. I ell era molt intel·ligent, era gran, però no era ximple. I l'estiu abans, quan sortíem aquí fora de la fresca, ja estava molts dies amb el cap jup, que pensava, ell pensava que tenia molt de mal. Però mai es va pensar que fos una cosa tan ràpida. Perquè és que... A veure, et truquen de Calella i et diuen... Primer el de l'ambulància ja li va dir

a la teva mare que “no cal que vinguis perquè no et deixaran entrar”. I... “El metge ja et trucarà”. El metge la va trucar i li va dir, si veiem que no hi ha res a fer, ja us trucarem. Carai... A les 4 del matí... que jo no vaig sentir el telèfon o que em telefonaven, la teva mare allà a dreta, a la porta del *quarto*, i em diu, “mama, seu i posa't tranquil·la, però el papa s'ha mort”. Vaig quedar... sense poder plorar. A mi em va quedar un tap aquí, que allò va ser... Primer va ser per ells, per vosaltres, i després va ser un cop... i a mi em va quedar aquella cosa aquí. Que és molt dur. Que necessitàvem potser algú que ens ho hagués explicat una mica. El que passa és que ningú sabia res. Estàvem tots molt desinformatos. I això és el que va passar.

Va poder entrar algú a veure'l?

Sí, bé, van demanar que algú podia anar a veure'l. I la Carmen, la teva mare, li va dir a en Francisco si hi volia anar (el fill gran), i en Francisco li va dir que sí. El varen vestir, el va anar a veure, i quan va venir em va dir, mama, estigues tranquil·la, que el papa està adormit. Però era jo, que el volia veure. Jo, jo, jo el volia veure. Encara que jo estigués contaminada, si m'haguessin vestit, era jo, que el volia veure. Perquè... és que encara no estic convençuda, és que encara me'l miro i penso... si tornarà... i no tornarà. Però bé... Així era en Fabà. Era un gran ballador, era un toca collons... Però ell estava molt content, perquè sempre deia que tenia 3 fills, i s'havien casat tots 3 per l'església, tothom estava batejat, després ja a partir d'aquí... i que ell volia ser enterrat per l'església, perquè ell era catòlic, apostòlic i romà. I jo, quan anàvem a dormir, jo... és que jo he sigut molt pilla, i sempre el vigilava, i s'asseia al llit i se senyava, i pensava... no vol saber dels capellans ni de les monges... I, en canvi... I ens asseiem aquí tots dos, mirant la missa de la 2, que la diuen en català, que és un capellà jove molt trempat, i ell s'estava aquí.

Si la mirava o no la mirava, jo no ho sé. Però va entrar un dia la seva filla petita i diu... El papa mirant la missa! I jo li vaig dir... “Que poca cosa sabeu del vostre pare”. Perquè si jo me n'anava a missa, sempre em deia... “Maria, que faràs tard, eh?” Vull dir que... No era d'anar a missa, però era creient.

I com et sents ara parlant d'ell? T'agrada?

Sí, sí. Jo tinc retrats, tinc molts retrats, perquè teníem un retratista a Tordera que sempre anava amb la màquina penjada, i ens retratava a tot arreu. O sigui que jo tinc retrats del pont, tinc retrats de la plaça, tinc retrats ballant, en tinc una pila. Vull dir que... que tinc molts records. I quan estic una mica així, agafo aquells àlbums, i miro retrats i penso... És que era guapo, eh? I mira, ens asseiem aquí, i a vegades em deia... “Ai, Marieta, com t'has tornat, tan maca que

eres”. O quan entrava de fora, que em deia... “Qui hi ha?” I jo li deia “la més guapa”, i em deia “els collons la més guapa”.

Heu pogut fer algun acte per acomiadar-vos després amb el temps? Heu fet alguna cosa?

No, no. Vam fer a l'església i prou. Perquè les festes no... Jo vaig dir que s'havien acabat, perquè ell era molt tradicional, i ell era de festes, però jo no estic de festes.

No, em referia a una missa o alguna cosa així...

Misses jo n'hi he fet dir moltíssimes, però no he obligat a ningú que vingui. O sigui, me n'he anat allà amb el capellà i li he dit... i llavors ell diu “aquesta missa és per en Francesc Fabà”. Però jo no ho dic perquè no vull obligar a ningú.

Això t'ha ajudat a tu, una mica, a tancar la ferida?

Sí, a mi m'ajuda. I si puc anar a l'església... Encara que aquella missa no l'hi hagi dit al capellà, jo dic... “Aquesta missa va per tu”. Perquè la meva mare sempre em deia que si vas amb la intenció, no cal que li diguis al capellà. És que hi ha molts consells, també, on me'n recordo de la meva mare.

Transcripció entrevista Ignasi Marquès i Antoni Marquès

Primer ens podríeu parlar una mica d'ella, qui era, com era, què feia en el seu dia a dia?

(Antoni) Bé, la Mari Carmen era una boníssima persona. Tothom se l'estimava molt. Va tenir la desgràcia de quedar-se orfe als cinc anys. Els seus pares van morir de tuberculosi a conseqüència de la Guerra Civil. Se'n van fer càrrec d'ella una germana del seu pare que ella li deia “mama” perquè... i tota la vida va tenir el record, bé, el record, l'estranya sensació que perquè ella tenia una mama vella, d'edat gran, i les altres nenes o els altres nens tenien papes joves. Això ho va portar a dins seu fins que va ser gran i va haver d'admetre-ho. Ella es va dedicar molt a ajudar als seus pares adoptius, diguéssim, que eren de la mateixa sang. I va haver de posar-se a treballar molt aviat per ajudar-los, precisament.

I aleshores, doncs, el fet aquest i el fet que van conèixer una família que els apreciava molt, que era, per casualitat, una família que era d'aquí Tordera, la família Preses, que venien catifes, doncs ben aviat, abans i tot de l'edat que es permetia treballar, va entrar a treballar a la a la botiga de d'”Alfombres Preses”, que hi havia al carrer Petritxol de Barcelona. Jo diria que tenia

13 anys quan ho va començar a fer, sense deixar els seus estudis. Posteriorment, ella es va dedicar al món de la filatèlia. Va contestar a un anunci i, curiosament, va ser la seva sort i no va abandonar mai la feina de la filatèlia. Va ser famosa en el món de la filatèlia. A Espanya i fora d'Espanya era coneguda pel seu coneixement amb els sellos.

Era una dona... Jo crec que no n'hi havia de millor. Per mi, va ser una gran esposa, una gran mare i una... filla, també, pels meus pares. Com que ella no en va tenir, als meus pares se'ls va estimar molt. Això és una de les virtuts més importants que jo diria, es va fer estimar molt per... per tothom. I això... Crec que ara deu estar, doncs, contenta allà on sigui, al més enllà. I estic segur que vetlla per nosaltres.

Quan va ser que va morir?

(Ignasi) Va morir... ara fa 3 anys? No. El 15 de gener. El 15 de gener del 21? Va fer 4 anys. 4 anys, ja. Com passa el temps.

I com recordeu el moment en què va contraure covid? Com va ser?

(Ignasi) Era pels voltants de Nadal. Fa 4 anys. Ella no es trobava gaire bé, tenia tos, tenia malestar. Ens pensàvem que era... Al principi es va fer una prova que va donar negatiu, però continuava amb els... amb els símptomes, no? I el 3 de gener es va fer una altra prova i va donar positiu. Ens vam fer tota la família els tests, va ser l'única que va donar positiu i no va sortir ja de casa fins al dia 9 de gener, que vam cridar a l'ambulància perquè estava malament. Ella no volia sortir, però jo li vaig dir que l'havien de mirar bé.

La van portar a l'hospital de Calella i per alguns antecedents que tenia se la van emportar a Can Ruti. I de Can Ruti a una unitat específica de covid hi va estar 5 dies. 5 dies en total? Des que se la van emportar d'aquí a casa va estar una setmana.

I la va poder anar a veure algú?

(Ignasi) Sí. En aquell moment donaven facilitat als familiars per poder anar a visitar les persones amb aquesta malaltia. Llavors jo vaig ser afortunat perquè vaig poder estar-hi un parell de cops, que t'havies de posar de dalt a baix (referint-se a la protecció), et vesties i llavors podies estar 10, 15, 20 minuts, no recordo exactament, doncs amb ella vaig estar.

Llavors sents que d'alguna manera et vas poder acomiadar?

(Ignasi) D'alguna manera vaig poder acomiadar-me d'ella, sí.

I vostè com es va sentir? (referint-nos a l'Antoni)

(Antoni) No li vaig poder fer ni un petó de despedida perquè mai vaig imaginar que no tornaria. Quan ella va marxar la vaig veure des del meu llit.

(Ignasi) Sí, perquè ell també estava una mica pioc.

(Antoni) Estava una mica pioc. Però no tenia covid. No tenia res.

(Ignasi) Ella a l'estar operat, el botó aquest té un filtre, llavors entenem que això va ser el que el va salvar d'alguna manera. Perquè clar, els dos vivint junts, ell sortia més que ella i els dos, tres cops que va sortir ella pels voltants de Nadal per anar a comprar alguna cosa així, ja està.

I vostè no es va infectar mai?

(Antoni) No. Jo des del llit vaig veure com se l'emportaven, no sortia des de la covid, no sortia de casa, però aquest Nadal, clar, van sortir tres dies per comprar. Havíem de celebrar l'aniversari d'ella i del nostre nét, el seu fill, en Damià, que els celebraven junts. Després, pel dia de Nadal i pel dia de Sant Esteve... Va sortir tres cops ben comptats, i amb tres cops ja en va tindre prou. I jo la vaig veure sortir, i ni dir-li adeu ni un petó de despedida.

Com recordeu l'enterrament? Vau sentir com un impacte de no poder rebre suport de l'entorn, de no poder-vos abraçar pel moment que vivíem?

(Ignasi) Sí, va ser una mica això, ho vaig viure jo tot perquè ell també estava d'alguna manera estava baix. Clar això ho vaig viure jo més aviat, haver de decidir en aquell moment allò que s'havia de fer, que no vam fer res per les circumstàncies del moment, no? Nosaltres sabíem a on volia estar enterrada.

On volia estar enterrada?

(Ignasi) Volia estar enterrada a la Selva del Camp, amb el seu pare. Com que en vida no l'havia pogut gaudir, doncs volia estar descansant amb el seu pare, no? Llavors, el que vaig fer va ser, bé, la incinerem. I pels moments que vivíem, jo em vaig quedar les cendres i, bé, a la incineració em va acompanyar la meua dona i la seva millor amiga, la Rosa. Vam anar tots tres a veure com l'incineraven. Ens van donar una placa amb el seu DNI.

Després jo vaig anar sol a buscar les cendres i me les vaig quedar jo a casa. I quan va arribar el moment que ell ja estava una mica preparat, que mai s'està preparat... bé, doncs vam agafar i

vam anar els quatre de la família, ell, la meva dona, el meu fill i jo, vam anar a la Selva del Camp, havent parlat amb tota la gent i vam anar a deixar les cendres juntament amb el seu pare, com ella volia. Clar, la Selva del camp està a un parell d'hores i tens quatre hores, dues, de tornar i de tornar. Jo sempre intento anar dos cops a l'any a fer la neteja del nínxol, si hi ha alguna cosa, ja per la propera vegada ja... I és això.

(Antoni) Jo també he de dir que el dia de l'enterrament em vaig veure impossibilitat d'anar-hi, incapaç, perquè em sentia com... com enfonsat en un pou.

(Ignasi) Bé, quan dius de l'enterrament, de la incineració, d'alguna manera.

(Antoni) De la incineració, exacte. Estava com en un núvol. Com en un núvol, vull dir, amb una foscor... que no li desitjo a ningú.

Creu que aquest sentiment d'estar en un núvol està una mica relacionat amb no haver-te pogut acomiadar, que marxés i de sobte no tornés, amb el fet que fos tot tan ràpid?

(Antoni) Per suposat. No poder-li agafar la mà, almenys. Que és un sentiment que el portaré dins meu tota la vida. Perquè és una dona que va viure per mi. Per mi tota la seva vida. Per ser dedicada a mi. Pels meus gustos, pel que jo volia. Feia els dinars els diumenges aquí a casa, que venien ells, per donar-me tot el que més m'agradés. Per anar de vacances a on a mi m'agradés, i a mi ella també. Per ser una companya, amiga i esposa. Mentre va estar al meu costat. I això... mai es bellugarà d'aquí. És a dir que jo cada dia li prego que... que vetlli per mi i pels meus.

Sentiu, si havíeu perdut algú proper abans, que el dol se sent diferent? Potser no heu pogut tancar la ferida per la manera en com es va morir?

(Ignasi) Tota pèrdua d'algú que estimes, i que estimes molt, és dolorosa. Però aquesta... Aquest cas és més fort pel fet de no haver-te pogut acomiadar d'alguna manera de la persona. I va ser allò pim-pam, que no tens temps de... És com si un accident de cotxe, que una persona està avui aquí, surt i té un accident, i dius, ostres. En aquest cas va ser... Clar, d'estar aquí a casa, després fer una baixada de sobte, no?, i... i ja la trucada que et diguin que ja no hi és, doncs... Per mi el que va ser molt important és dir que no va patir, que la van sedar, que va marxar tranquil·la, en pau.

(Ignasi) Una de les vegades que la vaig anar a veure em donava instruccions. "Has de fer això, la casa ben neta, cuida't d'això, d'això, d'això... Cuida't del papa, que estarà sol."

(Antoni) I sí, he estat molt sol. Em trobo molt sol. Aquest pis és molt gran. I estic sol. Ho he arribat a assumir, ho he arribat a superar, però la fredor de l'absència d'ella no el superaré mai.

Vosaltres sentiu que, des de l'administració, s'hauria d'haver ofert un suport psicològic per als familiars que van viure aquest dol?

(Antoni) Possiblement, jo sí que ho hauria necessitat. Sí. Perquè he arribat a plorar molt. I encara la ploro cada dia. Cada dia, quan tanco la llum. I em poso a dormir. Parlo amb ella. Les llàgrimes no hi ha dia que no em caiguin. Perquè no trobo el seu carinyo enlloc.

Després d'això algú proper a vosaltres ha tornat a agafar la covid?

(Ignasi) Bé, jo l'he agafat dos cops. Els dos cops sense cap problema. Amb els símptomes típics que té la covid. Però, vull dir, no he tingut ni seqüeles ni res. Hi ha gent que s'ha quedat amb falta de gust o d'olfacte. Jo he estat bé.

No sé si us venia la por...

(Ignasi) Sempre tens una mica la por, però clar, també ets més jove, també tens més forces, també tens... És diferent. Però allò de por, no, perquè com que també em trobava bé i estava bé, em trobava bé entre cometes, no? No tenia aquella por que em pogués passar alguna cosa.

I abans que passés això, quina relació teníeu amb la covid? És a dir, teníeu por o vivíeu amb normalitat?

(Ignasi) Ella tenia molta por. Ella tenia por per tot el que s'estava parlant de la covid, la gent que anava caient, i sí que recordo d'haver-li enviat una cosa amb el mòbil i... dir-me aquestes paraules, que estava molt espantada per aquest tema. Els més joves, en general, tampoc teníem por. Jo no tenia por perquè salvaves les distàncies amb la gent, quan era la primera fornada. Després, bé, no tant, però ja anava... Tothom ha anat una mica més alerta amb tot això. Després sí que hi va haver un moment que ja era... Bé, que la gent, però tothom, no?, que no anàvem tan en compte.

(Antoni) Però bé, el problema és que al principi encara no havia sortit cap vacuna. Quan ell el va agafar, ja hi havia vacunes. I jo, des de llavors, cada any he anat vacunant. M'he vacunat de tot. Jo soc un laboratori ambulant. Però en aquell moment no havia sortit encara cap vacuna. Ni això va tenir.

I heu fet algun acte o alguna cosa per recordar-la o per poder reunir totes les persones que l'estimaven? Per poder tancar una mica la ferida?

(Ignasi) No. Jo l'únic que faig és que cada any vaig aquests dos cops que hi vaig, i bé, ja la recordo i...

(Antoni) Jo hi vaig anar una vegada, però ja... Em canso molt, inclús parlant, perquè només tinc això per parlar, tinc aquesta obertura aquí, he d'agafar aire i llavors parlar-ne les quatre paraules.

(Ignasi) Per ell el fet de tenir aquestes dues hores en cotxe és molt... Cansa molt, no?

(Antoni) Si estigués aquí a Tordera hi aniria cada dos per tres, no? Però, clar, aquestes quatre hores són... Però l'important és el que he dit abans. El que tens al cap i al cor. La tinc aquí.

I ara parreu d'ella amb normalitat? O sigui, us agrada explicar-nos això, explicar-nos com era?

(Antoni) És el que és i és el que ha sigut. No t'he dit res que sigui dolent, al contrari. Si és un àngel. Per tothom. No tenia enemics enlloc.

(Ignasi) Jo moltes vegades amb el meu millor amic, en Carles, si ens reunim, alguna vegada parlem d'ella, i, “mira, com de contenta que estava, que ens trobéssim i que sopéssim, i que fóssim amics de tota la vida i tot això, i, bé, brindem”. Sempre pensem en ella, no? Mira, ostres, te'n recordes?

(Antoni) Tots els amics que hem tingut de casats han sigut gràcies a ella, perquè la seva gran virtut que tenia és agafar amics.

(Ignasi) Tothom se l'estimava molt. Tothom se l'estimava. No hi ha ningú que digui... Estic segur que no hi ha ningú que digui que, ostres, era una mala persona. Al contrari. Tothom la troba a faltar, perquè, ostres, és que la teva mare... És que la teva mare...

(Antoni) Va venir un doctor palestí que venia els caps de setmana. El vàrem acollir aquí a casa a dinar. Encara és amic nostre. Està casat amb una catalana. El mateix amb un notari que va venir, que és de Teruel, que venia els diumenges a dinar aquí a casa. Tenies les portes obertes a casa. La seva secretària, que va venir de Navarra, el mateix, venia a dinar aquí a casa els diumenges. Es feia amiga de tothom i tothom l'apreciava. Jo soc creient, i crec que l'ànima no mor. No mor. No pot morir una ànima. Quan mor el cos, l'ànima ha de viure. I ha d'anar a un lloc millor. Perquè no es mereix una altra cosa, sinó la pau. La pau. I ha d'estar amb els seus pares, que li van treure quan tenia 4 anys. I crec que això és la justícia que es mereix.

**Primer de tot, parla'm una mica de la teva àvia. Què feia en el seu dia a dia, com era?
Com la recordes?**

Doncs la iaia Suni era una persona despreocupada, no li importava qualsevol cosa que li poguessin dir. Era un esperit lliure. I això li ve des de petita. A València, vivia ja amb el seu avi. Eren republicans i sempre s'havia criat en un ambient liberal. Clar, després quan va casar-se amb el meu avi, va haver de fer de dona de la casa... Això la va cohibir bastant. Però bé, tenir ma mare també... Li va inculcar aquest valor de llibertat pròpia i quan va venir a viure aquí amb nosaltres a Tordera ho va recuperar encara més. I jo que normalment estava acostumat al fet que sempre feia cas als meus pares, intentava ser el bon jan de casa... Amb la meva àvia a poc a poc em vaig poder despreocupar i vaig tenir un referent d'algú que em podia inspirar a viure i que a la vegada era un confident.

Això t'ho dic ja com a anècdota personal, quan vaig tenir la meva primera relació, la primera que se'n va assabentar a la meva família va ser la meva àvia. Per la confiança pura. Fins a aquest nivell la tenia aquí dalt, com a persona important.

Tu m'has dit que l'àvia agafat la covid a l'hospital.

Sí.

Com recordes aquest moment que l'agafés allà? Com us ho van comunicar a vosaltres?

Va ser en una de les trucades rutinàries que tenien per protocol a l'hospital. Doncs recordo veure-la ja amb la màquina de respiració assistida. Estava molt dèbil, molt pàl·lida. I era estrany, perquè sempre ens havien anat dient a mon pare i ma mare, quan estàvem ma germana i jo i veníem a casa, sempre ens deien “no, la iaia va tirant, cada dia va menjant una miqueta més”.

I, clar, la vam veure així de pàl·lida i vam escoltar que la cap d'infermeres va dir: “ha agafat covid mentre ha tingut l'estança aquí” i va ser una alarma per un moment. Va ser com la primera gota de dubte en la situació. Perquè la meva àvia ja havia estat unes quantes vegades a l'hospital, per la debilitat dels pulmons per fumar, insuficiència renal... Però sempre continuava i feia la seva vida. Així que tens la imatge d'una persona pot ser com un *bitxo malo que nunca muere*, que sempre es torna a aixecar sense importar el que passa. I d'un petit instant sembla un dubte que no saps com analitzar-lo per dintre. I a sobre encara menys si mai havies vist que un familiar havia mort de casa teva.

Vau tenir molta por quan us ho van dir?

Por no. En un principi no. Era més un pànic. Un pànic que jo almenys mai havia sentit, a la meva germana li va afectar bastant més. Va ser molt emocional per ella i ma mare sabent tot el cas que tenia la meva àvia amb les situacions anteriors ja sabia que aquí potser s'acabava.

I això que m'has dit que us trucaven amb videotrucada, teníeu contacte amb la teva àvia quan estava a l'hospital?

Setmanalment el teníem. I anava bé perquè clar, havia estat acostumat al fet que la meva àvia vivia amb nosaltres i al cap d'un temps se'n va anar a viure aquí a Tordera. Vull dir, la vèiem molt sovint. Normalment, un o dos dies d'entre setmana a classe durant l'ESO anàvem a menjar a casa de la iaia. L'estàvem veient bastant més sovint que quan érem petits, que estava a Barcelona. Així que... va sobtar.

I això de les videotrucades com funcionava?

Doncs bàsicament era com a protocol de l'hospital només permetien visitar un familiar concret perquè si no, òbviament per al risc de contaminació de covid, no podien haver-hi més de dues persones i la idea què era? Bàsicament era poder fer que el pacient pogués parlar des de l'hospital, gràcies a alguna infermera amb un dispositiu que tenien allà. Amb els familiars que estaven a casa i que no el podien anar a veure en aquell moment.

Per sort gràcies a la tecnologia es podia mantenir el contacte, encara que era fred. Perquè clar, veies una persona estimada en un altre costat, en una sala freda, amb tot de moviment, imaginant el context, perquè jo també he estat a l'hospital i he passat per pneumònies quan era petit i veure la meva àvia també en aquella situació era dur. O sigui, que encara que hi hagués una comunicació i encara que pogués agrair que ens podíem comunicar, començava a semblar aquell dubte que comentava abans. Eren com petites coses que començaven a generar una inquietud.

I com recordes el moment en què es va morir? Hi havia restriccions encara en els enterraments? O com et vas sentir amb la falta de contacte amb l'entorn?

El moment de l'enterrament és el que va ser més dur. Només un familiar podia entrar-la a veure, que va ser la mare, i almenys a mi el que em va fer més ràbia era que per força l'enterrament havia de ser per crematori. Almenys a mi m'hauria agradat poder-li dir adeu cara a cara a la

meva àvia una última vegada i no vaig poder. I el fet de pensar que la cremaven, que no podia veure la seva cara en el moment que ja no la veuria mai més va ser... Tristesa no, però em va fer molta ràbia, almenys a mi, i l'hi vaig expressar moltes vegades a la meva mare i clar, ella també m'ho deia: “Pau, és la situació en què estem i no s'hi pot fer més”. La meva germana sí que va patir molt, va plorar bastant i mira que ella és una persona reservada sentimentalment i que quan s'obre és per motius forts.

Per mi va ser el fet que per primera vegada a la meva vida va aparèixer un buit. Sempre en tota la meva vida hi havia hagut aquella confident, aquell element de suport, si trobava que no podia parlar alguna cosa amb els meus pares o amb algun familiar proper doncs tenia la meva àvia, bàsicament tenia el meu àngel de la guarda i va desaparèixer. I a partir d'experimentar per primera vegada el buit, doncs vaig notar les emocions negatives amb més intensitat per primer cop a la meva vida: por, tristesa, van venir amb més força que mai.

Tu saps si ella volia ser enterrada o cremada?

Això mai ho vaig arribar a parlar amb ella justament.

Els teus pares ho sabien?

Almenys per desig del meu pare, ell prefereix que les persones siguin cremades... Per ell veure un mort totalment maquillat, tan maco, la típica imatge que tens per acomiadar-te de la persona, per ell és com si no fos real, és intentar fer que el mort estigui viu i no... al meu pare li feia por, a la meva mare ja més pel fet de poder resoldre tot de la forma més neutral i més plausible possible, però el fet de cremar-la li va semblar bé. Jo és més per respecte al mort i per almenys poder dir un últim adeu, preferia haver-la pogut haver vist.

Com recordes el després de la seva mort? Aquells primers dies, aquelles primeres setmanes, el dol dels primers moments...

El dol dels primers moments era dubte i dubte constant perquè no hi era, recordava com les setmanes abans que hagués estat a l'hospital anava a veure la meva àvia, feia vida amb ella i no hi era. Ja no podia jugar el dòmino amb aquella persona amb la qual m'entretenia molt, ja no podia tornar a comentar anècdotes històriques amb ella, cosa que em feia molta gràcia i parlava hores i hores perquè a casa quan comentava tot això s'avorrien. Amb ella podia estar estona, però ja no hi era, faltava algú que no estava amb mi. I, a poc a poc, aquest dubte evolucionava

a alguna cosa més, que eren les emocions negatives reals. Jo sempre havia estat en una bombolla, havia estat molt feliç, i aquell primer xoc va ser bèstia.

Sents que s'hauria d'haver rebut algun tipus de suport o ajuda per part de l'administració al tractar-se d'un dol diferent?

Que hi hagués algun reconeixement hagués estat bé. A veure, sí que sempre hi ha hagut els múltiples discursos dels morts de la covid, tot en la qüestió política, però alguna forma de record o memoràndum concret per aquelles persones que justament no pots arribar a ficar-li cara quan desapareixen... i per culpa d'alguna cosa tan extrema com el coronavirus, que per a les nostres generacions ha sigut un canvi de forma de veure el món psicològicament, físicament, espiritualment... ens ha replantejat tot el que coneixíem sobre el món, doncs... Que hi hauria d'haver hagut alguna cosa segur, però, d'una altra banda, tampoc em va ser tan necessari, almenys en el meu cas, perquè des de casa també vam tenir gent de fora que es va estar recolzant amb nosaltres, fins i tot en l'ambient professional. Aquests petits detalls que encara que no vinguessin de l'administració, però de gent que no era tan propera a nosaltres, van ajudar a pair les coses.

Tu m'has dit que no havies perdut a ningú important abans, però sents que si hagués sigut així, aquest dol seria diferent per les circumstàncies?

Doncs almenys des de la meva perspectiva, es nota diferent. Perquè ara tornant a recordar el cas de la meva parella en aquell moment, doncs ella era una persona que havia experimentat la pèrdua des de ben petita i quan experimentes certes formes de dolor des de petit una persona és molt més adaptable, molt més resilient, molt més... és fort emocionalment davant de les sorpreses que li pugui portar la vida. En canvi, si has viscut tot en relativa calma i has estat com envoltat d'un halo de felicitat o una bombolla, quan te l'exploten per primer cop et sents perdut, et sents perdut... qüestionant-ho tot. No hi trobes lògica en res i ho has d'anar assimilant molt a poc a poc i molt a poc a poc i quan et ve a sobre explota. Les emocions fosques exploten dintre del cervell, comencen a fluir per dins del cos i... és una experiència de dolor, però emocionalment bonica, perquè notes alguna cosa que mai havies descobert que forma part de tu.

Sents que heu pogut tancar una mica la ferida ja? Heu pogut fer algun homenatge, alguna missa, alguna cosa que ella vulgués, com tirar les cendres?

Ho vam poder fer. Justament en el jardí de casa, que era on la meva àvia sempre acostumava a regar quan s'avorria i no volia escoltar la ràdio, es posava a regar les plantes. Era com el seu raconet. Allà vam col·locar les cendres, i justament per aquestes dates cada vegada que hi passem per al costat i que recordem doncs diem “mira, un any de quan l'àvia va marxar” i ja no fa mal, i ara justament al contrari. Recordo la meva àvia amb gràcia.

Això ja es més una anècdota personal, l'última vegada que la vaig veure abans que anés a l'hospital que estava al seu pis, es trobava una mica malament, estava mig constipada i amb febre i vaig parlar amb ella i em va començar a descriure records de la seva vida, de la guerra civil, de la riuada que va haver-hi a València quan ella era petita... I clar, de sobte començo a recordar esdeveniments d'ara que són estretament relacionats amb ella i no sé, són com unes coincidències estranyes que em fan recordar a la seva persona i a tot el que ha viscut durant la seva vida, i veure que el món està tornant a ser dur, però que tinc com a referent algú com ella que ho ha pogut afrontar doncs... Encara que jo m'ho qüestioní i em faci por doncs dic, eh, Pau, que la teva àvia va viure ambé tot allò i era una persona superforta, així que posa't les piles, recorda-la i enfronta el que vingui.

Tu quina relació tenies amb la covid abans que es morís la teva àvia? Eres prudent o vas canviar una mica quan es va morir?

Era estrany perquè bàsicament, quan la covid va començar i vaig començar a veure els efectes que estava tenint sobre tota la població en general, a mi la covid no em feia por i al contrari, em va fer una gràcia estranya. Millor ho explico perquè em pot semblar una miqueta sàdic fins i tot. Com en tot el món els humans no han parat de fer activitats, de consumir de drenar, drenar, drenar el planeta i els seus recursos, i començar a veure com la covid va suposar que la humanitat s'havia d'aturar, s'havia de repensar les coses i bàsicament la natura tornava a rebrotar, els animals tornaven a recuperar els seus espais em feia molta gràcia, jo pensava coi, la covid justament està fent un medicament per al planeta, però clar això és més de part meva perquè sempre he vist documentals i he vist com bàsicament els animals mengen i ha mort la naturalesa i sempre ho he assumit que és una part de la vida, però vist des de fora i de forma freda.

Quan ho he experimentat per primer cop i amb les emocions d'una persona doncs, va ser com un “epa i això d'aquí, Pau, què és, ja no és que simplement s'hagi emportat un humà, la covid s'ha emportat una part de tu així que realment tan bo era”. La covid ha generat uns impactes

psicològics i de forma de ser que els arrosseguem encara avui. I potser els nostres pares no tant, però nosaltres, la nostra generació, els arrossegarem per molt endavant. Potser abans érem més despreocupats i ara en el nostre dia a dia quan rebem tots els influxos d'informació que hi ha constantment, som més cuidadosos, més paranoics i l'efecte ha sigut gros.

I algú de vosaltres ha agafat covid després que la teva àvia morís?

Amics nostres l'han agafat, uns amics dels meus pares de Barcelona, tots la van passar i...

No sé si us ha ressorgit algun trauma...

No, perquè justament tots ells ja s'havien acostumat molt als protocols i ens explicaven com ells a dintre de casa seguien molt les normes i això ens feia estar tranquils. Així que els que ho passaven s'adaptaven, amb tota la prudència correcta i ho van anar superant. Després a casa sí que ho vam patir, però la gran majoria de nosaltres érem asimptomàtics.

I ara pots parlar tant de la covid com de la mort de la teva àvia amb normalitat?

Ara que he tingut canvis a la meua vida, que he anat a viure a fora i he experimentat més coses diferents i més emocions negatives, ho puc arribar a fer. Perquè en aquell mateix moment, al 2021, quan el meu grup d'amics es posava sentimental o mostraven les seves pors i preocupacions, jo sempre ho ignorava. Tenia una positivitat, podíem considerar-la com una positivitat tòxica, que venia de la meua forma de vida que he experimentat sempre. I a partir d'experimentar una relació amorosa per primer cop i tenir pèrdua d'un familiar per primera vegada en un mateix any, doncs les meves creences es van trencar totalment i vaig veure el que realment hi ha més enllà de... en els sentiments de les persones.

Transcripció entrevista Andi Múrcia

Per començar, ens podries parlar una mica del teu pare? Qui era? I com era? Què feia en el seu dia a dia?

El meu pare tenia 64 anys, era entrenador de tennis i s'havia prejubilat feia poc, però encara treballava. Em portava molt a classe amb el cotxe, i era una persona molt sàvia, molt afectuosa, molt càlida i... era una persona que feia molt fàcil les coses, no posava mai pegues, però se sabia expressar d'una manera molt natural.

Recordes com va viure el procés de contraure covid? (amb por, tranquil·litat, etc.) Quan i com va ser?

Va ser molt ràpid des que va esclatar la pandèmia aquí. Jo recordo que vam anar a comprar un dia i em va semblar molt exagerat, “anem a comprar tots a la vegada no sé què” però després al cap d’un dia em vaig començar a trobar malament. Al principi ho portàvem com normal, estem malalts i ja passarà, però a mesura que van anar passant els dies es va complicar més la cosa i ens vam començar a espantar.

Vau agafar tots la covid?

Sí. A casa tothom, la meva mare, la meva germana el meu pare i jo.

I ell va estar hospitalitzat?

Sí, al cap de deu dies o així, vam estar trucant al 061 i ens va costar molt que ens agafessin el telèfon, però al final quan el meu pare els va explicar que portava deu dies malalt, el van venir a buscar amb ambulància i ja quan va marxar va ser l’última vegada que el vaig veure.

Va poder anar algú a l’hospital?

Vam poder anar el dia que s’estava morint i va poder entrar la meva mare, però ja no estava conscient ni res.

Com recordes el procés en el moment en què es va morir (restriccions, canvis en els enterraments, etc.)?

Jo em vaig sentir molt sol. Perquè al tanatori només van venir un parell d’amigues de la meva mare i vam poder estar només 5 minuts i ens van fer fora. I llavors podia parlar amb la gent per telèfon, òbviament, però no és el mateix, per res que tenir a la gent al voltant. A vegades quan parles per telèfon tens la necessitat d’estar parlant tota l’estona i quan estàs amb la gent físicament et fas costat sense que faci falta parlar de com han sigut les coses, que complicat tot... va ser molt estrany.

Us va sentir recolzats en algun moment per les administracions? És a dir, va tenir, per exemple, l’oportunitat de rebre ajuda o suport psicològic?

Jo ja anava al psicòleg abans, i sí que la meva mare va començar a anar-hi a partir de llavors. Però ens el vam buscar nosaltres pel nostre compte. I sí que es va fer un acte al poble en reconeixement de les víctimes, però més enllà d’això no ens van oferir res.

Creus que hauria sigut necessari perquè era un dol diferent?

Potser sí, jo crec que potser una mica més d’atenció sí que s’hagués valorat.

Havies perdut a alguna persona propera abans?

La meva àvia, però quan era molt petit llavors no recordo com va ser el procés de dol.

Vas sentir que aquest dol era diferent d'altres que havies vist?

Amb 'únic amb què ho puc comparar és quan el meu pare va perdre a la seva mare, que sí que de seguida ens vam trobar amb tota la família i tots els cosins, estàvem al tanatori tots junts i va ser com més acollidor tot.

Sents que avui dia has pogut tancar “una mica” la ferida? Com?

Vam fer un acte amb els amics i familiars al cap de 4 anys, o sigui fa un any ara just. I va estar molt bé la veritat. Jo vaig sentir que en aquell moment es tancava alguna cosa, un cicle que es va allargar molt. Però va ser quan ens vam sentir preparats després de tot. Com que ens va costar molt de temps retrobar-nos amb la família, va allargar-se. Però almenys vam poder fer alguna cosa. Vaig notar un tancament molt dràstic. Jo no m'esperava que fos com una “sospira” - val fins aquí, i ara comença com una cosa nova.

Creus que va ser perquè vas sentir que les persones que s'estimen es van poder acomiadar com es mereixia?

Sí, o sigui, veure tothom junt i tothom recordant el meu pare. El dol és tan complicat i personal... Moltes vegades quan ens trobàvem amb la família o els amics no se'n parlava del meu pare, i per mi era com molt estrany, com si tots féssim veure que no havia passat res. Llavors en fer aquest acte i veure que tothom realment havia fet un dol a la seva manera, però que tothom continuava pensant en el meu pare i que havia sigut una persona tan especial per tothom, sí que va ser com un moment molt important.

T'hauria agradat que es parlés més d'ell en aquestes reunions familiars?

Sí, i de fet encara passa. Per exemple a Sant Esteve, que és quan ens trobem amb la família de part del meu pare, no es parla d'ell, i a més a més Sant Esteve era el seu aniversari. I em fa com molta ràbia, perquè jo tinc tan clar el seu record en aquests dinars i quin era el paper que jugava, així que se'm fa tan estrany que tothom faci veure que no ha passat res. I ha canviat totalment la dinàmica per complet. Em sap molt greu.

En parreu amb normalitat del que va passar?

A casa sí, però quan estem tota la família junta no. A casa ens agrada perquè és una manera de mantenir el seu record viu. Era una persona que sabia molt de moltes coses i que li agradaven molt les coses amb una passió molt característica i és molt maco que això se'ns hagi quedat.

A casa sempre ha sigut així?

Des del principi vam tenir una conversa que haurem de continuar parlant d'ell amb normalitat. Les coses que ens recorden a ell les podem dir en veu alta i les coses que li agradaran, i les coses que no li agradarien i les coses que li semblarien interessant. Vam decidir des del principi que això ho haviem de continuar fent.

Sents que la teva relació amb la covid va canviar?

Va ser molt ràpid des que va arribar la covid, vam trigar dues setmanes a posar-nos malalts. Abans que passés no me'l prenia molt seriosament, per exemple amb la gent comprant com bojos, jo pensava "són uns exagerats". I de seguida que ens vam posar malalts vaig veure que era molt seriós. A mi pràcticament no em va afectar, jo estava cuidant la meva família, però cada vegada menjaven menys, no es podien aixecar... Em vaig espantar molt ràpid i després d'això vam agafar covid un altra vegada (un any després), i jo m'ho vaig prendre amb molta calma perquè sabia que si sucumbia a la pressió del moment acabaria creant una situació molt pitjor. Però sí que la meva germana tenia molta por, i de fet, encara té por quan la gent tos al seu voltant. L'afecta moltíssim, quan algú es constipa a casa ho passa molt malament... Ella segueix molt afectada amb això.

Transcripció entrevista família Vacas

Per començar, ens podrieu parlar una mica de la víctima? Qui era? I com era? Què feia en el seu dia a dia?

(José) Era mi hermano mayor, de cuatro que somos, y era una persona normal y corriente. Su día a día era levantarse, estar con su familia, vivir para su familia, y por eso se le echa tanto de menos.

Com va ser el moment en què ell va tenir covid? Tenia por al principi?

(Mari Carmen) Lo cogió muy al principio. Cuando nos encerraron él ya tenía covid. Al principio lo vivió como una bronquitis. No imaginaba, ni imaginábamos, que podía acabar muriendo. No creo que tuviera miedo, quizás los últimos días sí, en Bellvitge, porque ya veía que no se recuperaba. Decía que quería irse a casa, porque veía que todo el mundo a su alrededor se moría y él se quería ir.

O sigui, creieu que va començar a tenir por ja a Bellvitge?

(Mari Carmen) Yo creo que ya los últimos días empezó el miedo, porque veía que la gente

entraba y se moría, se los llevaban. El de al lado, y el otro, y el otro... Cuando empezó a ver eso, creo que el hecho de decir “quiero irme a casa, que me manden a casa” era porque sentía miedo. Imagino que sería eso, por lo que le podría pasar.

Vosaltres vau començar a tenir por quan vau veure que ell en començava a tenir?

(José) Bueno, de hecho, él casi que nos tranquilizaba a nosotros diciendo que estaba bien. Que le costaba respirar y tal, pero bueno... Es que tampoco sabíamos lo grande que podía llegar a ser esto, ni muchísimo menos.

(Mari Carmen) Nosotros teníamos seguridad por lo que nos decían en la tele. Pensábamos que, como era joven y no tenía patologías... Pero la realidad es que no pensábamos, y yo creo que él tampoco pensaba, que se iba a morir. Y miedo, no.

(Hugo) También, en cuanto a ánimos, los últimos días, siempre que salíamos a aplaudir a las 8, pensábamos en la fiesta que íbamos a hacer cuando volviese a casa. Y ya cuando todo se giró, fue bastante raro y difícil.

Quin contacte vau tenir amb ell quan estava hospitalitzat?

(José) Yo estuve hablando con él para llevarle cosas al hospital y le dije: “Bueno, nos vemos en cuanto puedas salir de aquí”, por el desconocimiento que había tan grande. Entonces me despedí de él, no pude abrazarlo porque me dejaron entrar como a escondidas, un poco. Pedí por favor que me dejaran entrar a verlo, lo saludé y le dije: “Nos vemos, hermano”, como siempre me despedía de él... Y fue la última vez.

Només vas entrar tu?

(José) Sí.

I vosaltres com recordeu el no poder-lo veure? I els teus altres germans?

(José) Bueno, es que como había tantas restricciones, era un momento de confusión total. Era muy raro, nunca habíamos vivido algo así. No sabíamos cómo actuar: si podías ir, si no, quién podía entrar, quién no. Esto que te comento fue en Martorell. Cuando lo llevaron a Bellvitge ya era imposible entrar, no dejaban entrar a nadie. Y así fue. Los demás estuvimos a la expectativa de ver qué pasaba, porque nadie sabía por dónde iba a venir la cosa.

(Mari Carmen) Yo nunca me planteé ir a verlo, porque además me daba miedo, por mí y por él. Ya cuando le pasó a su otro hermano, me daba miedo de que alguno de nosotros cogiera el covid. Pero no me lo planteé tampoco porque la realidad es que no dejaban, no podías salir de casa.

(José) Yo tuve la gran suerte de poderme despedir de mi hermano. No fue una despedida para siempre, porque no fue un “adiós” definitivo, sino un “nos vemos la semana que viene”, pensando que saldría. Lo que no sabíamos... Entonces ya te digo, los hospitales eran desérticos. Todas las habitaciones llenas de enfermos por el covid, pero los pasillos... como nunca. Era estremecedor.

Com recordeu el moment en què es va morir?

(Jose) Bueno, ya para empezar, no estábamos preparados de ninguna manera para que, cuando se muere un familiar, no podamos despedirnos de él. Entonces, querer hacer algo y que te lo nieguen en todo momento... porque no se puede. Porque sabes que eso te puede conllevar a seguir sus mismos pasos. Por un lado, es doloroso, pero por otro también se entiende: no puede ser, por seguridad, por sanidad, por mil cosas.

(Mari Carmen) Yo sufrí mucho por mi suegra. A mi suegra se le murió un hijo, estaba sola. Su mujer tenía un niño de cuatro años. Una chica sola, de perder a su marido... se fue de casa y ya no volvió. Y su hijo, con 4 años. Es muy duro.

(Jose) Es muy duro. Y lo más duro de todo esto, que por desgracia ya es la segunda vez que me pasaba, fue tener que decirle a mi madre que se le había muerto un hijo. Eso es lo peor. Después de la muerte de mi hermano, es lo peor que me ha pasado. Eso se lleva dentro, cuesta mucho. Eso es lo peor.

Us vau sentir recolzats en algun moment per les administracions? És a dir, vau tenir, per exemple, l'oportunitat de rebre ajuda o suport psicològic?

(Jose) No, porque era todo tan caótico que era imposible poder atender y dar el pésame a tantas familias como hubo. Es que era imposible. Nadie lo habría hecho mejor en ninguno de los casos, porque nos pilló tan desprevenidos que nadie estaba preparado para algo así.

Pero, per exemple, vau trobar a faltar algun detall?

(Mari Carmen) Yo sé que mi cuñada sí tuvo ayuda psicológica, pero a través del CAP, de su médico. Porque ella lo necesitaba. Tenía ansiedad, de todo, la pobre. Estaba sola con un niño de cuatro años. O sea, sí que le ayudaron, tenía una psicóloga que la iba llamando. Pero, por ejemplo, mi suegra no recibió nada. Mi suegra tenía 72 años, vivía sola... ella sí que hubiera necesitado asistencia.

(Jose) Bueno, yo no culpo a nadie de que nadie me llamara para decirme lo que puedo sentir o dejar de sentir. Eso no lo he echado de menos, porque al final, quien ha perdido a su hermano, a su tío, a su cuñado, somos nosotros. Nadie tiene que venir a decirme “oye, lo siento mucho”,

porque más que lo siento yo, no lo va a sentir nadie. Que si viene, lo agradezco, pero no hace falta.

(Mari Carmen) Pues yo sí quiero decir que, a posteriori, ya cuando empezamos a ver un poquito de luz, sí que mientras estaban tan preocupados por ver quién había estafado con las mascarillas y no sé qué, me hubiera gustado más reconocimiento. Porque fue gente que murió sola. Lo mismo, por ejemplo, el reconocimiento que se dio a los sanitarios, muy merecido, muy merecido, y poco fue para lo que hicieron. Pero también se tenía que haber hecho algo por la gente que falleció. Sus familiares lo hubieran agradecido. A mí me sobró tanta mierda de dinero, de política, y me faltó un poco de empatía. Porque se había muerto muchísima gente. Y daba igual si era mayor, porque se llegó a normalizar el “no, es que era mayor”. ¡Da igual! Era una persona, era padre de, hermano de... Y eso a mí me faltó.

Ens heu explicat que ja heu perdut persones properes abans. Sentiu que aquest dol és diferent? Com?

(Mari Carmen) Mira, mi hermana murió. Era agente de viajes, se fue a Punta Cana y murió allí, con 33 años. Yo estaba muy apegada a ella, y no me pude despedir porque se le rompió la aorta y fue algo inesperado. Pero quiero decir, yo pude enterrar a mi hermana, pudimos despedirnos, había un sitio donde ir a verla... Yo pude ver que había fallecido.

(Jose) Yo en mi caso no... es que no sé cómo explicarlo.

(Hugo) Nosotros, al no tener eso de poder ir a un tanatorio o algo, mi madre pudo hacerlo con mi hermana, mi tía... es como que sabemos que falleció, pero sentimos que se fue de viaje. No hemos tenido el momento de decirle “adiós, Tito”.

(Jose) Es como cerrar un círculo. Para mí no me hace falta cerrar el círculo haciendo la misa, el entierro, todo eso. Lo tengo tan presente, que tengo una sensación como si mi hermano se hubiera marchado, ¿vale? Fue todo tan raro, como si se hubiera ido y ya volverá. Todo eso que se hace una vez alguien fallece, yo no lo echo de menos ni lo haría nunca. Ahora, por ejemplo, han pasado cinco años desde que murió. El 28 de marzo hizo cinco años. Y cuando llegó esta fecha, mi mujer me lo dijo y le respondí: “Sí, es una fecha más, una fecha más”. No es nada especial. Lo que yo echo de menos de mi hermano no es la misa ni el entierro.

Hi ha gent que ha fet un acte a posteriori i això li ha servit d’alleujament. Vosaltres heu fet alguna cosa?

(Jose) Eso es justamente lo que hizo Diana, mi hija. Le escribió una carta a su tío y eso

fue lo que a ella realmente le ayudó como a despedirse de su tío y a estar más tranquila con ella misma.

L'Hugo li deixa el seu lloc a la Diana i ara és ella la que està a l'entrevista

Ens podries explicar una mica com et va ajudar fer aquest acomiadament?

(Diana) Yo pensaba que no iba a poder superarlo nunca. Para mí que se hubiera muerto mi tío era como que se hubiera muerto como mi segundo padre. Y yo necesité ayuda psicológica, fui al psicólogo porque no podía. Era como que no lo aceptaba, no avanzaba y no entendía por qué. Y fui a la psicóloga y me dijo que tenía que hacer como la despedida que no se pudo hacer en un caso normal. Me dijo que había muchas maneras de hacerlo. Que el tanatorio es lo más típico, porque es lo que se suele hacer siempre, pero que había muchísimas maneras.

Y en este caso, como no se pudo hacer tanatorio ni nada, me propuso la idea de hacer una carta y a mí me pareció bien. Y el día que hizo un año, nos juntamos todos en casa de mi abuelo, que a él le gustaba mucho ir allí. Nos juntamos todos, hicimos una comida y ya para la tarde leí la carta en modo despedida y luego la quemé en la chimenea. Y automáticamente fue hacer eso y mi cuerpo hizo como un *boom*, fue un descanso, como que me liberé. Evidentemente, yo me acuerdo de mi tío todos los días de mi vida, o sea, yo no hay día que no me acuerde de mi tío. Yo a los dos años de morir mi tío conocí a mi actual pareja y se lo digo a él: “me hubiera encantado que hubieses conocido a mi tío”. Y es que mi tío siempre está en mi mente, en mi corazón y en la boca. Entonces es una cosa que obviamente no se supera, pero eso fue como el descanso de tener ahí el martirio de "se ha muerto, se ha muerto, se ha muerto, no lo volveré a ver en mi vida" y fue como la despedida que necesitábamos.

(Mari Carmen) Nos fue bien a todos.

(Jose) Sí, la verdad es que sí. Fue una junta familiar y ella haciendo eso se notó en el ambiente como un tanto de relajación, porque la verdad es que hacía falta y fue muy emotivo.

Un acomiadament escrit per ella però que potser el vau sentir en nom de tots?

(Mari Carmen) Claro, mi suegra quizás necesitaba hacerle una misa por cultura, y eso se hizo.

(Jose) Al tiempo del confinamiento, ella habló con el párroco de San Andrés de la Barca y se le hizo una misa.

(Mari Carmen) Sí, ella necesitaba eso, cada uno más o menos se ha despedido.
(Jose) Su manera de hacer las cosas para que esté lo más tranquilo posible.

Quina relació teníeu ara amb la covid?

(Mari Carmen) Actualmente yo no tengo miedo porque estamos todos vacunados, porque lo hemos llevado a rajatabla, porque cuando pasó lo de Alfonso, nosotros —o sea, él— era él que iba a comprar y cuando murió mi cuñado automáticamente dejó de ir a comprar y fui yo por miedo a que ellos, por lo que fuera, tuvieran algo genético o fuesen más propensos a cogerlo. Al principio, tenía muchísimo miedo. Actualmente, no.

Vau passar la covid alguna vegada després de la mort? I com ho vau viure?

(Mari Carmen) Sí.
(Jose) Pues con mucho cuidado.

(Mari Carmen) Lo que pasa es que ya estábamos vacunados.

(Jose) Pero aun así, como ya teníamos el antecedente, era como, en un grado de 1 al 10, si tú puedes tener un 3 de miedo, nosotros teníamos un 10. Porque si tú no has perdido a un familiar dices, bueno, pues tengo el COVID. Pero yo sí, yo he perdido a mi hermano, parte de mí. Entonces, una de las cosas que quería comentar es que la naturalidad con la que se dice “la gente se ha muerto”, o sea, no. La gente no “se ha muerto”, o sea, se ha muerto un anciano con 70 u 80 años. Ese anciano podría ser mi padre, mi madre, mi tío, un ser muy querido. Entonces, cuando se hablaba de “ah, se ha muerto”, no, no, no nos confundamos. No solo se muere la gente mayor. Se murió mi hermano con 52 años, salió en las noticias: niños, adolescentes, jóvenes, gente que dices, bueno, pero esto ¿qué es?

(Diana) Se murió gente de todas las edades. Obviamente la gente mayor es más débil, pues claro, se morían más, pero eso es una cosa lógica. A mí ahora me da una neumonía y es una neumonía normal y tengo mil posibilidades menos de morir que una persona de 80 años, pero es que eso es lógico. Yo, por ejemplo, trabajo en un hospital, soy administrativa en rayos, y alguien se pone malo y automáticamente: la mascarilla. Mascarilla, gel todo el rato... (Jose) Tomas una serie de precauciones que antes no las hubieras tomado, pero al pasar esto dices: “¡Cuidado!”.

(Diana) Hoy tengo a mis compañeras que esta semana han estado malas, con fiebre, tosiéndome en la cara, y yo me pongo mala y automáticamente la mascarilla. Porque bueno, pues será, supongo, por esto, por haber pasado esto.

(Mari Carmen) Hemos cogido más consciencia del tema. Bueno, cuando pasaba veíamos barbaridades que hacía la gente de saltarse cosas y a nosotros nos hería en el alma. Porque

pensábamos: jolín, ¿es que tiene que pasar esto para que la gente lo entienda? Que no puede ser. Lo hemos vivido con mucha pena e indignación de que la gente fuera tan poco empática. (Diana) Pero, y gente cercana a nosotros. Gente que tú les decías “estoy fatal” porque estabas en tu habitación llorando porque se te había muerto un familiar. No podías hacer nada, nadie podía venir a consolarte y lo único que podías hacer era o llamar o un WhatsApp a tus amigos y decir “estoy fatal”. Y ellos veían que tú estabas fatal y aun así... Yo me acuerdo cuando pudimos empezar a salir a caminar, yo me acuerdo que iba con la mascarilla, con mi bote de gel, con los guantes... parecía un alien saliendo de casa, parecía un alien. Y con las amigas que tenía en ese entonces, salían todas juntas, se bajaban la mascarilla para grabar TikToks, y yo decía: “Madre mía, pero es que, de verdad...”. Y ellas habían vivido lo que yo había vivido. Yo en la pandemia al principio pues siempre jugar al parchís, hacer videollamadas... Y ellas lo hacían y yo no podía hacerlo porque estaba llorando, fatal, porque se había muerto mi tío. Y a ellas les daba igual. Cuando salimos a caminar y tal, se quitaban la mascarilla, se daban abrazos y yo decía: “¿En serio?”. (Jose) Porque no lo habían vivido en sus propias carnes. Cuando a ti no te pasa una cosa de estas, dices: “Pues bueno, a mí no me ha pasado”. Pero cuando te llega, te das cuenta de que lo que estás haciendo no está bien.

Casi que ho vam normalitzar, no? “Bé, s’han mort 500 més”

Us agradaría afegir alguna cosa més?

(Diana) Sí, yo tengo en la mente y me acuerdo muchísimo de que me impactó cuando él (su padre) vino de recoger las cosas. Porque cuando se murió, claro, mi tía estaba con mi primo, no podían salir, no podía dejar a nadie con el niño para ir a buscar las pertenencias de mi tío y fue mi padre. Entonces, cuando fue al hospital, cuando llegó, trajo sus cosas, su cartera, sus bambas... trajo todas sus cosas que tenía él allí en el hospital. Y yo, cuando lo vi llegar, él hasta entonces había mantenido la com... supongo que del shock de la noticia que nos dieron por teléfono, ahí tan fría, que nos lo dijo mi tía así de golpe, bueno es que también fue... pero cuando llegó y se puso a llorar tan desconsolado en el balcón y cuando llegó y nos contó cómo había ido a recoger las pertenencias... Bueno, cuéntalo tú cómo fue.

(Jose) Nosotros tenemos la gran suerte de tener una amiga que trabaja en Bellvitge, entonces a través de ella tuvimos unas facilidades para agilizar un poco el tema de saber cómo había pasado, qué es lo que había pasado e ir a buscar las pertenencias de mi hermano. Entonces, recuerdo que entramos por la parte de urgencias, por la parte de atrás, y bueno, gracias a la amiga nuestra, a Marisol, habló con las enfermeras que había allí y nos dijeron dónde estaban las pertenencias de mi hermano. Te puedo asegurar que fue muy duro. Cuando tú abres una puerta de una habitación y ves montañas y montañas y montañas de bolsas de basura llenas de ropa. Cada bolsa de esas era una persona. Para que os hagáis una idea, estaba todo tan colapsado que me pidieron por favor que buscara la ropa de mi hermano. Pues tuve que buscar bolsa tras bolsa: Fulanito, Antonio, Juan, María, no sé qué, pum pum, apartando la ropa. Y eso es como un momento de decir: ¿Dónde estoy? ¿Dónde estoy? O sea, hasta que encontré la bolsa de mi hermano. Cuando yo encontré la bolsa de mi hermano... o sea (se emociona).

(Diana) Pues yo lo decía porque el hecho de ver ahí las bolsas, pues es lo que nos preguntabais, ¿no? Que dices, tío, es que todos los que dicen en la tele de esa manera “han muerto 3.000 personas en no sé cuántos días”, tendrían que haber entrado allí para decirlo con esa frialdad. Tendrían que haber entrado allí y haber visto todas las bolsas con todos los nombres. Que eso yo no lo vi y mira, por suerte no lo he vivido, porque yo creo que yo llego a ver eso... Mira, en 2022 nos fuimos a Cracovia y fuimos a Auschwitz y yo, en el momento en que yo entré, o sea, para que veas... Pero en el momento que entré, en Auschwitz están las salas con la ropa de los judíos, la ropa, las pertenencias, los zapatos... pues en ese momento yo pensaba en eso. Yo pensaba en el momento en que mi padre me había contado lo de las bolsas. Y eso de verdad lo

digo: que lo tendría que haber vivido todo el mundo que dice con esa frialdad... tendrían que haber entrado allí y empezar a rebuscar la bolsa de su familiar.

(Jose) Una cosa que sí que recuerdo es la labor que hicieron los sanitarios... Yo tengo grabado y no se me va a olvidar en la vida una señora que estaba allí en recepción, que yo no podía decirle nada más que darle las gracias, y la mujer se puso a llorar. Me dijo: “O sea, acabas de perder a tu hermano y me das las gracias por estar aquí” (se emociona).

(Mari Carmen) Mira, hay una cosa... mis hermanas, cuando murió, ella murió en Punta Cana y cuando vino —porque es una comparación— yo también estaba muy unida a mi cuñado y lo tenía como... Hace muchos años que estábamos juntos, lo conocí de muy joven, quiero decir, como un hermano. Pero hay una cosa que me llama la atención, que veo la diferencia, y es que cuando murió mi hermana, mi hermana era agente de viajes e iba con compañeros. Cuando me trajeron sus cosas, yo abrí la maleta y cogí la ropa y olía a mi hermana. Mi hermana venía en una caja, por desgracia, pero era la ropa de mi hermana, sus cosas... Y recuerdo que cuando Jose trajo la bolsa de mi cuñado, corriendo al balcón, la dejamos un día en el balcón abierto y luego, su cartera, por ejemplo, la estuvimos desinfectando.

(Diana) En vez de estar apreciando sus cosas, que era lo único que teníamos de mi tío, en vez de coger sus zapatillas, tenerlas en la mano, nos tuvimos que poner a sacarlo todo al balcón, nos tuvimos que poner con trapos con lejía a desinfectar las tarjetas, los DNIs... Es que fue tan triste.

(Mari Carmen) Yo esa comparación de mi hermana, de aún ya estando muertos los dos, ni poder coger ese jersey de mi cuñado y olerlo y hacer así (abrazo), que lo cogimos con guantes todos y a la lavadora y a 40...

(Jose) Son cosas que... eso es lo que hemos hablado hace un momento: que solo sabe el que lo vive. Entonces, cuando escuchas... claro, llegó un momento que cuando escuchaba a los negacionistas estos, por ejemplo, sin ir más lejos, famosos como Miguel Bosé... Ese es un hombre que yo cuando lo escuchaba hablar decía: “No me puedo creer que tu madre haya muerto de esto y que tú estés por ahí diciendo estas barbaridades”. Pero bueno, son gente que a lo mejor les daría igual.

(Mari Carmen) Esto es otra cosa que... mira, ojalá —yo sé que esto es para un trabajo de la universidad— pero ojalá se hiciera viral, porque lo veo tan injusto. Y yo sé, y actualmente se

le da cabida a todo y todo vale, pero en este tema... No entiendo cómo le podían dar cabida. Que está la libertad de expresión, y yo soy una persona que abanderó la libertad de expresión, pero frente a unos hechos tan obvios y tantas personas y tantas cifras que ellos decían que no... No tendrían que haber dado, una televisión sea pública o privada o lo que sea, no tendrían que haber dado cabida a especímenes de estos como el Miguel Bosé este, a decir que no había covid. Y más cuando no tienes armas. Tú no puedes decir “no hay covid”, ¿y de qué se están muriendo tantísimos? Es que no puede ser. Y esto lo hicieron fatal, pero fatal.

(Diana) Y ponerlo en la tele de esa manera tan fría. Mira, hablamos de Miguel Bosé porque es el que hemos comentado, pero esta persona... Eh, si tú lo quieres subir a tus redes sociales, pues mira, allá tú lo que quieras decir y cómo quieras poner a la gente de enferma, porque es que a mí me ponía enferma cada vez que escuchaba... pero el hecho de que en la tele tuviéramos que escuchar esas barbaridades... Que estuvimos tres meses encerrados, eh. Que para salir había que hacer una gincana. Que es que nosotros en casa, teníamos que, con la lejía, nos desinfectábamos la suela de los zapatos para no pisar el suelo de casa. Y que luego venga una persona con dos neuronas —una para comer y otra para dormir—, que venga a decir esas barbaridades y que encima las pongan en la tele después de decir tan frívolamente el número de muertos.

(Mari Carmen) Mi cuñado Óscar, el que sí que sobrevivió, gracias al cielo, estuvo mucho tiempo en la UCI. Y hubo una enfermera que siempre estuvo con él, siempre, siempre. Claro, ella lo veía a él, pero él nunca la vio a ella porque iba tan tapada... Ellos, hablando cuando ya estaba mejor, ella le dijo que vivía en Corbera, que no sé qué. Claro, pues más o menos a mi cuñado se le quedó. Cuando mi cuñado salió, al tiempo fue a buscarla y la encontró y le picó a la puerta de su casa, y se abrió la puerta y había dos o tres chicas, y él la reconoció por la voz. Claro, la habló y ya le escuchó la voz. Y ella se alegró mucho de verlo porque ya estaba muy mejorado.

(Jose) Tema sanitarios y doctores y tal, no hay nada que decir.

(Diana) No puede haber queja, no puede haber queja porque nadie, en ningún país ni en ningún momento, está preparado para vivir una cosa así. Se hizo lo máximo que se pudo.

9.2.2. Experts

Transcripció entrevista Jovi Lozano

L'Àngels Pons és un personatge de ficció. Però està inspirada en la història d'algú en concret?

Efectivament, Àngels és un personatge inventat. *Després de maig, abans de l'estiu* és una novel·la que cavalca constantment entre la realitat i la ficció i que en alguns capítols podria dir-se que és una obra de no-ficció. Malgrat això, personatges com els d'Àngels i Tona són ficticis. Els seus noms estan inspirats en la meua mare, Àngels, i en la seua cosina-germana Tona, encara que a nivell biogràfic ja no hi ha més semblances. En la protagonista, això sí, he destil·lat els testimonis de les infermeres que vaig entrevistar en la documentació prèvia.

Si és així, com va ser entrevistar persones que van perdre algú per la pandèmia?

Va ser un procés involuntari, ja que els testimonis que marquen l'argument van ser documentats més per casualitat que per l'objectiu preestablert de localitzar-los. Les entrevistes van ser realitzades des de la complicitat i el respecte i intentant no xafar els bassals de la convencionalitat en aquest tipus de converses. D'altra banda, va ser un treball molt intens emocionalment perquè crec que hi ha una ferida col·lectiva que no hem assimilat encara, especialment les víctimes directes.

Has tractat el procés de dol de l'Àngels diferent a causa de la situació extraordinària en què mor el seu marit?

M'interessava molt reflectir l'erosió personal i professional dels sanitaris durant la pandèmia perquè van ser les víctimes potencials d'aquella conjuntura. El dol de la protagonista del llibre es fonamenta així en un tipus de culpabilitat que després evoluciona cap a l'estupefacció. La lectura més mediàtica i esotèrica dels contagis assumia al principi una higiene gairebé moral que es focalitzava sobretot en els professionals sanitaris

Si és que sí, de quina manera?

El que intentava narrar és que Àngels ja arranca el dol quan l'home està ingressat i sap que la situació és crítica. El seu retorn al poble és com una conseqüència d'un dol prematur i d'una depressió consolidada.

Tot i ser ficció, a quantes persones vas entrevistar abans d'escriure la novel·la?

En total van ser quatre persones, no totes del mateix àmbit.

Quins testimonis et van impactar més i per què?

Especialment, el de les dues sanitàries que, en part, van ser la llavor del personatge d'Àngels. Em va colpir principalment la salvatgia de la primera onada i la sensació de vulnerabilitat amb què van haver de treballar durant els primers dies fins i tot sense estar protegides de la millor manera possible. Em va horroritzar el desgast professional de contemplar l'increment d'ingressos primerenc i la sensació d'ofec que experimentaven, just com molts dels malalts.

Com influeix al procés de dol d'Àngels Pons al fet de tornar a casa i fugir de la ciutat?

Quan una depressió es barreja amb dol (o a l'inrevés), el cos necessita estímuls que l'ajuden a replantejar-ho tot i a bastir una estratègia de recuperació. Cal dir, sobretot perquè és important, que jo patia depressió severa en el moment d'escriure la novel·la i que l'escriptura estava marcada també per una necessitat de respostes i de cerca del sentit de la vida. Tal com ella, jo també em vaig trobar a mi mateix en la meua zona zero, el meu poble, i amb la missió de començar de nou. És una novel·la sobre les segones oportunitats i també sobre la possibilitat d'establir-ne més en la nostra vida: terceres i quartes, si de cas...

El llibre el dediques a la teva mare, quina relació té el personatge principal amb ella?

Com he dit abans, comparteixen nom, però també provinença. Ondara és el seu poble i era una manera de marcar una matriu espiritual. Tots tenim un santuari on tard o d'hora marxem per tal de trobar-nos o començar de nou. La tria geogràfica és una sort de resposta a l'infortuni d'una pandèmia nascuda de la globalització.

A parer teu, creus que s'ha gestionat bé el tractament dels familiars de les víctimes de covid per part del govern?

Essencialment, no. El protocol mèdic s'avança a la dignitat humana i hi ha coses que encara m'esgarripen.

Per què?

La deshumanització que van suposar aquelles bosses de cendra lliurades a fileres de persones desesperades... D'això no en té la culpa ningú, és clar. La cadena de treball era la que era en uns moments en què ens mancava informació i ens sobrava cautela. Amb tot, continua sent dolorós saber que tanta gent va morir sola i sense el caliu dels seus. Un trànsit absolutament devastador. La novel·la incideix en la dignitat de tots ells o de tot plegat: els que se n'anaren i els que es quedaren ací, a l'altre costat.

Quina va ser la teva feina durant la pandèmia, on treballaves...?

Soc infermera, treballo a urgències de l'Hospital de Sabadell i des del primer moment de la pandèmia ja estava a urgències. Al principi de tot clar és que ho vam viure molt allà.

Com recordes l'evolució de la pandèmia des de l'hospital?

Va ser molt ràpid. Ens van començar explicant que serien casos aïllats i llavors va ser quan ho van tancar tot. Va començar a venir gent i no hi havia drenatge, llavors es va quedar tot allà a urgències. Les dues, tres, primeres setmanes van ser horribles fins que després ja van transformar tot l'hospital a hospital covid i llavors ja podíem drenar gent. Jo me'n recordo d'anar a l'escola i jo ja em separava de la gent. Ja veia que hi havia alguns casos i ja no m'acostava a ningú. No volia posar a ningú en perill. I va ser un dia 13 que ho van tancar tot. I va ser tot molt ràpid. Les dues-tres primeres setmanes van ser el pitjor. Però amb diferència. Hi havia molta gent i no donàvem abast, llavors la gent es quedava 24 hores al triatge en una sala d'espera i passàvem a la gent més greu. Recordo molts nervis, jo no he perdut mai els nervis i soc molt tranquil·la, però els vaig perdre els nervis.

En algun moment des de l'inici fins al "final" de la pandèmia vau rebre algun tipus de formació o informació?

Constantment et deien com fer les coses, però cada dia canviava. És veritat que primer ens van fer una formació molt ràpida, però després les mesures cada dia canviaven. Quan arribàvem a treballar ens fèiem traspàs entre el companys.

I vau rebre suport emocional?

En un primer moment no. Després sí, si tu l'has volgut sí. Amb el temps ens han donat gent de contacte per si volem fer aquest suport o no. I jo no el vaig fer, però tinc companyes que el van fer i estan molt contentes. Però al principi no, al principi el suport érem nosaltres, els companys.

Consideres que hi ha coses que haguessin pogut fer d'una altra manera des de la gestió política? Quines? De quina manera?

Sí. Jo crec que es va minimitzar l'impacte que podia arribar a tenir la covid. Va faltar previsió. I en el moment, sobretot al principi ens vam trobar una mica sols. També els recursos en l'àmbit hospitalari van venir molt tard. I a urgències ens vam menjar l'impacte de les primeres setmanes

i ens vam trobar una mica sols. I penso que pel que fa a material, espai i gent s'hauria d'haver sigut més previsor. El pitjor de tot era que no hi havia espai per atendre a tothom.

Quan hi havia un pacient ingressat de gravetat, podia rebre visites?

No, només podia trucar a casa. A casa podria trucar quan volgués. El problema és que poguessin, que es trobessin en les condicions per fer-ho. Jo no vaig veure familiars, després a planta, jo no sé com ho van fer. Però que jo sàpiga no. Estem parlant d'un hospital públic. A les privades va ser molt diferent. Sí que hi havia gent que podia venir, per exemple, a la porta, però no els deixàvem entrar. Jo fa 25 anys que soc infermera, i he vist morir molta gent, però aquell sentiment de soledat tan gran és el que he portat pitjor i amb diferència. És que va ser morir molt cruelment. I de vegades era gent sana, fins aquell moment.

Entenc que hi va haver hospitalitzats que van notar moltíssim aquesta falta de contacte amb les famílies. Fins a quin punt sents que vau haver de suplir aquest acompanyament?

Al principi no vam poder fer acompanyament a ningú perquè estàvem saturades i això ens va afectar molt. I després quan ho van descongestionar, que jo crec que es va fer molt bé. Però al principi no teníem temps, és que la gent es moria i venien molt atabalats. Tu senties com parlava amb la seva família i pensaves: és que en una hora està intubat. Més tard encara que no deixessin entrar gent, teníem més temps i era una miqueta diferent. Però als primers moments res. Jo tenia gent que feia 24 hores que esperava a entrar a l'hospital.

El problema és que anava tot molt ràpid, deien, és que sempre deien el mateix: "porto una setmana amb covid a casa i avui he començat a ofegar-me". I era dir-te això, li posaves l'oxigen i veies que dessaturaven. Jo al principi pensava que ens equivocàvem, i anàvem canviant de dit però al cap de poc ja li dèiem, vols trucar a la família... ? I sabies que en poc estaria intubat. Llavors ja els deies que els anaves a intubar,

Els hi dèieu...?

Sí, no enganyes. A més és gent molt jove, la gent no és tonta.

Sents que en aquest període, la teva experiència a l'hospital va canviar molt? En quins aspectes?

Al principi em vaig sentir molt orgullosa. Jo tenia una reducció per un nen petit i vaig deixar la reducció voluntàriament. Després ja es va fer obligatori. I era com que em vaig reconciliar amb la meva professió. Va ser molt dur, però jo sentia que el meu lloc era allà, que havia de

salvar la gent i ajudar-la. Però després, se'ns ha infravalorat molt la feina que hem fet. Jo estic molt orgullosa de ser infermera, de l'equip i la feina que vam fer, però per l'altra banda, crec que no se'ns ha donat el valor de tot el que vam fer. M'he reconciliat amb la infermeria, però m'he enfadat amb el món.

Com va canviar la rutina?

La meua rutina va canviar en el sentit que vaig passar del 50% de reducció de jornada a rutina completa. Tenia un fill de 5 anys i treballava de nit, però havia de dormir amb el meu fill a casa. Llavors estava esgotada perquè no dormia. I el que més va canviar va ser sobretot el tema de desinfectar. Jo em canviava a la galeria, tal com em canviava, posava la roba a la rentadora, m'anava a dutxar i desinfectava la banyera. No deixava que el meu fill s'acostés sense dutxar-me.

Què senties com a infermera?

Quan treballava, impotència. Molta. Molta. Jo estava al triatge i hi havia un passadís i cridava pel passadís: "feu un lloc ja perquè se'm morirà al triatge". Jo mai no ho he fet això, però és que se'n anava la gent de les mans. Després ja no, després m'he sentit molt orgullosa.

A quin moment et refereixes amb després?

Quan ja tot l'hospital va ser covid, principis d'abril més o menys. Quan ja tot va ser covid i hi havia més UCI ja va canviar tot molt, però al principi et senties impotent. I por, por no tanta. Només por de contagiar al meu fill. I també molta por que es poguessin contagiar els meus pares. Jo sabia que amb l'edat que tenen si havien de triar triaven la gent jove.

Recordo molt també quan sortia a la carretera i estava completament buida i tenia aquella sensació que marxava a la guerra. Però por a contagiar-me jo no en tenia, em tirava més el fet d'ajudar que la por a contagiar-me.

Aquesta culpabilitat, por, responsabilitat i/o cansament es traslladava a casa?

Sí. Jo estava molt trista i molt enfadada amb la gent. Jo veia que la gent es moria, que era una cosa molt seriosa i la gent estava a casa seva fent pastissos, i molt feliç i jiji jaja. Jo pensava que la gent no era conscient del que estava passant. Un dia vaig fer una trucada amb uns amics i després de veure'm em van dir que no eren conscients del que estava passant. Amb el meu fill intentava que no es notés. A ell no li vaig fer sentir la por, només no el deixava tocar-me fins que no em dutxava. Ell ho va viure bé. Em veia trista i cansada, però com el meu marit li donava l'altra part no ho va notar tant. Jo intentava dissimular.

Sents que la teva feina va ser reconeguda durant la pandèmia?

En el moment, recordo molt un dia d'entrar a urgències i estava a rebentar de gent i jo entrar i la gent aixecar-se a aplaudir-nos. En aquell moment la gent estava molt agraïda perquè sentien que ens jugàvem la vida per ells. Però després no. Postpandèmia vaig fer un treball d'investigació i vaig trucar als pacients que havien estat atesos i els de les primeres setmanes ho van viure molt malament. Però és que és veritat, a vegades portaven 24 hores allà i no t'atrevesies ni a mirar-los a la cara. Així i tot, ara no sento el reconeixement. La gent només feia vídeos de TikTok. I institucionalment tampoc. A l'hora de demanar alguna cosa, algun canvi d'horari... no se'ns ha reconegut l'esforç que vam fer. Gent que vam deixar la reducció voluntàriament no se'ns ha reconegut. Vam prioritzar l'hospital a la nostra família i no s'ha reconegut.

Consideres que com a societat ens hem oblidat?

Sí. La gent és molt egoista i només es queda amb el dolent. La gent s'oblida molt ràpidament de les coses bones. Jo només sento que si els vídeos... Jo anava cada dia a treballar sense saber si tornaria, vaig prioritzar l'hospital per sobre el meu fill i ens estàvem jugant la vida sense saber a què ens enfrontàvem. I vam patir i plorar molt treballant. No oblidaré mai la gent que va morir sola.

Actualment, tens algun sentiment o alguna por que guardis d'aquella època?

No, pors no.

Ara, cinc anys després, quines seqüeles et queden d'allò que vas viure?

Sí. No m'agrada parlar del tema. Jo no vaig demanar el suport emocional perquè després de fer les trucades pel treball d'investigació ho vaig passar molt malament. Em vaig trencar molt amb la gent i és com que ho he apartat, ho he tancat i és un tema que em costa parlar.

Has necessitat alguna mena d'ajuda?... psicològica?

No, no l'he demanat, però m'hauria anat bé. Tampoc és una cosa que descarti de fer.

Com ha sigut aquest procés de “reconciliació” amb la feina”? O de tornada a la normalitat?

Al principi, quan no donàvem l'abast m'enfadava amb tot. I sí que vaig haver de reconciliar-me. Estava orgullosa de la feina i enfadada amb la gestió perquè no hi havia equips de treball. Per exemple, entre els companys com que ens passàvem la roba d'uns a altres hi va haver un brot de sarna. I també em vaig haver de reconciliar amb els companys que no venien, no ho

entenia, faltaven mans i no venien. Després, amb el temps he entès que no tothom és capaç d'assumir-ho. Durant uns dies allà no apareixia ni deu, ens enviaven un mail dient-nos el que havíem de fer però sense material i sense mans. Amb l'ofici no m'he hagut de reconciliar, de fet, em va fer sentir més orgullosa de l'ofici.

Finalment, t'agradaria afegir alguna cosa més?

Per mi el més trist de tot va ser veure la gent que moria sola. Jo els hi hauria volgut deixar l'opció a la gent de poder acomiadar-se amb un bon vestit i mascareta. Suposo que no es podia fer, però és que, aquelles mirades no les oblido i les famílies que trucaven tampoc. Em sentia molt impotent, volia fer més.

Transcripció entrevista Luis Botella

Com definiria el dol?

El dol en general es considera la reacció a la pèrdua d'una persona o situació, possessió tal valorada per tu. El més clàssic és el dol per la mort d'algú, però pot haver-hi el dol per un comiat, o el dol per un trencament de parella, o el dol, per exemple, per una emigració. No ha de ser necessàriament la mort d'algú, sinó que en general és la pèrdua d'alguna possessió valorada per tu.

Com es viu un procés de dol normalment?

En general, és un procés d'adaptació a la pèrdua sense la persona o la situació que has perdut, normalment és un procés de reconstrucció de la teva pròpia identitat. És a dir, la persona que tu eres amb aquella persona ja deixa de tenir sentit perquè allò que aquella persona validava de tu ja no hi és. Per tant, es considera un procés de reconstrucció psicològica.

I com pot variar quan es tracta d'una persona “jove” o que “no té edat per morir”?

En general, sense saber res més, quan un dol ja és anticipat és més fàcil de portar, tot i que pugui ser molt dolorós. Però sembla que sigui lo típic, que diuen que és llei de vida. Quan el que es mor és un avi teu o una persona gran, sembla que sigui més esperable. De fet, és més esperable si hi ha hagut un procés de malaltia, que ja veus venir que això un dia s'acabarà. En principi, això és menys dolorós. El pitjor són les pèrdues de fills o de germans, que no t'ho

esperes en absolut. Per una banda, és una persona jove que no li tocava i, per altra, és que un assumeix que es morirà abans que els seus fills. És com completament antinatural.

El que també és veritat que diuen molt és que depèn completament de la relació que tu tinguis amb la persona. Pot ser que la mort d'una àvia sigui super dolorosa perquè t'ha fet de pare, i en canvi resulta que tens un germà que va desaparèixer i no sabies res d'ell i no saps en quin país viu i tal, i no és dolorós, però és que realment no tenies relació amb ell. Depèn molt de la relació que tinguis amb la persona.

Com canvia un “procés normal de dol” en comparació amb el procés de dol que van haver de viure certes persones durant la pandèmia?

En

aquesta pandèmia, és que se t'emportaven algú i ja no el tornaves a veure, canvia perquè es que no hi ha comiat. Parlaves amb metges i a vegades et deien que no sabien ni de quin sexe era la persona que estava a l'hospital perquè estava completament tapada. Va haver infinitat de casos en què l'últim record que tenen és com s'emporten el seu avi de casa, perquè ja no el van tornar a veure. De fet va ser “s'ha mort i tal” però tot continuava igual a casa perquè no hi havia hagut un procés d'adaptació. La falta d'un procés de comiat és més fotuda perquè és el que passa amb els accidents: està tot exactament com ho va deixar quan va sortir de casa. I queda la sensació que no vas tenir l'última conversa, no vas dir tot el que volies... Per una part, sembla que per la gent gran és llei de vida però no així, la forma va ser diferent.

Pot ser que el fet de no acomiadar-se allargui la fase de negació?

Sí. De fet, allarga tota la curació del dol. La gent, mesos després, encara somia que s'acomia, o va a llocs espirituals per acomiadar-se d'alguna manera. Encara que sigui una persona racional. A diferència d'una ruptura, aquí queden coses dintre que mai es podran dir, per les dues direccions. Queden moltes coses per resoldre.

Com pot influir en el procés de dol aquesta despersonalització a causa de la gran quantitat de morts?

Van ser

morts molt traumàtiques perquè s'hi va sumar aquesta causa de “mort accidental” a tot el procés, així que semblaven víctimes d'una guerra. No hi ha hagut comiat psicològic. Van ser morts en massa. La gent quedava reduïda a un número.

Les mesures preventives d'aïllament van suposar que molts familiars no es poguessin acomiadar dels seus familiars. Quin impacte van poder tenir aquestes circumstàncies excepcionals en el treball de dol?

La falta d'acomiadament es podria haver gestionat diferent. Jo sempre penso que amb les tecnologies que tenim es podrien haver habilitat càmeres per poder veure al teu familiar encara que fos intubat. Tot el procés d'ignorància absoluta més no tenir notícies del que estava passant. La forma de gestionar-ho psicològicament va ser un desastre. Realment sembla que algú hagi marxat a la guerra; no saps si està viu, si no està viu, on està, no tens imatges seves... De vegades inclús una guerra és millor que això, perquè pots rebre cartes de l'altre, o un missatge, o alguna cosa. Aquí sí que era "desaparecido en combate".

Tenint en compte que es va fer de la millor manera possible, què s'hagués pogut fer diferent diferent per amenitzar aquest procés de dol?

Jo crec que si tenim en compte que la part mèdica s'ha de fer igual, podríem haver utilitzat tecnologies per mantenir el contracte. Podem assumir que els aïllen, però com a mínim obrir un canal de comunicació. Igual que pots connectar-te en webs per veure goril·les en directe, doncs alguna cosa semblant. Sembla una tonteria, però pot ser positiu.

Creus que avui en dia en el món de la psicologia encara s'arrossega aquestes seqüeles de la pandèmia?

En aquest sentit de dol i tal ja no es veuen, però ha afectat a la gent de la vostra edat en temes de seguretat personal. Els missatges apocalíptics i catastrofistes de que el món s'acaba us ha afectat molt. També va jugar a favor que es moria la gent gran, majoritàriament. Però sí que ha quedat aquest punt de la importància de prevenir.

Com va ser la feina dels psicòlegs durant la pandèmia?

Els psicòlegs dels hospitals expliquen que va ser un desastre. Era surrealista. S'havien de posar l'EPI, baixar a l'UCI amb una persona anestesiada i no podia fer res, només mirar-la. Deia que l'únic que podien fer era agafar-los les mans. Com a psicòlegs se'ns va impedir fer qualsevol cosa que podia ser útil. Iguals seria millor haver fet reunions telemàtiques.

Pel que fa a infermers i infermeres, com els ha pogut afectar veure tantes morts i en aquestes condicions?

Des d'un primer moment ja es parlava d'estrés posttraumàtic, com si fos gent que ha estat a primera línia de combat. Molta gent deia que evidentment no era una cosa per la qual s'hagués preparat. Ara em sembla que ja no sento gaire històries d'estrés posttraumàtic. En el seu moment un company m'explicava que a un lloc habilitat per 12 persones en posaven 120. És que sembla com infermers de guerra. Els infermers havien d'escollir qui moria i qui vivia, se sentien "los enviados de Dios". I enmig de tot això, també entrava algú que anava a parir, o algú que havia tingut un accident. A urgències no només hi havia covid. Va ser tensionar el sistema gairebé per veure fins on aguantava.

Des del teu punt de vista, creus que s'haguessin pogut fer les coses diferents des del govern per tal d'amenitzar aquest dol?

Imagino

que no es podia preveure. Però ara veient que això pot passar, s'ha d'articular tot el sistema com si pogués funcionar en una situació d'emergència bèl·lica. Igual que pot passar amb amenaces nuclears. Hi ha d'haver plans per aquestes situacions. El desitjable seria que apretessin un botó i es posés tot en mode combat. Els sanitaris haguessin agraït rebre reforç psicològic.

En el món de la psicologia heu notat un boom postpandèmia?

A veure, durant la pandèmia es deia molt que hi hauria un boom i una generació marcada pels trastorns de l'ansietat. Però no ha sigut així. És veritat que hi ha molts joves amb ansietat, però no es per la pandèmia. És per la sensació de no trobar feina, de què el món s'acaba, el Trump, l'Elon Musk... Ara ja a la gent fins i tot li costa ubicar la pandèmia. Els efectes no han sigut tan bèsties com esperàvem. Sí que va haver-hi un boom just després, però ja s'ha relaxat. No era tothom, hi havia gent que va aprofitar la pandèmia per fer pastissos, fer esport, conèixer-se a si mateix, per passar temps amb el seu germà...

Transcripció entrevista Narcís Cortada

Com es viu un dol “normal” i com el diferenciaries d’un dol per la mort d’un pacient amb covid?

El dol és un procés normal, no? Un procés de la vida, una pena normal. Nosaltres, aquí a l'hospital, tenim un programa d'atenció al dol. El programa d'atenció de les persones amb dol són habitualment relacionades amb situacions de final de vida, i per pacients que s'han atès a l'hospital (Sant Jaume de Calella) amb equips comunitaris, que s'han atès a l'organització. Encara que s'ha anat obrint una mica a persones que han estat ateses a fora. I té a veure amb la pèrdua d'éssers estimats, el que seria el dol. Ofereix acompanyament.

I respecte a la covid vam veure molta necessitat, vam haver de fer molta atenció a final de vida. A més, va suposar un patiment moral i ètic per nosaltres (referint-se als professionals), per tots, però també per tota la societat. Vam tenir un patiment molt alt, i ara encara no en podem parlar, o ens hi neguem, eh?

Sembla que ho hàgim oblidat, no?

Sí, perquè va haver-hi una mortalitat molt alta, i després es van vulnerar drets fonamentals clarament, i costa dir-ho amb veu alta. Es van vulnerar el dret a l'assistència i a l'auxili, o el dret a una mort digna, on has d'incloure poder morir amb les persones que tu esculls que vols morir, normalment les més estimades, però almenys les que tu necessites. També el poder morir amb un bon control del patiment, perquè el tipus de mort per la infecció de la covid és un tipus de mort dur. Dur en el sentit que provocava símptomes difícils i intensos que feien patir. Els símptomes respiratoris, la sensació d'ofec, processos infecciosos al pulmó, pneumònies greus... es tracta d'una mort que s'ha d'assistir molt, aplicant molts de fàrmacs. Hi havia el risc de patir amb ofec, amb una falta d'aire molt intensa, i també amb molta angoixa i por.

Sembla una mica un dol que no s'ha tancat, que s'ha fet més difícil, i és també com a comunitari, com a territori, també com a ésser humà. Aquesta és una altra cosa que s'ha de debatre en àmbits com podria ser el Parlament de Catalunya. S'hauria de poder parlar amb força, també en àmbits acadèmics, i en mitjans de comunicació. Obrir un debat perquè almenys en puguem parlar.

Aquests morts significaven morts amb una impressió molt injusta. Entre que molts dels pacients morien patint, i el fet de no ser-hi... Vulnerar drets com és l'estar cuidant una persona que estimes que està malalta, estigui on estigui. I no poder-ho fer fa que hi hagi un dol per un final de vida on no s'ha estat present.

Aquesta presència en els últims moments de la vida d'un malalt és el que pot fer que canviï el dol per covid d'un dol "convencional", no?

Sí. Sabem que la presència al final de vida i la cura al malalt els últims dies, les últimes setmanes, els últims mesos... és protector pel dol. El fet d'estar present físicament cuidant al malalt et protegeix per un dol complex, t'alleuja més per fer un dol normal, un dol que no afecti en totes les esferes de la teva vida.

La gent gran et demana molt estar a casa, amb els seus, no valorarà tant la tècnica com l'escalfor... Et demana que no la infantilitzis, encara que puguin ser persones humils no els podem infantilitzar, hem de parlar sempre amb ells. Després per una parella gran, quan estan soles i ja no tenen cura de nens, es cuiden molt entre ells. En aquestes parelles de companys és molt injust no poder-se acomiadar. I per les dones és sagnant.

Per què per una dona més?

Perquè habitualment les dones cuiden més. El 80% dels cuidadors de pacients crònics són o la parella o la filla.

I a part de l'acompanyament, en què més pot canviar el "dol" normal que es pot patir amb el d'un pacient covid?

El més important en el cas dels avis era estar bé. Ser-hi present, la presència. Sí que en aquest hospital almenys es podia deixar entrar una persona. Es va poder tenir un familiar com a representant de la família, en una àrea d'urgències que no és l'ideal per morir. Perquè en el cas de l'ambient d'urgències, que jo ho veig cada dia, el clima no és molt amable, és hostil quant al soroll, el tipus d'atenció que es dona, la gestió amb presses... És difícil poder-se acomodar als espais físics, poder-se asseure, poder tenir temps de parlar. No és un bon lloc per morir i des del 2019 és el lloc on es moren més malalts a tot Catalunya.

Per nosaltres és un termòmetre, perquè la població ha de saber que no és una unitat d'hospitalització ni és estar a casa atès per un metge de capçalera o un equip. És una mica una frontera; on tu podràs tornar, anar a un altre lloc o ingressar. L'estança a urgències és delicada perquè hi ha una mica de desprotecció jurídica, que acabis morint a urgències és molt qüestionable quant a la qualitat de la mort. I pot ser un generador de malestar i generador de complexitat en el dol, per les circumstàncies com s'ha mort la persona. Les circumstàncies com es mor la persona són molt importants pel dol, la percepció de si hi ha una bona mort o una

mort dolenta o si es podria haver fet alguna cosa més per ser més bona. Però una bona mort per tothom és diferent. Nosaltres com a professionals la considerem una mort en pau, on no hi hagi símptomes que facin patir el cos, sense angoixa i on es respecti la intimitat i valors del pacient. Que el pacient pugui estar acompanyat amb qui vol, amb els que més l'estimen i en un bon espai.

Com recordes l'època covid a l'hospital?

Jo com a metge pal·liativista vaig proposar a la meva institució (que en aquell moment era un servei de mitja estada i ara ha crescut a una unitat de cures pal·liatives) deixar espai lliure pel que fa a habitacions. Catalunya és un territori amb un índex d'envelliment més alt, per tant també amb una mortalitat més alta de la persona gran i el malalt crònic. Els meus intents van ser de preparar-nos una mica per una mortalitat que ja era molt alta a Itàlia i estava sent molt alta al principi aquí. No teníem immunitat i les pneumònies a la gent gran eren mortals, ara no ho són ni molt menys. Per tant, eren morts esperades, previsibles com a pal·liativistes. Es van proposar lliurar llits per rebre aquests pacients ja a la primera onada. Però bé, les direccions eren diferents.

I em comentaves abans que vau haver de crear un protocol, no?

Vam haver de fer uns protocols i uns tutorials gravats per explicar com administrar medicaments potents; opioides i sedants, que són la base del tractament de la dificultat per respirar. Vam intentar ajudar tots els companys fent vídeos, powerpoints que es poguessin compartir. Jo personalment vaig participar en un grup de 4 persones que signàvem una intensitat terapèutica. Recordeu, amb la covid, vam haver de limitar les entrades a les UCI. També hi va haver un filtre per edat. Això no hi és mai. Hi és per qualitat de vida. I després, per qui tenia més possibilitats de viure, de tenir més vida, i més vida lliure de discapacitat. En aquest cas és quan “lluitarem” més. Per exemple, en una UCI, entre dues persones de la mateixa edat i amb les mateixes possibilitats, escollirem qui pot viure més, amb més qualitat de vida, abans que l'altre. Perquè té més valor. Això ho vam intentar aplicar amb la covid, que era extremadament difícil. Ho fèiem per un grup de WhatsApp, quatre metges, dissabtes i diumenges, des dels ingressos, per poder planificar l'atenció d'aquests pacients.

I això com era per als treballadors? Era una càrrega física, emocional...?

Això s'havia que fer, però nosaltres vam fer una enquesta, després, per veure si això havia servit. Un 50% va respondre que sí, però molts que no, o poc. Nosaltres pensàvem que ajudava.

Ho fèiem pels pacients com a eina d'ajuda. No és fàcil deliberar per una persona, per si has de lluitar més perquè visqui o no. Les circumstàncies eren les que eren. I el més dur van ser els que treballaven a les UCI, havien de decidir en el dia a dia.

Com recordes el patiment?

Recordo molt de patiment en aquells anys, vam trobar-nos molt sols i hem continuat molts sols, cada un amb el seu dolor. Jo explico el meu. Jo tinc aquest dolor ètic com a metge, com a ciutadà, perquè és injust, i crec que es van vulnerar drets fonamentals, drets humans i drets garantits a l'Institut d'Autonomia en un pacte amb la ciutadania.

A mi m'ha quedat un dol. A més, jo hagués anat a les residències amb EPIs. Perquè ens consten d'atencions a les residències francament traumàtiques. Les feia el servei d'emergències mèdiques, però amb molta por dels professionals, habitacions compartides, persones molt malaltes, molts problemes respiratoris, persones que havien traspassat, que havien tingut diverses defuncions al mateix dia... Ens descrivien situacions molt dures i també amb un estil de morir que era un problema respiratori, i és de patir molt. Per tant, has de medicalitzar molt i has de ser-hi per assegurar que el malalt no pateixi. A part, al patiment li has de sumar que és sense acompanyament de persones estimades.

Hi ha famílies que van tenir més sort. Per exemple, una família que rebés un equip PADES a casa seva per atendre el seu avi amb una pneumònia va tenir més sort que una família que va haver de portar el seu avi a urgències. I només va morir amb un fill. Que ja va morir sense ofegar-se, va morir bé. Però va quedar una impressió diferent, no? I un dol complex a tota la família.

I vosaltres sentíeu també un dol en veure les persones que marxaven soles?

Bé, jo com a metge pal·liativista no sento dols, perquè no podria treballar si fes dols amb els pacients. Sí que me'ls estimo, però...

Però que potser en aquella època canviés o que afectés una mica més com a personal sanitari?

Aquella època ens va fer patir moltíssim. Tot. Perquè érem també potencials pacients. Érem potencialment mortals. Tenia 58 anys. Passàvem por. L'ambient era de molta por. Totes les

finestres obertes, molt de fred, menjàvem sols, amb gorros, tots uniformats, dobles mascaretes, només ens vèiem als ulls si ens els vèiem o si ens miràvem.

Això també suposa molta càrrega com a treballadors...

Sí, vam veure que si posàvem mascaretes als pacients, perdiem molta informació mímica. La informació emocional que ens passem les persones l'una davant de l'altra, el 80% és no verbal. I és tot essencial.

I com podies acompanyar en els últims moments algú si no us vèieu?

Els malalts no anaven amb mascareta. I jo els ensenyava la cara. I els deia com era. Per nosaltres era molt injust. Per tot el tema de l'aïllament a l'habitació del contagi. Jo havia d'utilitzar dosis molt altes i atendre a les famílies. Hi havia molt pacients amb certesa de mort segura, que estava en procediments, per exemple, de sedació per dificultat respiratòria i ofegament, que era la circumstància més freqüent que s'haguessin de fer procediments de sedació. Per tant, eren morts previsibles, i així, podíem trucar a les famílies i connectar-nos amb els malalts molt greus. Ho fèiem sovint amb una psicòloga que es quedava a dintre amb l'EPI. Ella es posava un EPI i estava inclús mitja hora amb un malalt a dintre, en una habitació doblada, connectant amb les famílies, per apropar els uns als altres, fins que poguessin entrar.

Inclús en una ocasió va morir un malalt. Ella estava atenent la família amb el malalt al costat, i el malalt es va morir. En directe. Era un esforç heroic. Per exemple, aquesta psicòloga s'exposava a estar estona dins d'una habitació sols. És una persona jove disposada, molt empàtica, molt empàtica amb les famílies. Però això va dependre també de voluntats personals, d'actituds, i de lideratge. Nosaltres, com a pal·liativistes, també vam liderar l'atenció a la gent que es va morir. I vam ajudar molt a la resta de professionals.

I com recordes el patiment en les mirades de les famílies?

Aquesta mort moltes vegades es produïa quan estaven sols... Entraves un temps curt, t'asseguraves que el malalt no patia, sorties... Era un gran, gran patiment emocional a les famílies, per no poder-hi estar. Hem dit que estar és el que consola més, és el que cuida, també és molt més protector.

Quan a la família contactaves la primera imatge del mòbil, en veure somriures, encara que fos a través d'una pantalla, era impressionant. Preguntaven al pacient com havia passat la nit. Quan

estàs aquí, veus, olores, mires, toques, preguntes, veus com ha passat la nit el teu avi. No veure, no estar i no sentir, és el pitjor. Perquè tu vols estar-hi, la majoria volen cuidar. Com a persona jo no vaig tenir pèrdues a la família o d'estimats per covid. Però vaig patir molt pels meus pares.

Clar, aquesta responsabilitat que traslladàveu a casa?

Sí, vaig patir molt perquè no l'agafessin els meus pares. Jo vaig planificar, com a metge que està habituat a això, que si, el meu pare, que era el més vulnerable, agafava la covid, decidíem tenir-lo a casa i que morís a casa. Per mi, per la meva mare...

Perquè tu haves vist tot el que passava aquí.

Sí.

I creus que aquesta experiència va deixar seqüeles a nivell professional al personal sanitari? O als hospitals?

No tenim números estadístics perquè ens hem negat a parlar-ho, perquè és dolorós. Això ho fem per evitar, per evitar el dolor. Però sí que va haver-hi, després de la primera onada sobretot, professionals que van deixar-ho. Però no tinc estadística. Sé que van plegar metges i infermeres.

Jo vaig tenir una crisi ètica, tinc una crisi ètica, això que ja he explicat, perquè no està tancada. Si no la tanquem socialment, jo no la puc tancar. Això per mi vulnerava drets fonamentals, el dret a l'assistència, el dret a l'auxili, vulnerem el codi deontològic, perquè el dret a l'auxili està per sobre de la nostra seguretat com a metges. Nosaltres hem de salvar vides posant en risc la nostra. El que no se'ns demana és que perdem la vida per la vida d'un altre. Però que l'arrisquem sí.

I, per tancar aquesta crisi ètica, se n'ha de parlar, doncs?

S'ha intentat. S'ha anat al Parlament de Catalunya i s'ha pogut parlar una mica. Però, bé, ha generat una comissió, tots sabem que això també és posar un problema en una comissió. Hi ha petjada i ferida. Hi ha ferida i hi ha trauma. Hi ha un trauma molt extens. Hòstia, tothom ha conegut avis i malalts crònics que s'han mort de covid. No ens n'escapem ningú. A alguns ens ha tocat directament un, dos i tres casos. Amb un cas n'hi ha prou.

És un tema que mereix ser molt ben cuidat, molt ben atès i comprès en un programa de salut pública. Si no es fa un exercici de pes o una reflexió per intentar canviar, ens costarà refer la sanitat pública, atendre millor la gent gran, atendre diferent als centres residencials, planificar més... Si preguntem on vol morir la gent gran ens contestaran a casa. Anem fent hospitals més grossos, més tecnologia, però anem menys a casa. Per què som tan contradictoris? Nosaltres tenim unes necessitats i els centres de decisió fan el contrari.

Si no reconeixem el que no vam fer bé no canviarem res. No passa res, no ho podem canviar, doncs demanem perdó. S'ha de fer un pas endavant. Un pas endavant és fer un estudi com el que feu vosaltres. Claríssimament. Quan vas contactar amb mi, què vaig veure? Que era fantàstic, perquè tenim persones joves que volen parlar i ho deuen.

Creus que la gestió política podria haver sigut molt diferent?

Jo li poso un suspens. Primer perquè es van vulnerar drets. Com ho vau poder veure va haver-hi una centralització dels serveis quan estaven totalment descentralitzats. Això va afectar molt la qualitat del servei. L'estat espanyol és el pitjor a la Unió Europea en el nombre de contagis i en mortalitat. I s'amaga a la ciutadania espanyola. El discurs oficial polític diu que "ho vam fer molt bé amb la covid". Però ja vam veure que es va improvisar i hi havia molta por i va haver-hi una regressió i un centralisme que era una cosa inexplicable. Perquè no es coneixien el territori, es van prendre decisions cabdals molt mal fetes i de caire totalment polític sense cap sentit sanitari. Al final van treure una figura, el senyor Simón, que en teoria era científic, però tampoc era molt reconegut. Per què no treien directament un expert en infectologia?

Perquè... no hi vau participar tots vosaltres en poder decidir res...?

A nosaltres se'ns va demanar callar i no se'ns va deixar fer ni una foto, ni un vídeo. No hem vist fotos de malalts. Per què no hem vist fotos de malalts? Ni vídeos, ni entrevistes a professionals, que estaven prohibides... Ho dic per la meua institució, ho puc dir perquè no tinc por. Puc tenir conseqüències per dir-te això. Jo rebo per dir les coses clares.

També és veritat que no tenim associacions ni sindicats realment amb poder per a poder litigar amb l'administració per abandonament o per mala prestació. Què fas quan tens garantida una sanitat pública universal, gratuïta, d'alta qualitat i la prestació que tens no ho és? No hi ha canals. És el que us heu vist. No se sent ningú. Però és que, on està el micro?

Ja portem cinc anys de dol. Estem en un dol complex. Ja en portem cinc. Seguim amb dolor. Seguim plorant. Anem creixent i el dolor es multiplica. Els joves també pateixen. I després hi ha una gran pregunta, que és què fer si torna a passar. Però ningú la contesta.

Transcripció entrevista Inma Bachiller

En primer lloc, em podries explicar una mica com és la residència i quin tipus de pacients acull?

La residència Pinya de Rosa és una residència per a usuaris amb necessitats de suport extens i generalitzat per totes les tasques de la vida diària. Tenim 46 places de residència i 8 de centre de dia. Les de centre dia van desaparèixer en l'època covid. Estem oberts 365 dies, 24 hores, i tenim diferents torns de treball: matí, tarda, nit i cap de setmana. Som molt de personal, també tenim personal de neteja o personal tècnic. I la covid concretament l'hem viscut en dues fases, perquè el centre Pinya de Rosa, l'octubre del 2020, ens traslладem a un hotel ja que aquí havíem de fer una reforma.

Us va haver de traslladar tots?

Tots. Del març a l'octubre de 2020 estem aquí a la residència vella. I de l'octubre a l'abril en un hotel. Allà ens ho vam emportar tot. O sigui, vam fer un trasllat impressionant, una feinada en ple coronavirus... I després vam tornar aquí l'abril del 2021 amb la reforma actual.

Una part important va ser que en el moment en què va començar la covid aquí teníem servei de bugaderia. Però un cop vam tornar va desaparèixer i ara tenim un servei de bugaderia de la fundació (Aspronis), però és extern. Això també és important perquè a l'hora de fer tot el trasllat de la roba era un caos.

Clar, perquè amb les restriccions la roba s'havia de tenir molt controlada, no?

Sí, sí, va ser impressionant. I això, a partir d'aquí, quan comença la covid, aquestes vuit places de CAE (Centre d'Atenció Especialitzada - centre de dia) es tanquen i els usuaris estan a casa. La residència continua treballant i no sé si van ser, en total, tres famílies en plaça de residència, que van decidir quedar-se el seu familiar a casa. O sigui jo crec que estàvem en 43 usuaris que ja no van sortir des del dia del confinament total.

Què va passar? El divendres previ a l'estat d'alarma, una usuària amb un problema d'epilèpsia molt difícil de controlar comença a convulsionar, i truquem a l'ambulància. Els de l'ambulància

venien ja amb les proteccions. La usuària surt, els de l'ambulància no entren, l'hem de treure, saps? Ja començava a ser la cosa... ja la gent del carrer comença com a no passar per aquí davant, saps? I el diumenge, la directora envia un missatge al grup de tècnics, dient que tenim el primer cas positiu de covid. Però és que no es va contagiar aquí.

Creus que va ser quan se la van endur?

Exactament. En aquell moment els que vam poder, vam venir cap aquí... Mentre jo venia cap a Palafolls, el president estava declarant l'estat d'alerta, i jo vaig dir als meus fills que me n'anava. No sabia què passaria.. Clar, arribes aquí sense res preparat, perquè tampoc saps... estava tothom molt perdut, però ja hem de confinar un grup d'usuaris i de personal que havia estat en contacte directe amb aquesta usuària.

Confineu només un grup?

Nosaltres sempre hem funcionat per grups (abans de la covid). Dins d'aquests grups, tu a la residència et pots moure lliurement. El grup pot ser de 6, 7, 8 o 12, depenent de les necessitats de l'usuari, i aquest grup té un referent. En el moment en què tenim el primer cas de covid, confinem el grup i els educadors que havien estat amb la usuària. I d'entrada ja els confines 15 dies.

I on els confines?

A l'habitació. Abans, el centre tenia habitacions grans i col·lectives, i ara Pinya de Rosa té habitacions individuals o dobles. Imagina't, havíem de moure els llits per posar taules, perquè ho havíem de fer tot dins les habitacions.

I en el cas dels treballadors? En va haver de contractar més o us va haver de modificar tots els horaris?

Jo treballo de dilluns a divendres, i si vull, puc fer suplències el cap de setmana. I amb la covid què passava? Que jo venia a treballar els caps de setmana, perquè com que no hi havia personal... Sempre ha sigut cobrant. També, la directora d'aquell moment va fer un treball molt fort buscant personal. Sí que és veritat que vam veure la millor cara de la gent. O sigui, no de tothom, però sí que hi va haver molta gent que es va implicar molt pels usuaris i pels companys. També costava molt trobar personal de neteja, la gent no volia venir. L'equip de neteja es va haver de reforçar, però no doblar, sinó triplicar. Perquè la desinfecció era constant.

I jo sempre dic que vam ser molt afortunats perquè sempre vam tenir material. Teníem un metge a la fundació que en previsió de la grip A va fer una comanda de bates i de mascaretes. Havíem fet disfresses amb les bates, de fades, de tot. Perquè era un material que teníem i no trèiem. Fins que arriba la covid i diem... Hòstia, que tenim les bates. Guants sempre hem fet servir. El primer dia que jo vaig venir aquí ja estàvem amb la mascareta quirúrgica normal, amb la bata que teníem i els guants de sempre. Mai ens ha mancat el material i si no el teníem el compràvem. Després ja va començar la Generalitat a repartir kits... Quan van portar el primer, que jo era aquí, va ser impressionant. La furgoneta es va parar a la porta i ens el va llençar. És que ni es van apropar.

Nosaltres no som un centre sanitari, però durant la covid sí que vam ser-ho, ens van canviar. Després, un dia, de sobte, t'assabentes que ja no et donen mascaretes, que no et donen res perquè no ets res (referint-se que ja no és centre sanitari).

O sigui, als centres sanitaris donaven mascaretes, material i de tot, i quan ho deixes de ser, t'ho deixen de donar?

Es va acabar la subvenció. Ja t'has de comprar tu les bates, t'has de comprar tu tot.

I quan vau tenir tots els casos positius el 2021, com ho vau gestionar? Tothom confinat?

Sí, ens vam confinar per grups. En aquell moment ja teníem TARS, i jo no sé quantes proves de covid m'he arribat a fer. La primera va ser una analítica, que van venir aquí. A partir d'aquí anàvem a l'hospital a fer-nos les proves. Després ja ens feien les PCR cada setmana. Jo he fet PCR a les famílies per venir a visitar els usuaris. Bé, en fi, un xou.

Quan la Generalitat et donava PCR ja estem parlant del 2021, i a partir d'aquí ja podem controlar una mica el flux de gent que sortia positiva, d'acord? Jo dono positiu de les primeres, perquè jo sempre havia estat en confinament. I jo crec que sé el moment just en què em vaig contagiar...

I quan creus que és?

Els usuaris estaven aïllats a l'habitació, i van llançar a les escombraries unes ulleres graduades d'una usuària, i no apareixien. Eren unes ulleres noves que havien de buscar-se. I jo vaig trobar les ulleres a les escombraries. Jo crec que va ser aquí, quan vaig manipular totes les restes... Portava la doble mascareta, portava la bata... Però jo crec que va ser aquí, crec. No ho sé.

I com estava organitzat el centre en aquell moment?

Vam organitzar-nos perquè poguessin anar al lavabo, però no sortien d'allà. Vam fer diferents distribucions del passadís, del lavabo... Tots dormen a dalt. Teníem els passadissos amb cortines de plàstic que indicaven on començava la zona infectada. Al matí havien de tenir el mínim contacte, no es podien creuar, només es podien relacionar els d'una mateixa unitat de convivència. No podien pujar fins que totes les portes estaven tancades pels que no estaven contagiats, ni els que estaven en zona vermella ni els que estaven en zona groga. O sigui, els de diferents zones no podien relacionar-se ni compartir el mateix espai. Per exemple, aquí es fa una dutxa cada dia al matí. Els baixàvem a baix per no utilitzar les mateixes dutxes que els altres, etc. Va ser una moguda impressionant. També venia l'inspector i ens revisava que tot estigués bé.

I cada quant de temps venia l'inspector?

Al principi, molt sovint. I deia "aquest carro no pot entrar a la zona vermella", etc. Unes coses, Núria... Una feina impressionant.

Teniu alguna cosa que canviés durant la covid i es quedés així ja fins el dia d'avui?

Les dutxes repartides: Dutxa Tulipa, dutxa Lliri, dutxa Orquídia. Cada grup té la seva dutxa. També havies d'agafar l'espai amb menys recorregut que havia de fer l'usuari que estava contagiats per venir al lavabo. A més a més, vam començar a utilitzar WC portàtils i cadires de dutxa.

Això ho teníeu abans de la covid?

En teníem alguna, i vam començar a fer servir els WC portàtils. Perquè, clar, què passava? Per exemple, si tenies una confinada allà, si t'emportaves el lavabo no s'havia de recórrer el centre. Una de les coses que havíem d'evitar era que anés passejant pel centre, per les instal·lacions.

I on es duïen a terme les visites?

Aquí a la part de baix de la residència hi ha totes les sales de treball, els despatxos, lavabos i infermeria, i els patis. Els patis són molt importants perquè quan podem començar a rebre visites, es munten unes carpes al pati del darrere i les visites es fan a l'exterior.

Posem una carpa, una taula amb tot per desinfectar-se, dues cadires, i l'usuari. A l'altra banda, una persona vigilant que no tinguin contacte. I tots els familiars amb proves negatives de covid.

I... Havia de ser la mateixa persona els 14 dies?

Al principi, sí. Una sola persona, després ja en podien venir dos... Però sempre han anat els mateixos. Has de tenir en compte que també el seu entorn és limitat.

I abans que m'has dit que les mascaretes les va posar des del primer moment, ells també?

No.

Ells no portaven mascaretes en cap moment?

No. Has de tenir en compte que és molt complicat. Als més autònoms els hi posàvem si havien d'anar al lavabo, sí... No sé, de 43 usuaris com a molt 10 portaven la mascareta.

PACIENTS

Ara m'ensenyaràs els tipus de residents que hi ha al centre, però com confines aquest tipus de persones? O sigui, com es van prendre ells aquest canvi?

Doncs vam tenir moltes alteracions de conducta. Alguns estaven molt bé, molt tranquils. Clar, perquè també el període de confinament va anar canviant. Primer eren 15 dies, després van ser 10. I depèn de l'usuari, els usuaris molt afectats no ho notaven perquè estaven al llit.

Què fèiem, per exemple? Amb els últims, quan ja estàvem confinats, vam pujar les teles, intentàvem pujar material que ells tenien al seu abast a la sala, perquè estiguessin més còmodes. Les teles, les tauletes, els portàtils... Ens hem recolzat molt en tota la tecnologia. Perquè ens ha anat molt bé. Ja no només per comunicar-te amb les famílies, sinó per passar el dia.

I vosaltres teníeu tota aquesta tecnologia?

Vam comprar.

I ells? Tu senties que ells tenien por o no se n'adonaven?

No, no, ells no tenien por. Ells trobaven a faltar la seva família... Els usuaris no ho entenien. Clar, ells estan molt acostumats a viure en llibertat dintre de la residència. Tot i ser una residència, ells viuen en llibertat. Ells poden anar per tot arreu, ells poden entrar a saludar-te tu, a saludar els seus companys... Et pots creuar al lavabo en molts moments, menjar al

menjador... Van perdre tota la llibertat dintre d'una residència que ja, de per si, et limita la llibertat.

Doncs, ells van notar aquest canvi de contacte amb les famílies?

Sí, sí. A més, la família venien amb tot l'equip posat (EPI).

I vosaltres en aquell moment parlàveu més amb les famílies? Els explicàveu les coses que passaven?

El que vam començar a fer van ser videotrucades, hi havia tauletes a totes les sales. I hi havia una programació de videotrucada, no sé si eren dues o tres videotrucades a la setmana, depèn de la família. Alguna família volia que truquessis cada dia, i altres et deien que era massa. També has de tenir en compte que aquí hi ha usuaris que no els venen a veure mai. Uns que se'n van cada cap de setmana, uns altres que se'n van cada quinze dies, uns altres un cop al mes, uns altres que ve un familiar cada sis mesos, uns altres que no els veuen mai i no marxen mai, i això. Depenent de la família.

TREBALLADORS

I tu com vas viure el fet que poguessis passar-li a la teva família? És a dir, a part de la càrrega física i emocional que vau sentir els treballadors en aquella època, traslladàveu l'angoixa a casa sabent que ho podíeu passar a la família?

Jo un cop arribava, em treia la roba, em dutxava i és que ni saludava. O sigui, jo deia hola ràpid sense mirar, anava a la dutxa, desinfectava i posava la roba en una bossa. I quan em vaig contagiar... Nosaltres ho miràvem per La Meva Salut, i havíem de posar pel grup un emoji de si érem positius o no. Quan jo dono positiu aviso el meu grup. Ningú s'havia contagiat. Fins al quart dia o així no vaig començar a tenir algun símptoma lleu. I en aquell moment ja vaig dir... No entraré a casa, soc positiva, aquí em quedo. Vaig muntar la tenda de campanya al pati. Recordo que l'Héctor (el seu fill) en aquell moment vivia a Girona. I estava aquí. I ell va decidir que marxava cap a Girona. I jo li vaig dir que sí, perquè jo tampoc podia garantir... Jo no podia garantir que no es contagiessin per la meva feina, saps?

Clar, com ho va viure la teva família?

La família molt bé. Bé, ells molt tranquils. Era jo la que estava més anguiada.

Vosaltres ara teniu, a part de ser cuidadors, alguna cosa que us vingui al cap i que se us hagi quedat d'aquella etapa?

No. Jo l'únic que, si algú està refredat, li dic que es posi la mascareta i faig una PCR. A casa meva sempre hi ha TARS...

Això també era una de les coses que al protocol ho posava. Nosaltres preniem la temperatura abans de venir... Bé, quan entraves a treballar, i depenent de la temperatura que tinguessis, et feien un TAR directament abans d'entrar a treballar, dels ràpids. Quan ja teníem ràpids.

Tu sents que en algun moment se us ha reconegut la feinada que vau arribar a fer?

A veure, les famílies sí... La Generalitat, al personal que havia treballat en covid, ens va donar un extra. Les famílies molt agraïdes, de tant en tant et portaven coses, sempre dient-te moltes gràcies. Però, a part d'això, la Fundació no.

I tu, individualment, senties que aquella època era més angoixant? De dir, se m'escaparà això, ho faré malament aquí...

Estaves pendent de tot. Estaves pendent dels usuaris, de l'espai, del personal... Hi havia molts punts febles, hi havia moltes coses... Clar, sempre intentàvem afilar molt prim per veure en què s'estava fallant. T'havies de reinventar en cada moment.

I vosaltres vau haver de suplir una mica com ha estat l'acompanyament de les famílies, tenir un paper com més proper, no?

Bé, nosaltres ja som propers, i ja estan acostumats, perquè ja t'he dit, hi ha usuaris que marxen cada cap de setmana, però d'altres no marxen. Però en aquell moment va ser més proper, sí.

El dia de l'aniversari d'en Manolo va venir la Policia Municipal, allà pel carrer, i van posar la cançó, i nosaltres vam sortir, vam celebrar... Aquestes coses que fèiem.

I com recordes el moment en què van morir els tres usuaris?

Dels tres usuaris que van morir, dos eren síndrome de Down, que també és una dada que és rellevant, perquè la síndrome de Down té una esperança de vida curta. Fins i tot en aquell moment, no és que estiguessin malament, però suposo que va ser tot un cúmul de casualitats. I la tercera va ser una usuària que tenia una epilèpsia complicada. Tenia molt de tant en tant

convulsions, però sempre havien sigut complicades. Tots 3 van morir a l'hospital, i tots 3 van morir acompanyats de les seves famílies. Uns lluitadors impressionants.

Clar perquè va ser el 2021, ja devien ser diferents les restriccions...

Sí, jo també vaig estar a l'hospital, o sigui, en el moment que surten positius i s'han de derivar, jo me'n recordo que vaig passar un matí amb en Carlos i l'Alfonsa a urgències, amb el meu propi EPI, perquè allà sí que no et donaven res. I vaig estar allà tot el matí fins que va arribar la família de tots dos, perquè els vam posar junts, eren dos positius, i els van posar junts en un box d'urgències. I ja d'aquí van passar planta. I ja no vaig tornar a veure més en Carlos.

Vau necessitar o se us va proporcionar, almenys, algun tipus de suport psicològic als treballadors?

Nosaltres tenim una empresa de riscos laborals, que és GSM, i teníem, si necessitàvem, una psicòloga. No sé si algú la va arribar a fer servir, però sí que ens van informar que el servei hi era, que si algú el necessitava el podia fer servir. O sigui, no va ser una cosa externa. Van aprofitar l'empresa, que és la que ens ve a fer les revisions mèdiques anuals, o el que fa tot el tema d'evacuació... i aquests també tenien un servei de psicologia. També has de tenir en compte que si un estava contagiats o estaves en aïllament era una malaltia laboral. O sigui, era una baixa laboral. La mútua es feia càrrec d'aquesta baixa. No suposava una pèrdua econòmica pel treballador.

Transcripció entrevista Laura Farreras

Pots explicar quina va ser la teva feina durant la pandèmia, on treballaves, quines tasques feies...?

Jo en aquell moment, i actualment també, treballava al CAP de Malgrat de Mar. Jo estava fent uns contractes de cobertures, que és bàsicament anar amunt i avall, fer suplències on calgui, cobrir allò que es necessités en funció de la demanda. I quan va venir la pandèmia va ser una mica caòtic, perquè ens vam trobar que tota la feina que teníem s'havia parat. No sabíem tampoc quina seria la nostra funció en aquell moment. La feina es va adaptar als contractes de necessitats de covid, un contracte temporal, sense tenir un termini, per tot el que sorgia arran de la covid.

O sigui, en aquell moment tot va passar a ser covid, no teníeu altres coses?

Correcte. El que fèiem al CAP era, a nivell d'infermeria, mitja plantilla torn de matí i mitja de tardes, i llavors cada setmana era un torn diferent, ens ho anàvem intercanviant. També intentàvem no creuar-nos, que això també va ser molt impactant per nosaltres. De tot el funcionament, només anàvem amb una única agenda, per fer cures a la gent que ho necessitava, algun tractament que la gent necessitava, tema de sintrom, de controlar, tema de coagulació de sang i així... Establíem hores, establíem consultes, que tampoc es creuessin... Tot va ser bastant impactant en el sentit de tenir-ho tot controlat, de vigilar que la gent no es creués, bastant *heavy*, la veritat.

En el nostre cas, anàvem a molts domicilis de gent gran, i va ser complicat perquè en alguns casos tu sabies que aquella persona generalment gran, aquell avi o aquella àvia, marxaria a l'hospital i en un cert rodatge de pandèmia veies complicat que tornés. Llavors viure això i gestionar un trasllat a l'hospital, la família plorant, tu només veies covids positius i no hi havia un fre, no hi havia un dia que hi hagués un fre, doncs inicialment per nosaltres va ser com, mare meva, què desbordant. Va ser com que el món es parava. O sigui, nosaltres anàvem pel carrer, o a treballar, i era una ciutat fantasma. Era molt fort, no?

En algun moment vaurebre formació per adaptar-se a aquesta nova època?

Ni una. Informació zero. De fet, dos dies abans que decretessin l'estat d'alarma, si no recordo malament, sí que ens van parlar del virus de la covid, com era, que no patíssim, que era una mica agressiu, però que res, que era controlable...

Això dos dies abans de decretar l'estat d'alarma?

Exacte. Després es va decretar l'estat d'alarma i això que no era res greu... Clar, no era res greu, però tu havies d'anar amb mascareta tot el dia. No era res greu, però havies d'anar amb la bata i amb el gorro. I tu pensaves, "però no era com un virus o una grip?" I comences a entendre moltes coses.

Formació com a tal no ens van fer. Ni tan sols per fer les famoses PCRs, que també és un altre tema que va ser bastant horrorós, per nosaltres va ser una càrrega assistencial molt forta. Vam anar sobre la marxa, jo crec que al final ens van deixar molt abandonats. Crec que com a persones, no? En el seu moment la gent ens deia que érem àngels que ens adaptem a tot. No sé si soc àngel o no, però sí que és veritat que ens vam adaptar a totes les circumstàncies sense que ningú ens expliqués res.

Però, clar, la gent et preguntava: “què tal, com estàs o com va la cosa”, i no sabies què respondre. Jo estic treballant dia a dia, i la gent està tancada. Per exemple, jo vivia amb els meus pares. Arribaves a casa i deia, jo no sé si estic portant la covid aquí a casa, no sé què haig de fer i què no haig de fer. Jo tinc companyes que inclús van anar a viure en pisos de lloguer durant mesos per intentar no contagiar.

I això que em deies de les PCR, clar, vosaltres éreu els encarregats de fer-les. Com vau gestionar tot això sense saber què era una PCR, potser, aleshores?

A nosaltres ens van passar un document i ens van dir: això és la PCR, s'ha de fer així, i *de perdidos al río*. Inicialment, ens les fèiem entre nosaltres, tot i que és horrorós, continua sent horrorós. I... i una mica sobre la marxa.

Jo recordo guàrdies, sobretot a l'estiu, que a més és que et quedaves xop, amb els dits tots arrugats... on tu potser feies més de 150 PCR's en un matí. D'estar tot el matí vestida de dalt a baix i anar fent PCR's, perquè, clar, inicialment no es feia res, després, a la gent només que tenia símptomes i, després, a la gent que tenia símptomes i al seu voltant. Després van venir les escoles, van venir les residències... Nosaltres ens anàvem adaptant a les indicacions i t'havies de no barallar, però sí que rebies insults, rebies molt de malestar de la gent, perquè clar, la gent deia, “i si jo el porto”. Bé, de rebre insults, de rebre amenaces, de dir que “si a mi me pasa algo y no me has hecho la prueba pues...”

O sigui, també vau rebre aquesta mala cara de la gent, no?

Molt, molt. Inicialment era molt bona. Molt d'agraïment. Però després, jo crec, i a dia d'avui, jo crec que la covid ha tret el pitjor de la gent. Que sempre et pesa més el pitjor que el millor. Això sempre ens passa, eh? Rebem un comentari negatiu i el dia se'ns marca per això. Però sí que, bé, ha tret molt de malestar de la gent, molta frustració, molta culpabilitat, no? Molta gent es treia la responsabilitat de sobre per a què el culpable fossis tu. Amenaces, insults... Jo crec que al final nosaltres érem com uns conillets d'índies, en aquest sentit, perquè nosaltres fèiem el que havíem de fer, el que se'ns manava.

Tant de bo haguéssim pogut fer més, però jo crec que ja vam fer... i fem moltíssim. I va haver-hi un moment que tu senties que, per molt que fessis, i les hores que fessis, perquè vam fer una

barbaritat d'hores treballant, no hi havia un reconeixement, no hi havia una gratitud... Costava que et diguessin gràcies. I t'impressionava quan et deien unes paraules maques.

A mi m'han arribat a amenaçar de mort per haver dit que una nena de 4 anys s'havia de posar la mascareta. Són coses que al final en aquell moment en què estàs tan tova, perquè al final tu tampoc pots veure els teus, vull dir, realment, amics, parella, companys... Estableixes molt poc contacte, i a sobre tu vas treballant amb unes rutines, i amb una pressió, i amb el desconeixement que tothom tenia, a sobre reps això. Dels aplaudiments i de les cançons del principi després vam passar a això. I després de 5 anys seguim amb aquestes actituds.

I per part de les autoritats vau rebre algun tipus de reconeixement?

La sensació que se't queda després de tot és, què menys, no? Unes paraules boniques. I ja no et dic... A nivell econòmic se'ns va donar un extra, però se n'ha anat en orris amb l'Hisenda, ha quedat en res. I a nivell de paraules, no sé, com que queda tot en va. La sensació que tenies és que va quedar tot en va.

Perquè tu treballaves més hores en aquell moment, no?

Sí, treballava moltes més hores. Vam intentar que no, però al final... A més, tenint en compte que companyes queien. Feies moltes hores extres. Al final, durant l'estiu, en condicions normals, treballem 22 hores. Doncs clar, fes això, amb tota la càrrega que suposa, amb tots els *trajes* i els *buzos*, amb tot el que portes ja acumulat de mesos enrere... Teníem una sensació de, bé, sí, d'agraïment, però de *todo sabe a poco*. Potser estic més agraïda pels meus pares que per certes autoritats.

Vau necessitar suport emocional, o se us va proporcionar per fer front a aquesta càrrega mental i física?

Jo i les meves companyes no. Se'ns va oferir, però va ser bastant tard. Vull dir, si es va decretar l'estat d'alarma al març, si no recordo malament, jo crec que se'ns va oferir a mitjans d'estiu. Que deies, ara ja...? Però sí que no hauria anat pas malament, almenys per expressar com ens sentíem amb aquest desconeixement. Tu sabies que havies de tenir unes cures i havies d'anar molt amb compte, amb el contacte, amb mascaretes, amb tota aquesta obsessió que tenia amb la higiene i tal... I és el que et dic, jo potser no he vist gent morir, però jo he agafat gent de la mà i he dit adeu i no els he tornat a veure. Són gent que tu coneixies o familiars de gent que coneixies. Aquesta repercussió en cap moment ho hem pogut verbalitzar amb ningú. Bé, amb

nosaltres mateixes, no? Però sí que crec que hauria sigut important. L'únic que ja t'ho dic, com que anaves sobre la marxa en aquest sentit, també era molt complicat, tenint en compte que a nivell de psicologia els recursos van molt escassos, d'abastar tota una empresa tan gran. I... doncs no, la veritat és que no.

I com recordes els moments d'agafar la mà d'aquests pacients?

Bonic i trist. Bonic i trist perquè tinc molts records de gent que estava bé abans de la pandèmia. Et prohibeixen no sortir de casa, i quan podies sortir de casa, en unes hores concretes, les famílies eren molt reticents. Però, clar, és el que dèiem sempre i al final la visió que agafes ara i el resum que fas és que les famílies protegien els seus grans, però elles mateixes no es protegien. Si tu retens una persona gran a casa durant molts de mesos, primer fan una baixada de salut, vull dir, envelleixen superràpid, les capacitats no són les mateixes a nivell físic tampoc. Al final, la gent marxava plorant perquè era conscient que si anava a l'hospital era sinònim de “poc probable que surti d'aquí”.

Tu recordes que ells tinguessin por d'anar a l'hospital?

Molta. La gent plorava i em deia: “és que no me'n sortiré, és que no sortiré”. I aquesta frase la tinc molt gravada. Ens vam trobar amb gent no tan gran que a dia d'avui penses, ostres, com pot ser que un virus que va venir sent res se'ls emportés. Sento que la gent no tenia consciència, crec que va faltar.

Jo soc una persona molt sentimental i ploro de seguida, i jo sempre ho he dit, aquestes situacions a mi em van fer molt forta. Nosaltres estàvem donant-ho tot i ens estàvem cuidant, però tu eres conscient que allò que feien els familiars alguna cosa tenia a veure. Llavors, que una persona morís abans d'hora costava d'entendre.

Creus que, com m'has dit, que ens tanquessin a casa va fer perdre molta vida a les persones grans?

Nosaltres sempre diem que la gent gran van fer com una baixada deu anys, o sigui, la pandèmia va posar 10 anys més a la gent. I amb gent de potser 60 o quasi 70 potser no ho veies, però amb gent de 75, 80, 85, ostres, era molt fort. A més, nosaltres intentàvem anar a casa per qualsevol cosa que necessitessin. I els veies tancats a casa, sense saber quant temps, en quines circumstàncies.... I ja et dic, per no parlar de les capacitats físiques.

I la gent que havia d'anar a l'hospital, quan anava a l'hospital ja hi anaven sols? Anaven acompanyats pels familiars o com...?

Havien d'anar sols. Ja anaven sols. Sí.

I tu com creus que es podria haver fet diferent? Segons un doctor pal·liativista amb qui vam poder parlar, es van vulnerar drets, ja que tu t'has de poder morir amb la gent que tu vols.

Dignament.

Tu com creus que es podria haver gestionat diferent?

Jo entenc que no volien que a l'hospital hi hagués molta gent, però crec que es va portar als extrems i es van vulnerar molts drets i al final, siguis més gran o més jove, havies de deixar que fossin acompanyats per almenys una persona. Per nosaltres també era molt impactant quan els deies “no, és que no hi pots anar”. Qui soc jo per dir-li? O qui és la persona de l'ambulància, o qualsevol? Al final tens un sentiment de culpa. Nosaltres sempre pensem que la mort ha de ser digne, tothom ha de triar la manera de morir.

Jo crec que era tan fàcil com proporcionar-los protecció: una mascareta, un H2, una bata... Molta gent que està fent encara potser un dol és perquè en aquest sentit no és un dol sa, i la imatge que tenen aquestes persones és de “el vaig deixar morir jo, sol”. I va morir sol. Llavors, a tu t'impacta molt. Tant de bo jo hagués pogut dir sí, siguem més humans. Però com que no era una cosa nostra, el problema és que no et deixaven. Ho havíem lluitat, ho havíem dit...

Com recordes dir-li a algun familiar que no podia acompanyar al seu ésser estimat? Havies de fet algun treball previ?

Tu t'ho trobes. Jo soc una persona que em quedo moltes coses de la feina i en aquell moment més, perquè jo portava menys d'un any. Jo somiava amb les imatges moltes vegades. I jo dormia fatal. Perquè quan es donaven aquestes situacions et despertaves amb una angoixa... El sentiment de culpa com si fos una cosa que tu decidissis. Estava establert així pel tema del CatSalut, dels referents de la salut.

Però jo no ho vaig passar gens bé al principi. Després és trist, però normalitzes haver de dir que no, que et sap greu, però és que està decidit així, i així portem mesos. Quan ja portaves cinc mesos repetint el mateix, era com “no és res de nou”. I no era el mes de març. Si no era

abril, maig, juny... Jo ho recordo molt malament inicialment, en aquest sentit. A mi em llevava la son, jo somiava en això. Què podíem fer? És el que sempre diem: qui pren decisions no treballa i no es troba la situació.

I tu abans em deies que senties una responsabilitat quan estaves amb els teus pares, potser. Va canviar molt la teva vida, vas deixar de fer moltes coses, vas reduir l'entorn per no traslladar aquesta por i culpa també a altres àmbits?

Sí, sí. Jo amb els meus pares recordo d'intentar menjar separada, d'arribar a casa, despullar-me, deixar la roba directament a la rentadora. A nivell social sí que recordo que em va costar molt quedar, i quan vaig començar a fer-ho anava amb una mascareta i no me la treia per res. Jo feia esport, i vaig deixar de fer esport perquè era d'equip, i jo el meu cap era “no em puc permetre intentar prendre totes les mesures, i perquè, pel que sigui, agafi la covid, liar una que no vegis”.

Un punt d'inflexió va ser que jo l'agost del 2020 vaig agafar una covid i vaig haver d'estar 5-6 setmanes a casa meva. Ho vaig passar molt malament perquè realment en aquell moment fins que no deixaves de donar negativa en una PCR no et podies incorporar. Vaig estar en un estudi de covid persistent, i ho vaig passar bastant malament, i això a mi em va donar fer pensar “d'acord, s'ha acabat”. Aquí ho vaig tallar, ho vaig tallar.

Però no tens covid persistent, no? O sigui, es va acabar...

Ara ja no. Deu mesos amb covid. Jo vaig estar deu mesos amb mal de cap, a diari. Mal de cap, com un mal de cap inclús migranyós, de no poder menjar res perquè tenia ganes de vomitar, d'anar amb medicació i de treballar amb una via posada.

Per sort em sento molt afortunada perquè hi ha molta gent que encara està amb un estudi, jo estava limitada, però ho portava bé. Ara ho penso i tinc companyes que m'ho diuen: “Laura, és que ho vas passar molt malament”. Intento relativitzar, però jo estava anul·lada. Quan tens un malestar i es va cronificant... jo pensava: “mare meva, tinc 22 anys, com pot ser que no pugui fer esport, vinc de treballar i el primer que havia de fer era dormir perquè no tiro”. Psicològicament dius “mare meva”.

Si veies que algú del teu entorn no era tan conscient com tu, responsabilitzaves als altres de la situació?

No, però m'enfadava. Em frustrava, perquè al final jo el que pensava era... Ostres, quina falta de respecte. Quina falta de respecte, perquè, clar, jo portava mesos i mesos treballant amb una mascareta, que et quedava la cara deformada, suada i de tot. Tu anaves amb precaució i veies els teus amics, i la mascareta com si no existís. No els pots culpar quan vius una realitat paral·lela, però jo he arribat a agafar la mà d'una persona gran, i que ja no hi és. I tu estàs en un moment de cansament, i en un moment sentimentalment molt dèbil, molt baix, i et preguntes moltes coses. Però culpar en si, no. Frustració, jo ho veia com a frustració.

Sí que és veritat que la societat no s'ha portat bé, però bé, al final, cadascú té les seves responsabilitats. Llavors vaig intentar separar-ho: jo tinc les meves responsabilitats i les compleixo com a professional i com a persona. A partir d'aquí, que cadascú faci el que cregui i el que vulgui.

I tens alguna seqüela, a dia d'avui?

Jo, no. Jo, no.

I saps d'algú que té alguna cosa?

A nivell de societat crec que hem passat d'un extrem a l'altre. Ara la gent que es troba malament és un drama, i vull contextualitzar això. Amb trobar-se malament em refereixo a un refredat comú. Jo sé que hi ha gent que té certes toleràncies a posar-se malament i menys, eh? Però com si ja fos alguna cosa supergreu. Llavors, que la gent tingui aquesta mentalitat fa respecte.

O sigui, sents que la gent ja, a la mínima que li passa alguna cosa...

Ve de seguida, ve de seguida, sí. Vull dir, sí, hem passat una pandèmia, però també hem de ser conscients que al final tota la resta de coses segueixen existint. I que avui en dia la covid no és el que era, això també existeix.

La gent ha fet com passos enrere, cap a una mentalitat de nen petit. I això et fa entendre que també el sistema sanitari vagi com va, i que la societat en general també estigui anant com va. Hi ha un cert nivell d'histèria i d'hipocondria, que això arran de la pandèmia s'ha vist com molt accentuat. Costa de fer entendre a la gent que no cal comprar antibiòtics, o que no fa falta sempre venir de seguida, que has de deixar passar un cert curs... Jo crec que va *in crescendo*. I preocupa, perquè també et diu molt de la persona. Ja no del nivell de salut, et diu molt de la persona com... quina gestió té.

I com va ser el procés de normalitzar un altre cop el CAP a com havia sigut anteriorment?

En quin moment va ser que vau començar ja a l'activitat anterior? Al març o així de l'any vinent, seguia la covid, evidentment, i a nosaltres ens van regular contractes laborals. I jo crec que va anar poquet a poquet, va ser com molt progressiu. Sí que igualment encara manteníem la figura del gestor covid, que organitzava una mica les agendes de PCR's, els casos de covid, feien el seguiment... Teníem dues persones fixes fent trucades permanentment tot el dia, llavors teníem una tercera persona per fer escoles... Això entrava dins de la normalitat, però sense ser realment normal, perquè tu et podies trobar de cop i volta que s'havia de tancar una classe, s'havia de trucar no sé quanta gent, etc. Llavors, sí que jo et diria que normalitzar-ho com a tal, va ser el 2022. Aquí es va normalitzar bastant. Però clar, t'estic parlant ja de dos anys, dos anys llargs. Però sí, va ser poquet a poquet.

9.3. Cessió drets d'imatge entrevistats